

MW

EVROZA –

Kritika novega evrocentrizma

MITJA VELIKONJA

DOSLEJ IZŠLO V ZBIRKI MEDIAWATCH

MARJETA DOUPONA HORVAT,
JEF VERSCHUEREN, IGOR Ž. ŽAGAR
Retorika begunske politike v Sloveniji

BREDA LUTHAR
Politika teletabloidov

DARREN PURCELL
Slovenska država na internetu

TONČI A. KUZMANIČ
Bitja s pol strešice

KARMEN ERJAVEC, SANDRA B. HRVATIN,
BARBARA KELBL
Mi o Romih

MATEVŽ KRIVIC, SIMONA ZATLER
Svoboda tiska in pravice posameznika

BREDA LUTHAR, TONČI A. KUZMANIČ,
SREČO DRAGOŠ, MITJA VELIKONJA,
SANDRA B. HRVATIN, LENART J. KUČIČ
Mit o zmagi levice

SANDRA B. HRVATIN, MARKO MILOSAVLJEVIČ
Medijska politika v Sloveniji v devetdesetih

SANDRA B. HRVATIN
Državni ali javni servis

GOJKO BERVAR
Svoboda neodgovornosti

MAJDA HRŽENJAK, KSENIJA H. VIDMAR, ZALKA DRGLIN,
VALERIJA VENDRAMIN, JERCA LEGAN, URŠA SKUMAVC
Njena (re)kreacija

DRAGAN PETROVEC
Mediji in nasilje

ROMAN KUCHAR
Medijske podobe homoseksualnosti

SANDRA B. HRVATIN, LENART J. KUČIČ,
BRANKICA PETKOVIČ
Medijsko lastništvo

JERNEJ ROVŠEK
Zasebno in javno v medijih

MIROVNI INŠTITUT
METELKOVA 6
SI-1000 LJUBLJANA
E: INFO@MIROVNI-INSTITUT.SI
<HTTP://WWW.MIROVNI-INSTITUT.SI>

izdajatelj: MIROVNI INŠTITUT
zbirka: MEDIAWATCH <HTTP://MEDIAWATCH.MIROVNI-INSTITUT.SI>
urednica: BRANKICA PETKOVIČ

EVROZA – *Kritika novega evrocentrizma*
avtor: MITJA VELIKONJA
recenzenti: BOJAN BASKAR, IGOR LUKŠIČ in GREGOR TOMC
lektor: JAKA ŽURAJ
design: ID STUDIO
tipografija: GOUDY & GOUDY SANS, ITC
papir: notranje strani MUNKEN PRINT 90g vol. 1.5, ovitek TOCATA MAT 200g
tisk: TISKARNA HREN

© 2005 MIROVNI INŠTITUT

Izid knjige so omogočili Open Society Institute, Ministrstvo za kulturo in Agencija za raziskovalno dejavnost RS.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

316.73(4)
327.39(4)

VELIKONJA, Mitja
Evroza – kritika novega evrocentrizma / Mitja Velikonja. - Ljubljana : Mirovni inštitut, 2005. - (Zbirka Mediawatch)

Vsebuje tudi angl. prevod, tiskan v obratni smeri: Eurosis – a critique of the new eurocentrism / [translation Olga Vuković]

ISBN 961-6455-34-6

1. Velikonja, Mitja: Eurosis – a critique of the new eurocentrism
222142976

EVROZA –

Kritika novega evrocentrizma

MITJA VELIKONJA, *Fakulteta za družbene vede, Ljubljana*
e: mitja.velikonja@fdv.uni-lj.si

VSEBINA

ZAHVALE 6

I. *EU*VOD 7

II. *EU*TOPIJA – NASTANEK IN LOGIKA
DELOVANJA NOVEGA EVROCENTRIZMA 12

III. *EU*LDORADO – VSEBINE
NOVEGA EVROCENTRIZMA 31

KAJ IN KAKŠNA JE *EVROPA*? 31

SIMBOLOGIJA IN OBREDJE VSTOPA V *EVROPO* 53

SAMO *EVROPA* 78

KAJ *EVROPA* NI? 82

IV. *EU*GOIZEM – RAZSEŽNOSTI
NOVEGA EVROCENTRIZMA 86

V. *EU*REKA – SEZNAM
UPORABLJENE LITERATURE 96

ZAHVALE

Iskrena hvala vsem, ki ste kakor koli pripomogli – z informacijami, zbiranjem materiala, fotografijami, podporo in komentarji – k izidu pričujoče knjige: Vasji Medveščku, Saši Paniću, Bojanu Baskarju, Silvi Velikonja in Scottu Simpsonu. Minervi Cuevas za dovoljenje za objavo reprodukcije plakata in Mateji, ki ji je uspelo priskrbeti nekatere najbolj iritantne fotografije, predmete in druge trivialije obravnavanega diskurza. Boštjanu Šavru, Samu Uhanu, Renati Jambrešić Kirin in Alenu Ožboltu za pozorno branje in dragocena mnenja k zgodnjim različicam besedila. Paulu Mojzesu iz Rosemont College, v katerega inspirativnem intelektualnem zavetju sem v okviru Fulbrightove štipendije to študijo tudi nemoteno dokončal, za naklonjenost in spodbude. Prevajalki Olgi Vuković in lektorju Jaki Žuraju, ki sta se teksta lotila tako, kot bi si vsak avtor lahko le želel: z natančnostjo, občutkom za jezik in kooperativnostjo. Urednici zbirke Brankici Petković za njen posluh za to temo ter vsestransko ekspeditivnost in angažiranost pri njenem izidu.

In Eleni, za iskrice.

Ljubljana, Smokvina na Hvaru, Philadelphia,
poletje – jesen 2004

I. EUVOD

Samo še nekajkrat boste šli spat, pa bo Slovenija postala članica Evropske unije. Vsaj uradno, če se v svojih glavah še niste privadili evropskemu načinu razmišljanja in delovanja. Mečete papirčke na tla? Fej, to ni evropsko. Se derete na tiste, ki mislijo drugače kot vi? Ne obvladate demokracije. Govorite samo slovensko? Kako se boste znašli v Evropi?

Pil, tematska številka, januar 2004, str. 7

Nikoli v času *partijskega enoumja* in *jugoslovanskega totalitarizma* nisem videl okoli sebe toliko rdečih, *komunističnih* zvezd, kot sem spomladi leta 2004, torej v času *demokracije rumenih, evropskih*. Rečeno manj cinično, kot je videti prvi hip, nisem se mogel znebiti občutka, da smo šele poldrugo desetletje po opustitvi poti *socialistične revolucije* končno uresničili programski verz iz *Internacionale* »Bili smo nič, bodimo vse«; da smo šele po ločitvi od prejšnje skupnosti *enakopravnih narodov in narodnosti*, jugoslovanske, prišli v novo skupnost *enakopravnih narodov*, evropsko; da smo šele s parlamentarnim političnim sistemom zares doživeli popolno *partijsko disciplino*, saj so vse pomembne slovenske stranke in institucije brez izjeme zagovarjale *vstop v Evropo*; da smo šele zunaj prejšnjega jugoslovanskega federalističnega okvira dosegli njegovo ideološko maksimo *bratstva in enotnosti*; da smo po vsega trinajstih letih neodvisnosti znova *uresničili tisočletne sanje*; da smo šele sedaj, kakor se gromko konča slovenska himna, zares izkusili, »Da rojak, prost bo vsak, ne vrag, le sosed bo mejak!«; da smo šele po zapustitvi »Zahoda evropskega Vzhoda« postali »Vzhod evropskega Zahoda«. Šele sedaj, po desetletjih življenja ob slovensko-italijanski *odprti meji/confine aperto*, ki sem jo včasih prečkal tudi večkrat na dan, sem izvedel, da je na njej stal *zid*, ki je bil podrt šele na *zgodovinski dan 1. maja 2004*. In navsezadnje, šele zdaj sem se zavedel, kako globoko *evropsko* je bilo že v mojem otroštvu jesti *Eurokrem* podjetja Takovo iz Gornjega Milanovca, prav tako kot *Nutello* ali *Kinder Lado*!

Mantre novega evrocentričnega metadiskurza na Slovenskem nastajajo, se prijemljejo in se tako normalizirajo na vseh področjih družbene resničnosti: v političnem življenju, v medijih, v množični kulturi, v oglaševanju, v vsakdanjem govoru. Žebiranje o *evropskosti* česar koli – politike, vedenja, kvalitete blaga, kulturne ustvarjalnosti, znanja ipd. – je razsejano po javnem diskurzu, je njegova stalnica: »Evropa je zares postala magična formula, moralni koncept« (Puntsch-

er Riekmann, 1997, 64), »alfa in omega« (Mastnak, 1998, 11)¹. *Evro* je torej trend, je modno, je *in*, je *naprednejše*, je *boljše* in *večje*: *skupaj* gradimo *Evropo* z *več duše*, z *večjo soudeležbo*, z *večjimi medsebojnimi izmenjavami*, pa tudi z *večjo blaginjo*, pravi predsednik italijanskega sindikata CISL². Vse, kar je kaj vredno, je *evropsko* in Slovenija *končno* postaja del tega: z vstopom v Evropsko zvezo (EZ) smo, po besedah takratnega zunanjega ministra, *korak bliže temu evropskemu središču*, *evropskim tokovom*, *evropskemu življenju*, *evropski blaginji*, *evropski dinamiki* in *tako naprej*³.

Hkrati je seveda *slabo*, *zaostalo*, *preživelo*, *out* tisto na drugi strani: *Balkan*, *Vzhod*, *socialistična preteklost* itn. Slovenija je z vstopom v EZ *zbežala iz balkanskega pretekstva*, je poročal novinar španskega *El Paisa*, končalo da se je obdobje *najdaljše in najstrašnejše diktature v sodobni Evropi – komunistične diktature* (italijanski minister za dežele)⁴, *najhujšega totalitarizma*, *ki je gnjavil slovenski narod skoraj 50 let*, katerega značilnost je bila *miselnost suženjstva* (nekdanji beograjski rimskokatoliški nadškof slovenskega rodu)⁵, *šele danes se zares končuje 2. svetovna vojna* (predsednik italijanskega sindikata CISL)⁶. Slovenija da se je maja 2004 končno umestila *v zahodno družino držav* (predsednik države)⁷.

V pričujoči študiji sem se odločil raziskati načine oblikovanja, delovanja, vsebine in razsežnosti novega evrocentrizma, kakršen se je razvil pri vstopanju Slovenije v Evropsko zvezo in ki je tvoril nekakšen povezujoč, četudi notranje diferenciran hegemonski in dominantni metadiskurz. Pri tem sem zanemaril nekatere druge, kritične, zadržane, ki so se prav tako razvili v tem času. Spodbudo za to sem dobil, ko sem najprej naključno, potem bolj načrtno opazoval njegovo vsenavzočnost in vseobsežnost. Priznam, sprva me je vse skupaj zabavalo, nato sem se čedalje bolj čudil, včasih tudi ujezil – verjetno je to ponekod zaznati tudi v stilu pisanja, ki sem ga izbral – dokler se nisem odločil, da bom analiziral njegovo vizualno in tekstualno govorico. Osredotočil sem

1 Mastnak začenja svojo knjigo s kategorično ugotovitvijo: "Večjega enoumja, kot je zavladovalo tako imenovanim približevanjem Evropi in vključevanjem v Evropsko unijo, v teh krajih, kako daleč mi seže spomin, še ni bilo." (*Ibid.*).

2 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 41.

3 *Ibid.*, str. 27.

4 *Ibid.*, 1. maj 2004, str. 13. Podobno mnenje srečamo npr. v *Družini* (2. maj 2004, str. 19), namreč da je komunizem Slovenijo *od tam* (namreč od Evrope, op. mv) *odrezal in turočil v drug svet*.

5 *Družina*, 25. april 2004, naslovnica in str. 8. Ostanke te miselnosti, tako zgodovinarica Tamara Greisser-Pečar, pa da *nasprotujejo vsakemu pozitivnemu razvoju* (*Družina*, 2. maj 2004, str. 3).

6 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 41.

7 *Ibid.*, str. 25.

se predvsem na čas, ko je novi evrocentrični metadiskurz dosegel svoj vrhunec, »eukstazo«: pomlad in zgodnje poletje 2004 z vrhuncema pred in med formalno vključitvijo deseterice v EZ 1. maja 2004 in pred volitvami v evropski parlament 13. junija 2004.

Pri tem sem se ravnal po napotilu v ZDA delujočega nemškega družboslovca Andreasa Huyssena (1995, 42) da je »kritična refleksija najbolj potrebna v času preobila pomenostavljanj in krilatic«. Tako so se mi porajali trije sklopi vprašanj, ki ustrezajo strukturi te analize in posledično poglavjem v knjigi (drugemu, tretjemu in četrtemu). Prvič, zanimala sta me NASTANEK IN LOGIKA DELOVANJA tega novega evrocentričnega metadiskurza (II. poglavje, *Eutopija*). Kako je mogoče, da smo v tem dominantnem govoru dobesedno iste sintagme poslušali – kot kažejo primeri na naslednjih straneh – tako s političnih govorniških odrov kot s cerkvenih prižnic, tako v potrošništvu kot na estradi, tako od t. i. *razumnikov* kot šolnikov? Tako v državniškem kot vsakdanjem govoru, tako v reklamnih kot izobraževalnih sporočilih, tako med *pomladniki* kot med *silami kontinuitete*, narodnjaki in gospodarstveniki, akademiki in kulturniki, javnimi osebnostmi in naključnimi intervjuvanci? In to sinhrono, sistematično, nenehno? Kaj je povezovalo vse te razne diskurze, od daleč gledano tako različne, v en nekonfliktno vseobsegajoč triumfalni meta (mega?) diskurz?

Drugič, lotil sem se njegove VSEBINE (III. poglavje, *Euldorado*). Kateri sinonimi oziroma pomeni za *Evropo* so nastajali (oziroma, zavajajoče krajše, *Kaj pomeni Evropa?*)? Kakšne značilnosti ima (kaj torej pomeni biti *evropski*, kaj najboljše karakterizira to *Evropo*?)? Kakšne besedne zveze, samostalniki in pridevniki se najpogosteje uporabljajo v zvezi z njo, kateri izražajo njeno »bistvo« in »nujnost vstopa« Slovenije vanjo? Kakšni so njeni označevalci, katere konotacije nosita njena simbologija in obredje? Dalje, kdaj se *Evropa*, *evropski* in podobne izpeljanke uporabljajo popolnoma brez obrazložitve oziroma so same zase dovoljšna obrazložitev? Navsezadnje, kaj pa *Evropa* ni, kako se vstop vanjo – oziroma ves novi evrocentričen diskurz – kritizira, ironizira, zavrača? In tretjič, zanimala so me same RAZSEŽNOSTI tega novega evrocentrizma (sklepno, IV. poglavje, z naslovom *Eugoizem*), predvsem v smislu, kakšna nova izključevanja prinaša (kaj je onstran te *Evrope*, celo nasproti tej *Evropi*, kakšne so njene nove periferije, kakšno *Neevropo* ustvarja?); kakšne nove dihotomizacije in hierarhizacije prinaša;

kaj se v zgodovinski konstrukciji tega samega »Eurolanda« pozablja, prikriva, čemu se izogiba?

Naslov knjige seveda aludira na *nevrozo* v psihoanalitičnem smislu, »ki ne utaji realnosti, le ničesar noče vedeti o njej« (Freud, 1987, 393). Med analiziranjem nabranega gradiva sem imel večkrat občutek, da konstruiranje *Evrope*, rečeno s Freudom »fantazijskega sveta«⁸, spominja na odvrčanje nevrotika »od dejanskosti, ker je ta – v celoti ali delno – zanj neznosna« (*Ibid.*, 11). Nevroza torej »tako ali drugače popači razmerje bolnika do realnosti« in »služi kot sredstvo, kako se lahko pred njo umakne, in v svojih težjih oblikah pomeni direktni beg iz realnega življenja« (*Ibid.*, 391). Praviloma se »zadovoljuje s tem, da se izogiba zadevnemu koščku realnosti in da se varuje pred soočenjem z njim«. (*Ibid.*, 394). Njeni »simptomi so simbolični izraz psihičnega spopada s koreni v infantilni zgodovini subjekta«, kažejo pa se kot »proizvodi kompromisa med željo in obrambo« (Laplanche, Pontalis, 1992, 265). Novi evrocentrični metadiskurz se po mojem mnenju uvršča prav sem, v ta ambivalentni položaj »med željo (po *Evropi*) in obrambo (pred *Neevropo*)«.

V tej študiji sem namenoma in popolnoma puščal ob strani javne debate in tudi lastno razmišljanje o vsebinskih dilemah – prednostih/slabostih, ne/upravičenosti, ne/potrebnosti, ne/ugodnostih – vstopa Slovenije v EZ. Zanimalo me je predvsem to, kako se je novi evrocentrizen konstruiral, predstavljal in potem interpretiral ter kakšne (materialne) razsežnosti je dosegal. *Evroza* pa ni zamišljena zgolj kot dokument časa, mikroanaliza tega, kar se je takrat delalo, mislilo in dogajalo: opozoriti hočem tudi na, da parafraziram, »slovenski prispevek k evrocentrični blaznosti«, na širšo platformo novega hegemonskega metadiskurza *združene Evrope*, ki se je uveljavila in dosegla specifične razsežnosti tudi pri nas.

Ker se, rečeno z Derridajem (1990, 8), »abstraktni pojmi vedno skrivajo v čutni figuri«, ker se tako ali drugače upredmetijo, sem nabral in analiziral velik kup tozadavnega gradiva: plakate, letake, brošure, prospekte, intervjuje, vabila, govore, fotografije, zgibanke, simbole, nagradne igre,

8 Oziroma, »...pri nevrozi ne manjka poskusov, da bi neželeno realnost nadomestili s takšno, ki bi bila želji bolj po godu. Možnost tega ponuja obstoj *fantazijskega sveta*, področja, ki se je v času uvedbe načela realnosti ločilo od realnega zunanjega sveta, nato pa je bilo kot neke vrste 'rezervat' izvzeto iz zahtev življenjske nujnosti in ki Jazu ni nedostopno, temveč se ga le ohlapno drži. Iz tega fantazijskega sveta jemlje nevroza material za svoje nove tvorbe v skladu z željo, tega pa tam običajno najde na poti regresije v bolj zadovoljivo realno preteklost.« (Freud, 1987, 394, 395).

s posebno velikim veseljem pa tudi tako bizarne kuriozite, kot so lizike z znakom €, žvečilni gumi *Euro*, embalažo za čepke za ušesa z znakom EZ, nekakšne šesterokrake krofe s kratico *EU*, *evrokravate*, -majice in -rutice, *evronakupovalne* vrečke, -knjižna kazala, -zemljevide, -obeske za ključče in -dežnike, -avtomobilske senčnike in -embalažo za kvas z *evromotivi*, *evropsko* modre skodelice in lončke za kavo z zlatimi zvezdicami in imeni vseh držav članic ali pa bele z modrimi, poštna žige s simboli EZ, *evrokalkulator*, *evrospominke* kape in -hranilnike, *evromotive* na novih dokumentih in registrskih tablicah, fotografije modro-rumeno pobarvanih obrazov in drugih delov telesa, če drugega namnoženega evrokliča iz propagadnih akcij in priložnostnih stojnic niti ne omenjam.

EVROIZDELKI

Največ obravnavanih primerov je seveda iz slovenskega okolja, nekaj pa tudi iz drugih novih članic. Še pojasnilo v zvezi z navajanjem v pričujoči študiji: v narekovanjih so citati iz znanstvene literature ali uveljavljene strokovne sintagme; v *poševnem tisku* pa ideološki, torej novi evrocentrični diskurz, ki ga analiziram: originalna besedila, odlomki in izrazi.

II. EUTOPIJA – NASTANEK IN LOGIKA DELOVANJA NOVEGA EVROCENTRIZMA

Nebeško modra, evropska kri.

Geslo v reklamah za računalnike Optimus, Poljska, pomlad 2004

Balkanski polpet na slovenski način.

Prevod *pljeskavice na žaru*, na jedilniku okrepčevalnice na Kongresnem trgu v Ljubljani na slovesnosti ob vstopu Slovenije v Evropsko zvezo

Pri opazovanju tega novega evrocentričnega metadiskurza na Slovenskem (in tudi v drugih članicah EZ, posebno pa še pri nekdanjih kandidatkah, sedanjih novinkah) najprej zbode v oči to, da tako glede strukture kot vsebine v njem ni bistvenih razlik med *levo* in *desno* politično opcijo, med politično in ekonomsko, med državno in strankarsko propagando, med laično in cerkveno javnostjo, med mnenji institucij, novinarjev in brezimnih posameznikov, med medijskimi stališči osebnosti na visokih položajih in naključno vprašanih. Prav to pa je skrivnost njegovega uspeha: ta metadiskurz lahko tako uspešno funkcionira prav zato, ker vsak izmed protagonistov investira nekaj svojega v to *Evropo*, vsakdo jo dojema po svoje, vsakdo vidi v njej možnost dobička, kakršnega koli⁹. Prav vsakdo – tako se bo pokazalo na naslednjih straneh – lahko v njo projicira, kar hoče, in od nje dobi, kar hoče: politiki, gospodarstveniki in esperantisti; odbojkarji, razkrinkovalci prostozidarskih zarot in filatelisti; verski integristi in slaščičarji, dežurni stihoklepi in birokrati. Eni v njej vidijo svobodni trg, drugi politično priložnost, tretji blaginjo in socialno pravičnost, četrti so npr. prepričani, da nas bo branila *zoper anarhični laicizem levega liberalizma, ki v omiljeni obliki nadaljuje laicistični totalitarizem razpadlega komunizma*¹⁰. *Evropski temelji* oziroma korenine so za nekatere *civilizacijski* ali *duhovni*, za druge *zgodovinski* ali *ekonomski* ali pa kratko malo zgolj *geografski*. Različne skupine si tudi različno predstavljajo prihodnost *Evrope*, kulturno, gospodarsko, politično, versko itn. Za nekatere je postala motiv umetniške ustvarjalnosti in »novokomponirane« estradne produkcije. V tem smislu je

⁹ To navsezadnje priznava tudi italijanski evroposlanec slovenskega rodu, namreč da *Vsakdo uporablja Evropo po svoji potrebi, in marsikdaj precej drugače, kot so si jo zamislili njeni očetje.* (*Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 32).

¹⁰ Tako je prepričan eden izmed slovenskih akademikov (*Družina*, 2. maj 2004, str. 6).

prostodušno ponavljanje izjav tipa *Mi smo Evropa* oziroma *Evropa je tudi naša*¹¹ (volilni gesli ZLSD), *Evropo v prave roke* oziroma *Evropa v pravih rokah* (naslov enega izmed tekstov v volilni reviji SLS) ali *Moja Evropa*¹² (to je naslov publikacije *Gospodarskega vestnika*) pravzaprav natančno. Važno je, da je v *pravih rokah*, da je *naša* oziroma *moja*, pa naj smo kdor koli in naj si prizadevamo za kar koli!

Šele tako lahko postane *Evropa* za podjetnike *poslovna priložnost*, za otroke hkrati *varna prihodnost*, za zagrete kristjane hkrati *krščanska*, za oblast hkrati *politična priložnost*, za nacionaliste hkrati način *širše uveljavitve lastne nacionalne identitete, kulture in jezika*; torej hkrati kar koli za kogar koli. Tak totalizirajoč, »dežnikast« metadiskurz se obrača na vse, je vsenacionalen, vsedržaven: dejansko je to nekakšna »državotvorna«, korporativistična »platforma narodne enotnosti«. Njegova funkcija je iskanje dinamičnega ravnovesja in povezovanje med diskurzi in s tem tvorjenje nekakšne vseobsegajoče identitete. Takšen metadiskurz je svojo prepričevalno in mobilizatorsko moč pokazal v novejši zgodovini Slovenije že nekajkrat tudi o drugih priložnostih (osamosvojitve, vključitev v NATO).

Zelo očitni simptom tega je že sama *evropska* zastava: dvanajst enako velikih zvezd, nanizanih v krogu okoli praznine, ki »kar kliče«, da se zapolni in osmisli po svoje. Na njeno sredino lahko kdor koli umesti kakršno koli sporočilo: svoj politični ali verski, komercialni ali kulturni označevalec (primere bom navedel in analiziral na naslednjih straneh). Tako kot *evropski* zvezdni obod na zastavi je tudi nasploh sama *evropskost* notranje izvotljena univerzalna forma (in v retoričnem smislu fraza), ki jo lahko uporabi kdor koli, kadar koli in za kar koli. Po mnenju argentinskega sociologa Ernesta Laclaua (1996, 35) »ni njuno, da ima univerzalno jedro ali vsebino; namesto tega razne skupine tekmujejo med sabo, da bi svojim partikularizmom začasno podelile funkcijo univerzalne reprezentacije«; ali, z drugimi besedami, »mesto univerzalnega je prazno in ni apriornega razloga, da ga ne bi napolnili s kakršno koli vsebino« (*Ibid*, 60, glej tudi 15, 28, 34, 57, 61, 65, 72, 95).

Novi evrocentrizem kot »diskurzivna struktura ni zgolj 'spoznavna' ali 'kontemplativna' entiteta, marveč je *artikulatorska praksa*, ki vzpostavlja in organizira družbena razmerja« (Laclau, Mouffe, 1987, 81). Po eni strani nedvomno drži, da je »Združena Evropa« »namreč še vedno projekt družbenih

11 Tudi naslov praznične priloge poljskega dnevnika *Rzeczpospolita* je bil *Naša Evropa*.

12 To da je *Najpopolnejši in najcenejši priručnik za življenje in delo v Evropski uniji*.

elit, ne pa širokih populacij«. (Debeljak, 2004, 10) oziroma, da politične elite postsocialističnih družb »zagovarjajo članstvo v EZ kot nekaj a priori dobrega« (Šabič, Brglez, 2002, 67). Brez dvoma je to podjetje »od zgoraj navzdol« novih evrokratskih struktur. Hegemonska zmaga je popolna, ko interes nekaterih postane interes vseh, ko se »cilji posebne skupine enačijo s celotno družbo« (Laclau, 1996, 45). Toda novi evropocentrični hegemonski metadiskurz je treba razumeti gramscijevsko: to ni le prisila oblasti, ampak hkrati strinjanje in privolitev vseh. Videti je, kakor da se prav vsi interesi, vrednote, želje in identitete hkrati vrtijo okoli njega. V njegovo artikulacijo in njegovo upravičevanje so zajeti državni aparat, množična kultura, gospodarstvo, potrošništvo, šolske, kulturne in verske ustanove, društva, intelektualna mnenja in mediji.

Novi evrocentrizem torej generira konsenz med raznimi centri moči in njihovimi diskurzi. Deluje na način dopuščanja, celo širjenja, ne pa kontrastiranja kompetitivnih ali nasprotujočih si interesov in pomenov, ki se vrtijo v krogu brez središča in se tako povezujejo. *Evropa* kondenzira serije napetosti, bojev, protislovij v prehodu novih članic v novo politično skupnost in ima kot taka realne učinke na raznih področjih: ustvarja družbene vezi, je »dober biznis«, konstruira kulturne vsebine, vrednote in cilje, potrebne za nove čase. Oziroma vsi si prizadevajo, da bi ji dali svoj pomen, vsi trdijo, da poznajo njen smisel, namen in bistvo, njene prednosti in pomanjkljivosti – seveda znotraj tega novega metadiskurza *Evrope* same, ki vse te kontroverze inkorporira kot »dobrodošle različnosti«. Najbolj zgoščeno prihaja to do izraza tam, kjer nastopa pojem *Evropa* sam zase, naravnost tавтоloško: kot je zapisal že Mastnak (1998, 12): »Kar je 'evropsko', je dobro, in kar je dobro, je 'evropsko'. Le kaj je ta 'Evropa', nikomur ni posebno jasno.« Če bi novi mitotvorci molčali, če ne bi razvili takšnega metadiskurza, bi namreč tvegali, da bi se pokazala njena dejanska praznost, to pa bi zares lahko povzročilo pravi konflikt.

Zato zmeda pri definiranju *Evrope in evropskosti* ni naključna ali rezultat nedoslednosti, ampak prej konstitutivne odprtosti: prav to, da si jo lahko vsakdo interpretira po svoje, da vsakdo v njej vidi svojo preteklost in usojenost, omogoča njeno ideološkost in totalnost. Rečeno z Laclauom (1979, 161, 173, 176) gre za eliminiranje antagonizmov in protislovij z njihovo transformacijo v preprosto razliko. Torej »razredna hegemonija ni zmožna le vsiljevanja 'svetovnega nazora' drugim razredom, ampak – in predvsem – je zmožna

artikulirati različne 'svetovne nazore' tako, da nevtralizira njihove potencialne antagonizme« (*Ibid.*, 177). Analiza evrocentričnega metadiskurza kaže, da takšna »enotnost ni nujno logično konsistentna – ravno nasprotno, ideološka enotnost diskurza je popolnoma kompatibilna z veliko mero logične inkonsistentnosti« (*Ibid.*, 102). Ta torej ni enostranski, ekskluziven, hermetično nepredušen, ampak ravno nasproten: kot inherentno polisemičen je zmožen mobilizirati in vključiti zelo različne elemente, položaje in skupine in jih s svojo močjo usmeriti na lastne projekte in cilje.

Drugače rečeno: če bi logiko klasičnega hegemonskega metadiskurza lahko pojasnil z besedami »konsenz odpravlja delitve tako, da jih eliminira«, bi moral logiko novega metadiskurza opisati s »konsenz dopušča stare delitve s tem, da jih z inkorporacijo otopi«. Torej ne enoti razlik, ampak enoti kljub razlikam; antagonizmov ne homogenizira, marveč jih reducira na »drugačnosti«; neskladij ne odpravlja, ampak jih priznava in jih s svojo vehemenco harmonizira; raznih zvokov niti ne utiša niti jih ne preglasi, ampak iz njih ustvarja vedno nove skladbe. Napačno bi bilo v njem iskati »najmanjši skupni imenovalc« ali »glavni tok, ki prenika v manjše in ki tvori meandre«, temveč, kot glede metode predlaga Propp (1982, 6), »labirint pravljíčne raznoličnosti, ki se bo na koncu pokazala za čudežno enotnost«. Kompleksna kompozicija te metadiskurzivne mnogoterosti je ideološko prepoznavna šele na končnem metanivoju; ta povezuje razne parcialne diskurze, ki kot taki, izolirani, lahko tudi niso politični oziroma ideološki¹³: npr. narodnjaške in liberalne, podjetniške in verskointegristične, elitne in množičnokulturne in druge.

Že na začetku je treba spomniti na »izvirni greh« novega evrocentrizma: namreč na zelo pogosto zamenjevanje imena *Evropska unija* z izrazom *Evropa*. Pod pretvezo poenostavljanja, skrajševanja oz. elokventnosti (»eulokventnosti«?) ju kratko malo enačijo: politično-ekonomska skupnost prevzame geografsko-historično ime cele celine¹⁴. Naj navedem tipične besede takratnega predsednika evropske komisije, ki razkrivajo ta diskurz, dan pred zadnjim širjenjem: *Evropa, ki se rojeva danes ...*¹⁵. To je seveda mitski govor v najbolj

13 Glej mdr. Laclau, 1979, 99-102, 160.

14 Dunajska profesorica in raziskovalka Sonja Puntischer Riekmann (1997, 64, 65) poudarja, da je Evropa »danes sinonim za Evropsko zvezo, kar zakriva dejstvo, da je to geografski pojem, čeprav je težko jasno zarisati njegove meje«. Podoben primer zavajajočega prilaščanja imena cele celine je tudi uporaba imena *Amerika* samo za »Združene države Amerike«.

15 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 8.

čistem pomenu besede: ta, rečeno z Barthesom, depolitizira svojo političnost, nevtralizira svojo pristranost, objektivizira svojo subjektivnost. Politični mit se vedno kaže kot »dejstvo«, »dejanskost«: v tem primeru zemljepisna.

Obstoj *Evrope* in *Neevrope* je tako posledica, ne pa vzrok delitve stare celine na dva dela: sam proces *vstopanja v EU* namreč kaže, kako se lahko *neevropske* države transformirajo v *evropske*. »Euzurpiranje« izraza *Evropa*, *evropskost*, zlasti v času *vstopanja vanjo* oziroma *priključevanja njej* (odvisno od pozicije govornika, ali pripada prihodnjim ali starim članicam), uvršča geografsko evropske države med tiste, ki v politično-ekonomskem smislu *so evropske* (torej ki so v EZ)¹⁶, in na one geografsko evropske, ki *niso evropske* (med njimi najdemo tako različne, kot so Norveška, Islandija in Švica, večina balkanskih držav, Moldavija, Ukrajina, Belorusija in Rusija). Zadnjim – in do nedavna tudi novi deseterici članic – je torej *evropskost* nekaj, kar lahko pridobijo (bolje rečeno, kar *si morajo izbojevati* oziroma za kar *morajo dozoreti*) ne glede na svojo dejansko geografsko evropskost.

Del novega evrocentričnega metadiskurza je njegova navezava na dominantne nacionalne avtopercepcije in avtokonstrukcije: v slovenskem primeru lahko govorim o »evroslovenstvu«. Evroslovenski diskurz je konstitutivno razcepljen na dva, zaporedno dopolnjujoča se pogleda na to, kakšen je položaj Slovenije glede na to *Evropo*. Prvi razločuje med eno in drugo (med dvema entitetama, Slovenijo in *Evropo*), drugi je »povratniški« (*vračamo se tja, kjer smo že ves čas*). Torej, prvič, v zadnjih letih, posebno še v zadnjih mesecih vstopanja v EZ in v času volitev v evropski parlament, sta bili praviloma vedno skupaj uporabljeni imeni *Evropa* in *Slovenija*, seveda v mnogih izpeljankah¹⁷. Predsednik vlade je izjavil, da *Evropa je naša in mi smo del Evrope*¹⁸, zunanji minister da *naša vprašanja postajajo evropska vprašanja in evropski problemi so naši problemi*; in da *ne gre več toliko za Slovence in Evropo, ampak za Slovence v Evropi*¹⁹, predsednik države da je *Slovenija po evropski zavesti in kulturi povsem enakovredna ostalim*²⁰, novogoriški župan

16 In navsezadnje, v okviru EZ formalno sodijo tudi čezmorske posesti nekdanjih kolonialnih metropol, npr. Francoska Gvajana, Réunion, Martinique in Guadeloupe (Francija), Kanarski otoki (Španija), Madeira in Azorski otoki (Portugalska).

17 Ta dvojnost je že v Izjavi o dobrih namenih, ki jo je sprejel parlament Republike Slovenije 6. decembra 1990 in je bila objavljena v *Uradnem listu* RS 44/90: država Slovenija naj bi temeljila na najboljših demokratičnih slovenskih in evropskih tradicijah, ter da je napovedani plebiscit zavezan vsem najboljšim izročilom humanizma in civilizacije, slovenske in evropske zgodovine ... Navsezadnje pa je ta dvojnost inkorporirana v sam slovenski grb z *evropsko* rumenimi zvezdami Celjskih grofov.

18 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 5.

19 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 19.

20 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 25.

je izrekel svoje zadovoljstvo, da Slovenija končno postaja sestavni del Evrope²¹, predsednik Slovenskega panevropskega gibanja pa, da tisti, ki zanikajo svoje slovenstvo, zanikajo tudi evropejstvo²². Urad vlade RS za informiranje in služba vlade za evropske zadeve sta, očitno neučakana, že ob dnevu Evrope 1998 izdala priložnostni potni list z naslovom Slovenija – Doma v Evropi, na njegovi naslovnici je bil znotraj evropskega kroga zvezd slovenski grb.

Geslo Slovenske demokratske stranke (SDS) na volitvah v evropski parlament je bilo SLOVENIJA, moja domovina. Tudi v EVROPI (v volilni brošuri se ena izmed kandidatkc sklicuje na temeljne vrednote zahodne civilizacije, skupne tako Evropi kot naši domovini Sloveniji). Združena lista socialnih demokratov (ZLSD) je v propagandni brošuri apelirala na vaš glas, češ Slovenija in Evropa ga potrebuteta!; drugo geslo je V Evropi za dobro Slovenije! Liberalna demokracija Slovenije in Demokratična stranka upokoencev Slovenije (LDS, DESUS) sta v svoji uporabili sintagmi za evropsko Slovenijo in za nove slovenske zmage (njeni kandidati naj bi se za uresničevanje ciljev znali boriti tako v Bruslju kot v Ljubljani, tako v Strasbourgu kot v Mariboru, tako v Luksemburgu kot v Kopru), Slovenska ljudska stranka (SLS) pa Stoodstotno za Slovenijo. Za Slovenijo v Evropi, z našimi kandidati in kandidatkami in Za Slovensko ljudsko stranko, za Slovenijo in za Evropo! (podpornik stranke je bil tako prepričan, da bo eden izmed kandidatov, celjski župan, tudi v evropskem parlamentu tako uspešen, kot je v Celju; drugi pa, da se SLS zavzema za enakopravnost Slovencev z ostalimi evropskimi narodi). In naprej, naš pogled je bil uprt Evropo ali jutri prihaja Evropa k nam in mi v Evropo! (predsednik države)²³ ali Več Slovenije v Evropi, več Evrope v Sloveniji (iz glasila SLS) ali Kolikor slovenstvu – kulturi in veri, jeziku in narodnosti – ne bomo dajali najvišje cene, nas bo izvrglo tudi evropejstvo²⁴. Krajše rečeno, gre za preživetje majhne Slovenije v veliki Evropi²⁵.

21 Ibid., str. 6.

22 Slovence in Slovenci v Evropski uniji; Urad Vlade RS za informiranje; 2002.

23 In In čutili smo, da tja spadamo: kulturno, geografsko in zgodovinsko (Primorski dnevnik, 1. maj 2004, str. 10).

24 Družina, 2. maj 2004, str. 8.

25 Žurnal, 30. april 2004, str. 2. Čisto drugačen, samozavestnejši diskurz od tega »kallimerovskega« najdemo na Poljskem, kjer se je ena izmed mnogih prireditvev, otroški natečaj, imenoval Močna Poljska v močni Evropi. Predsednikova brošurica državljanom z naslovom Da za Poljsko je imela na naslovnici zemljevid Evrope in ez, njihova država je bila obarvana v nacionalnih barvah, belo-rdeče, na eni izmed notranjih strani pa je poljska zastava upodobljena nad evropsko. Sicer je brošurica polna običajne agitacijske vsebine (temeljne informacije o EZ, pojasnila, pristopni dokumenti, odgovori na najpogostejša vprašanja, citati Monneta, Adenauerja, Janeza Pavla II., takratnega in prejšnjega poljskega predsednika in znanega poljskega filmskega režiserja, seznam posledic glasovanja proti in glasovanja za in vsi mogoči naslovi za dodatne informacije).

EVROVOLITVE

GLAS ŽENSK
v evropski parlament

10

GLAS ŽENSK
KAMPAJNA

za socialno varnost

Milica Kovačič, Maja Džur-Murka, Vlado Guber, Jaka Kaciv, Maja Švec, Miro Jaušovec, Roman Jakšič

Za nove slovenske zmage.

DeSUS LDS

DELO

sobotnapriloga

Sala Vidmajer

Ezoterično

SLOVENIJA,
moja domovina.
Tudi v EVROPI.

Obkrožite listo SDS pod zaporedno številko 5. To je res odlična lista.

Mi smo evropski socialni demokrati.

SDS

Evropski

SLS. Odmev

100% Slovenija

mag. Franc But

13. junija izberite listo št. 13

Evropo v prave roke
Pravzapravi bomo Slovenijo
VEČ SLOVENIJE V EVROPI,
VEČ EVROPE V SLOVENIJI

Kdo, če ne SLS?

2.

N.SI Nova Slovenija
Evropski listi

ZDAJ.

www.nsi.si

EVROPSKE VOLITVE 2004

slovenija je naša
www.sjn.si

Daleč naprej,
bližje drug drugemu.

LDS

In naprej, *Slovenija je trinajst let potovala, da bi prispela »v Evropo«*, beremo v prazničnem *Primorskem dnevniku*²⁶. V njej smo *zares doma* (nekdanji predsednik vlade)²⁷. Center Evropa je tik pred širitvijo izdal več precej informativnih zgibank (*Slovensko gospodarstvo v EU, V Evropi brez meja, Slovensko kmetijstvo v EU* ipd.) pod skupnim naslovom *Slovenija v Evropski uniji*. Evropa bo, tako je zapisal urednik *Družine, letos prvič zadihala tudi po slovansko*²⁸. V majski številke *Knjižne panorame DZS* je napis 1. maj 2004 – *Slovenija in Evropa z roko v roki!* na podlagi, ki se iz barv slovenske trikolore in slovenskega grba na skrajni levi počasi, čez belo prelije v evropsko modro in evropskim simbolom na skrajni desni. Enako prehajanje barv dveh zastav je najti tudi na več mestih *posebne številke Primorskega dnevnika*. Podobna je oznaka za (seveda znižane) cene v katalogu podjetja Quelle: v ozadju *evropska* modrina z rumenimi zvezdami, desno od sredine slovenska zastava. Tega dne da bo – tako je govoril oglas BankAustria Creditanstalt – *tudi vaše podjetje vstopilo med evropska podjetja*. Seveda pa tak metadiskurz zahteva ne le ohranjanje dediščine in tradicije, temveč predvsem prizadevanje za večjo uveljavitev identitete *Slovenije, slovenskosti, slovenskega* v vseh ozirih: političnem, kulturnem, ekonomskem, jezikovnem itn. (tipični primer je maksima za *prepoznavnost Slovenije v Evropi* stranke Glas žensk Slovenije). »*Evropska*« *Slovenija*²⁹ torej.

Drugi pogled je pravzaprav dopolnitev prvega: prej »ena in druga«, sedaj »ena *spet* v drugi«! Z vstopom v EZ, *kultivirano družino evropskih narodov*, naj bi Slovenija (in druge nove članice) torej navsezadnje postala to, kar da je že ves čas bila. Paradoks »vračanja v dom, ki ga nismo nikoli zapustili« je mogoče slišati z raznih govorniških odrov³⁰. Navedel bom le nekaj izmed brezštevilnih primerov: eden izmed podpornikov liste SLS je v njihovem volilnem glasilu zagotavljal: *Postali smo člani tiste družbe držav, kamor smo po svoji kulturi in zgodovinski tradiciji vedno sodili, drugi pa, da ne samo na zemljevidu, zdaj smo tudi zares v družini evropskih narodov*. Slovenija in Slovenci naj bi bili od dneva širitve v

26 Str. 4.

27 *Slovenija – Doma v Evropi – priložnostni potni list*; Urad Vlade RS za informiranje in Služba Vlade RS za evropske zadeve; 1998.

28 *Družina*, 2. maj 2004, naslovnica.

29 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 4.

30 Primerjaj z izjavo predsednika Maticе hrvatske Igorja Zidića, da je dejstvo da je Hrvaška vedno bila Evropa ... in da je sodobna zgodovina Hrvaške zgodovina potiskanja Hrvaške – ruvanja Hrvaške iz avstro-ogrskе Evrope in naše Evrope – v srbski Balkan. (Hrvatsko slovo, 9. julij 2004, str. 32). In z izjavo nekdanjega madžarskega predsednika, da so se nove pristopnice *vmile* tja, kjer so že bile in kamor sodijo (*Goriška*, maj 2004, str. 2).

prostoru in skupnosti narodov, kamor sodimo po svoji zgodovini in kulturi oziroma gre za nek povratek, za normalizacijo življenja slovenskega naroda in države v širši družbi evropskih narodov³¹; to da je dokončna vrnitev v srednjeevropski kulturni krog (podpredsednik Slovenskega panevropskega gibanja)³²; seveda smo Slovenci že od nekdaj bili v Evropi (nekdanji novogoriški župan in nekdanji minister v slovenski vladi)³³; Slovenija se po dolgih desetletjih politično »vrača« tja, kjer je duhovno in kulturno vedno bila. Vzpostavlja se naravno stanje, ki je bilo za pol stoletja pretrgano³⁴. Torej, vračamo se domov³⁵.

POLJAKI SE VRAČAJO V EVROPO

Čisto enake »eumotvore« smo lahko srečali drugod: naslovnica vplivne poljske revije *Polityka* je poleg precej iritantne karikature³⁶ imela tudi naslov *Poljska se vrača v Evropo*

31 V izjavah zamejskih organizacij (*Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 11).

32 *Družina*, 2. maj 2004, str. 10.

33 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 49.

34 *Družina*, 2. maj 2004, str. 19.

35 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 28. Oziroma, *Sedaj se vračamo.* (Predsednik SAZU; v *Družini*, 2. maj 2004, str. 4).

36 To je nekakšna alegorija poljskega vstopanja, v kateri najdemo med drugim izmučenega delavca, ki vleče za seboj poln voziček birokratov, kmečke upornike s kosami v rokah, muzajočega se škofa z redovnicama, par molečih pobožnjakarjev na kolenih, vojaka v stari uniformi z dvignjeno sabljo v roki, kriminalca z nogavico čez glavo in brzostrelko v roki, vse te vodi gola plavalaska s poljskim praporom v roki, v ozadju pa se nad pisano družčino sam bog drži za glavo ...

po³⁷. V raznih publikacijah in govorih najdemo sintagme, kot so *ljubo doma*³⁸, *že zdavnaj del skupne Evrope* (kranjskogorski župan)³⁹, *zdaj le nadaljujemo tradicijo* (predsednik Slovenskega panevropskega gibanja)⁴⁰, *gre za blagodejno vrnitev v okolje, v katerem se je 1000 let oblikovala slovenska gmotna in duhovne kulture*, in to po času *prisilne ločitve* (vodja Urada za slovenski jezik)⁴¹. *Deseterica novih članic je ne le zemljepisno, ampak tudi glede na svojo kulturo, svojo zgodovino in svoje želje (...) popolnoma evropskih*⁴². *Slovenija se bo tudi dokončno združila z Evropo, od katere je bila – kot mnogo drugih prihodnjih članic EU – zaradi zgodovinskih okoliščin do začetka prejšnjega desetletja ločena oziroma te države naj bi vanjo v resnici sodile že od nekdanj (veleposlanik EZ v Sloveniji)*⁴³. *Evropa da se s širitvijo zgolj obnavlja in danes se vanjo vrača tisti del, ki je bil desetletja žrtvovan na oltarju ravnovesij po drugi svetovni vojni, tisti, ki je plačal vso ceno, da je drugi del užival svobodo in blagostanje* (urednik Primorskega dnevnika)⁴⁴; to da je *vrnitev statusa evropskih narodov tistim ljudstvom, ki so bila dolga leta zaradi totalitarizmov iz Evrope izključena* (kardinal Jean-Luis Tauran)⁴⁵; *prizorišče prireditve v Novi Gorici in Gorici, še vedno trg brez imena, je bilo spet tam, kamor spada – v samo središče Evrope*⁴⁶.

Raziskave Slovensko javno mnenje (SJM) kažejo, da je takšnega prepričanja večina Slovencev. S trditvijo »Slovenici so že od nekdanj enakovredno prispevali k razvoju evropske kulture« so si bili deleži odgovorov v letih približevanja EZ podobni: »v celoti sta se strinjali« in »strinjali« dobri dve tretjini anketiranih (SJM 1997/1 69,9 odstotkov, SJM 2001/1 70,5 odstotka, SJM 2002/1 67,3 odstotka), »niti strinjala niti ne strinjala« se je slaba petina (SJM 1997/1 15,9 odstotka,

37 Podobno je bilo s prazničnimi prilogami, ki so z naslovi tipa *Mi smo že v Evropi!* predstavljali slavne osebnosti (umetnike, športnike, znanstvenike ipd.), ki so uspeli onstran (seveda zahodnih) poljskih meja. Na Poljskem, kjer je bila opozicija vključitvi v EZ izredno močna, je več mesecev trajala akcija z geslom *Da, sem Evropejec/Evropejka*, s katero so znani Poljakinje/Poljaki dokazovali potrebnost, celo nujnost vstopa. Podobno, le da precej bolj kritično zastavljena pa je knjižica *Slovenke in Slovenci v Evropski uniji* (Urad Vlade RS za informiranje, 2002), ki sprašuje za mnenja o širitvi EZ razne profile Slovenk in Slovencev (od študentke in nezaposlene do upokojenca in nekdanjega visokega politika).

38 Npr. v *Evropopotnici*, Urad Vlade RS za informiranje, 2004, str. 31.

39 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 12.

40 *Slovenke in Slovenci v Evropski uniji*, Urad Vlade RS za informiranje, 2002.

41 *Družina*, 2. maj 2004, str. 4.

42 Pascal Fontaine; *Evrope in 12 lessons*, European Comission; 2004, str. 11.

43 *Evropska unija odgovarja na vaša vprašanja*; Informacijski center Delegacije Evropske komisije v Sloveniji, Center Evropa, 2003.

44 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 3.

45 *Družina*, 2. maj 2004, str. 2.

46 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 5. In navsezadnje, širitev EU *gor ali dol, v kuhinjski ni nikdar zares obstajala meja med avstrijsko in slovensko Štajersko* (*Dobro jutro, Evropska unija* /STADTJournal, *Dobro jutro*, april 2004, str. 10).

SJM 2001/1 12,1 odstotka, SJM 2002/1 19,6 odstotka), »ne strinjala« in »sploh se ne strinjala« pa precej manj kot desetina (SJM 1997/1 5,6 odstotka, SJM 2001/1 7,6 odstotka, SJM 2002/1 sedem odstotkov) (Toš idr. 1999, 712, Toš idr. 2004, 248, 365).

Toda anketirance je očitno bolj kot nekdanja vloga skrbela prihodnost slovenske kulture znotraj novega okvira EZ. V nasprotju z dominantnim metadiskurzom so bili zelo in čedalje bolj realistični glede (ne)zmožnosti uveljavljanja npr. slovenske kulture v novem okolju. S trditvijo »Mešanje kultur in kulturnih vplivov v EU bo obogatilo slovensko kulturo in omogočilo uveljavitev v evropskem kulturnem prostoru« se je z leti strinjalo vse manj anketirancev (z 38,8 odstotka SJM 1997/1 in 30,2 odstotka SJM 2001/1 na vsega 27,4 odstotka SJM 2002/1), s trditvijo »V EU bo prevladoval močan vpliv velikih kultur, kot so nemška, francoska in angleška, kar bo sčasoma ogrozilo obstoj manjših, med njimi tudi slovenske kulture« pa čedalje več (od 40,4 odstotka SJM 1997/1 do 51,3 odstotka SJM 2001/1 oz. 51,2 odstotka SJM 2002/1) (Toš idr. 1999, 725, Toš idr. 2004, 255, 369). Na vprašanje, ali bi bilo članstvo Slovenije v EU za slovensko kulturo koristno ali škodljivo, so bili odgovori takšni (Toš idr. 1999, 720, Toš idr. 2004, 154, 252, 368). Bolj ko se je približeval vstop, bolj se je manjšal delež prepričanih o koristnosti, večal pa delež zaskrbljenih.

SJM	1997/1	1999/4	2001/1	2002/1
KORISTNO	41.4%	41.7%	37.1%	35.6%
ŠKODLJIVO	29.5%	31.9%	39.4%	41.6%
NE VEM	29%	26,3%	23,5%	22.8%

Skratka, v novem evrocentričnem metadiskurzu gre dobesedno za povratek »od (*balkanskega* oziroma katerega koli *vzhodnega*) pepela k (*evropskim*) zvezdam«! Kot trdi ameriški politolog romunskega rodu Vladimir Tismaneanu (1998, 142) »povratek v Evropo' je bil pomembni politični mit revolucij leta 1989«: disidenti so ga pozdravljali »v upanju v hitro integracijo z Zahodom«, »dejansko pa se je začel počasni in pogosto frustrirajoči proces, v katerem je Evropska skupnost pokazala počasnost pri sprejemanju revnih vzhodnih sorodnikov medse«. Tudi Puntcher Riekmanova (1997, 65) ima »povratek v Evropo« za »bizarno formulo«, ki so jo »sprejeli mnogi srednje- in vzhodnoevropski intelektualci po padcu sovjetskega imperija«: tako tudi

ni čudno, da je »glavni evropski mit danes mit o evropski enotnosti« (*Ibid.*, 60).

Kako je torej mogoče, da »smo že ves čas notri«, »zdaj pa nenadoma gremo noter«? Kako smo lahko priča *dokončni evropeizaciji neke majhne države, ki ima veliko in težko zgodovino* (urednik *Žurnala*)⁴⁷, če smo že vseskozi *Evropa*? Po mojem je to tipična strategija generiranja različnosti/istosti – hkrati »smo ločeni« in »smo eno« –, ki to protislovje rešuje skozi »prehod« od enega k drugemu. Prehod pa seveda pomeni dokazovanje pravšnjosti, je iniciacija, v kateri skupina pokaže, da si novo celost in »višjo« stopnjo zasluži. To protislovje lahko razložim z diskurzom »kolonialne mimi-krije«, kakor ga razvija – v ne tako različni situaciji, kot bi najprej pomislili – Homi Bhabha (2003, 109–111), ki vidi kolonizirane domorodce kot *skorajda iste, toda ne povsem* z njihovimi kolonizatorji, pripadniki »vladajoče« in zato seveda »višje« kulture. Jeffs (2003, 98) ugotavlja, da »prav stalna repetitivna in poudarjanje srednjeevropske ali evroatlantske identitete Slovenije razkrivata njeno dvomljivost, češ da niti subjekt, ki o tem govori, niti naslovnik nista povsem prepričana o njej, je pa dejansko ambiguitetna, saj jo je treba vedno znova tudi potrjevati«. Položaj, v katerem smo se znašli Slovenci (in drugi novi prišleki v *Evropo*) v tem novem evrocentričnem metadiskurzu, je, da smo »skorajda Evropejci, toda ne popolnoma evropejski«: torej »zelo kmalu evropeizirani Neevropejci, ki pa se moramo še marsičesa evropskega naučiti«.

Krajše rečeno, vajenci. Tipični primer takšnega odnosa je uvodni tekst takratnega ministra za evropske zadeve v knjižici *Slovenija in Evropska unija o pogajanjih in njihovih posledicah* (Urad Vlade RS za informiranje, 2003) z naslovom *Slovenija je diplomirala*. Pred petimi leti da se je *odločila za študij evropskih zadev, univerza je bila Evropska unija v Bruslju, osnovni študijski predmeti pa evropski pravni red, prilagajanje, pogajanja, 31 tematskih področij... (...) Prepisovanje je bilo sicer dovoljeno, a brez znanja in učenja neučinkovito*. Potem so opisane »študijske« težave Slovenije kot kandidatke, toda nastal je *zares debel kup, pravo diplomsko delo, ki je tudi zelo zapleteno*. Slovenija je potem *iz evropskih zadev diplomirala 13. decembra lani. Z dobrim povprečjem in v roku. Slavnostna podelitev diplome v obliki Pristopne pogodbe bo 16. aprila v Atenah*. Torej, na eni strani »učiteljica« *Evropa*, na drugi marljiva »učenka« Slovenija, ki si članstvo nedvomno zasluži⁴⁸.

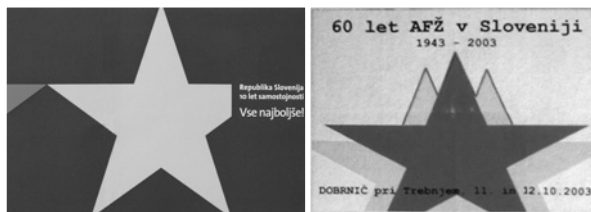
47 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 2.

48 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 11.

Enako je mislil tudi zunanji minister: *Slovenija si je to veliko spremembo zaslužila*⁴⁹.

Toda simboliko prehoda z *Balkana v Evropo, iz diktature v demokracijo* je bilo opaziti že prej. Naslov novega političnega programa z zadnjega kongresa Zveze komunistov Slovenije decembra 1989 in potem volilno geslo Stranke demokratičnih sprememb (SDP), predhodnice današnjih Socialnih demokratov (SD), za volitve spomladi leta 1990 je bil *Evropa zdaj!* Simptomatičen je bil naslov glasila takratne SDP, *Evropa*, ki je izhajalo dve leti na začetku devetdesetih in je nastalo iz nekdanjega *Komunista*. Pred vhomom v stavbo ljubljanske univerze je stal kip Edvarda Kardelja, po katerem je bila univerza tudi imenovana, od 15. januarja 1992, ki je bil *dan evropskega priznanja samostojne republike Slovenije*, pa stoji kip Franceta Kralja iz leta 1955, posvečen Evropi (z obema protagonistoma iz grškega mita, zapeljivo mladenko Evropo in Zeusom v podobi bika). Na takšno »pereustrojko«⁵⁰ kaže tudi uradni znak proslav ob deseti obletnici osamosvojitve Slovenije junija 2001, namreč motiv umikanja rdeče, *komunistične zvezde pred rumeno, evropsko*⁵⁰. Podobna dvojnost je bila tudi v znaku proslave šestdesetletnice Antifašistične fronte žena v Sloveniji oktobra 2003.

RUMENENJE ZVEZDE

Slovenski etnocentrizem, ki se opira predvsem na naravne in kulturne značilnosti in gospodarske dosežke (zaradi odsotnosti oziroma kompromitiranosti drugih dejavnikov – zgodovinskih, ideoloških in verskih), se kaže npr. v trditvah v volilni brošuri SDS (*Pokažimo Evropi in svetu, da je Slovenija najlepša dežela in Od naših prednikov in narave smo podedo-*

⁴⁹ *Ibid.*, str. 27.

⁵⁰ Mimogrede, uvodničarju *Dela* na predvečer širitve (30. aprila 2004) pa se je v Temi dneva (hm, »temi dneva«) z naslovom *Od zvezde do zvezdic* zapisal pomenljiv spodsrljaj: *Štirinajst, petnajst let je, kar smo iz zastave izrezovali za mnoge preveč grdo, prevečkrat zlorabljeno veliko rumeno zvezdo – in se navduševali nad dvanaajstimi majhnimi; takimi na kraljevsko modri podlagi (podčrtal mv).*

vali enega najlepših delov našega planeta. To je Slovenija. Naša domovina.) in SLS (Smo narod pesnikov in Slovenija je zeleni biser Evrope.). Predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti veseli dejstvo, da po svetu in Evropi menijo, da smo od vseh srednjeevropskih pristopnic še najboljši⁵¹. Na kratko, Bravo, Slovenija!⁵² Oziroma nasploh je Slovenija, moja najljubša najlepša Evropa⁵³. Podobno nam laskata predsednik dežele Furlanije - Julijske krajine, namreč Boste videli, da bo čez nekaj let Slovenija postala majhna Švica v Evropski uniji⁵⁴ in župan Collia (Brd na italijanski strani), da se Slovenija od vedno (...) nahaja v središču Evrope⁵⁵.

Etnocentrizem pa se je nadgradil z evrocentrizmom, »samostenstvo« z »evroslovenstvom«: takratni predsednik parlamenta je dejal, bodimo svetla zvezda Evrope⁵⁶. EZ da je v resnici edinstvena⁵⁷, oziroma projekt demokratične in združene Evrope je po mnenju predsednika države najnaprednejši projekt v zgodovini človeštva⁵⁸; ko je bil še predsednik vlade, je izjavil, da prvič v zgodovini namreč na teh zemljepisnih prostorih prihaja do tako pogumne zgradbe, do gospodarsko in politično združenih držav Evrope⁵⁹. Takratni irski premier in predsedujoči EZ je zatrdil, da je to svojevrsten podvig v svetovni zgodovini, naprej pa da nas ženeta duh strpnosti in spoštovanje različnosti⁶⁰. Vsi problemi in težave da se bodo odpravljali v evropskem duhu, ki naj bi bil kajpada miren, dialoški, sporazumen. Tudi Cerkev se pohvali s tem, da je prispevala k širjenju in utrjevanju vrednot, s katerimi je evropska kultura postala svetovna kultura⁶¹. Evrocentrizem je tu najvišja oblika etnocentrizma, dokončna uresničitev nacionalnih potencialov v širši skupnosti enakopravnih partnerjev.

Toda tako opevano varstvo lastne kulture in občutljivost za spoštovanje slovenskega jezika, za katero naj bi jamčila Evropa (v obliki hvalisanja, da bo z vstopom slovenščina postala eden od dvajsetih uradnih jezikov EU, da vključitev v EU

51 Žurnal, 30. april 2004, str. 26.

52 Delo, 28. april 2004, str. 5.

53 Družina, 2. maj 2004, str. 8.

54 Primorski dnevnik, 1. maj 2004, str. 29.

55 Ibid., str. 35.

56 Delo, 30. april 2004, naslovnica.

57 Zgibanke in zemljevid *Panorama Evropske unije*, Urad za publikacije, Evropska komisija, 2003. Zanimiva podrobnost: izdajatelj zgibanke izrecno dovoljuje njeno kopiranje (*Razmnoževanje je dovoljeno*, piše na zadnji strani) – česa takega še nikoli nisem videl v nobenem mediju!

58 Primorski dnevnik, 1. maj 2004, str. 10.

59 Slovenija – Doma v Evropi – priložnostni potni list, Urad Vlade RS za informiranje in Služba Vlade RS za evropske zadeve, 1998.

60 Delo, 30. april 2004, str. 5.

61 Družina, 2. maj 2004, str. 2.

slovenščine prav gotovo ne ogroža⁶², da jo bo slišati po Bruslju in po vsej Evropi, ter obenem lamentiranje, da je bila v Jugoslaviji na državni ravni precej zapostavljena⁶³)⁶⁴ sta postavljena na laž že na začetku s preprostim dejstvom, da se dosledno uporablja sintagma *Evropska unija* (EU), kar bi se lahko popolnoma brez zadržkov prevajalo z *Evropska zveza* (EZ)⁶⁵. Daleč od tega, da bi bil jezikovni čistun: v oči pa me bode dejstvo, da so hkrati zaradi ogroženosti našega jezika oziroma oženja javne rabe slovenščine intenzivno debatirali o predlogu zakona o javni rabi slovenščine, po katerem bi morali npr. nujno sloveniti imena podjetij (20. člen).

V tem primeru je politična odločitev očitno prevladala nad jezikovno in to je z logiko argumenta moči brez ovin-karjenja priznано tudi v brošuri *Slovenija v Evropski uniji?* (str. 11): *Če bi se pri prevajanju držali pravil SSKJ, bi prišlo do terminološke zmede. Čisto isto je tudi s slovenjenjem imena Economic and Monetary Union (EMU), ki je tako preprosto Ekonomska in monetarna unija (seveda imajo vse tri besede svoje slovenske ustreznice). Doslednejše prevajanje pa ne bi bilo brez precedensa: International Monetary Fund (IMF) se že dolgo popolnoma brez problemov prevaja z Mednarodni denarni sklad.⁶⁶ Morda so dali snovalci prevoda spet prednost istosti kratic (EU, EMU), tako kot je nekoč veljala kratica AVNOJ tudi v slovenščini (torej Antifašističko vijeće namesto Protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije).*

Drug primer je »črkarska pravda«, ki se je septembra in oktobra 2004 razvila okoli (ne)enotnega pisanja evropske valute €: njeno črkovanje v slovenskem jeziku (prav tako tudi v litovskem, latvijskem, malteškem in madžarskem jezi-

62 *Slovenija in Evropska unija o pogojanjih in njihovih posledicah*; Urad Vlade RS za informiranje; 2003; str. 93. Tam tudi piše, da pa je od nas samih odvisno, kako bo zagotovljena pravica do rabe slovenskega jezika v evropskih institucijah tudi dejansko zaživela. Glej tudi druge podobne publikacije, denimo *Slovenke in Slovenci v Evropski uniji*; Urad Vlade RS za informiranje; 2002.

63 Zunanji minister v *Primorskem dnevniku*, 1. maj 2004, str. 27.

64 Predsednik parlamenta je z zanj značilno retoriko ugotavljal, da *Jezik torej ni vse, toda brez jezika, brez slovenskega jezika, je vse nič*. *Žurnal*, 30. april 2004, str. 26.

65 Mnogo manj posrečene bi bile ustreznice *zdržba*, *skupnost* oziroma *zdrženje*. Razlogi, zakaj *unija* in ne *zveza*, zapisani v brošuri *Slovenija v Evropski uniji? 178 odgovorov o vključevanju Slovenije v EU* (Urad Vlade RS za informiranje, 2003, str. 9), se mi zdijo popolnoma neprepričljivi: termin *zveza* da je *preveč splošen*, *unija* pa da je *tehnični termin*. Nebulozna utemeljitev te odločitve je takšna: *Politična unija je rezultat poenotenja, unifikacije, to je procesa združevanja ali integracije političnih institucij in postopkov. ... »Evropska zveza« je lahko tudi kakšna druga zveza evropskih držav, medtem ko že samo ime »Evropska unija« vsebuje podmene »gospodarske in politične unije« natančno določene skupine držav, ki jo poznamo iz zgodovine zahodnoevropskega združevanja (gre za proces poenotenja, unifikacije). (Ibid.).* Kakor koli, od podpisa pridružitvenega sporazuma se uradno uporablja ustaljen izraz, *brez pomenske škode ali kakršne koli možne dvoimnosti*: torej *Evropska unija*. (Ibid., str. 10)

66 Navedel bi lahko tudi druge primere ustreznosti prevoda angleške besede *union* z *zveza*, mdr. *Soviet Union* – *Sovjetska zveza*.

ku) je drugačno od večinskega *euro*⁶⁷. Po sklepu evropskega sveta, sprejetem decembra 1995 leta v Madridu, odstopanja od skupnega poimenovanja *euro* niso dovoljena in to je septembra 2004 znova potrdil tudi predsedujoči, nizozemski finančni minister Gerrit Zalm (*Črkovanje mora biti enako za vse.*)⁶⁸. Rešitev problema vidi seveda v poenotenju: *Sploh nismo vedeli za ta problem, vendar nam ga je uspelo urediti, kar dokazuje, da znamo reševati težavna vprašanja*⁶⁹. Svet Evropske unije je vse to skupaj označil zgolj za *tehnični problem*. Sprejetje enotnega imena skupne valute pa da je nujno, saj da se bo zapisalo v ustavno pogodbo EZ⁷⁰. Dovoljeni pa da bodo različni motivi na kovancih – vsaka država bo torej lahko oblikovala svoje – ne pa tudi sam napis, ki bo povsod le *cent* (ne pa – recimo v našem primeru – *stotin*)⁷¹.

Takšen odnos je na slovenski strani najprej sprožil običajno tarnanje: med mnogimi drugimi navajam samospraševanje uvodničarja *Dela*, začinjeno z obvezno jugofobijo (*Mar zdaj evropski Bruselj res postaja enak nekdanjemu »jugo« Beogradu, kjer ni bila slovenščina v javni rabi nikoli kaj prida spoštovana, so pa v tamkajšnjih zveznih organih zmeraj našli način, da so nas, kot najbogatejšo republiko, kar se da oskubili pri polnjenju zvezne blagajne?*)⁷². Sledil je uradni slovenski odgovor, pričakovano dvojen: *politično-jezikovne pomisleke naj bi uredili na praktičen način*⁷³. Finančni minister in guverner Banke Slovenije sta si bila edina, da se bo v uradni komunikaciji z evropskimi institucijami in drugimi članicami in na bankovcih uporabljal izraz *euro*. Doma pa naj bi bilo drugače: kot je pojasnilo finančno ministrstvo, *v vsakdanjem življenju v Sloveniji ostane uporaba zapisa nespremenjena v skladu s slovenskimi lingvističnimi pravili: torej evro*⁷⁴. Tudi vodja slovenskega stalnega predstavništva držav članic EZ je bil mnenja, da *zapis imena evro z »u« smo sprejeli, ker gre*

67 Grški primer je poseben, saj sta tudi njihovi abeceda in pisava drugačni in bilo je dogovorjeno, da ime valute pišejo po svoje.

68 STA, 11. september 2004.

69 *Delo*, 13. september 2004, naslovnica.

70 Ironično pri vsem skupaj pa je, da se je tako trdno vztrajalo pri manj pomembnem, predvsem prestižnem problemu enotnosti poimenovanja skupne valute, manj pa pri enotnosti same gospodarske politike. Prejšnji predsednik evropske komisije je po izteku mandata sredi novembra 2004 javno samokritično priznal, da sicer *Evropa ima evro*, nima pa *usklajene ekonomske politike*.

71 Navsezadnje je to dobra metafora *evropske enakopravnosti in spoštovanja različnosti*: medtem ko morajo biti pomembne stvari – v tem primeru motivi na evrobankovcih – enotni, pa so na nepomembnih – dobesedno na drobižu, na evrokovancih – nacionalne značilnosti dovoljene, seveda v omejeni obliki.

72 *Delo*, 15. september 2004, naslovnica.

73 *Delo*, 13. september 2004, naslovnica.

74 Zgolj za osvežitev spomina: v prejšnji nadnacionalni skupnosti, Jugoslaviji, so bili napisi na bankovcih v vseh južnoslovanskih jezikih (v srbohrvaščini, slovenščini in makedonščini) in v obeh pisavah (latinici in cirilici).

za lastno ime valute in ker se že uporablja v vsej zakonodaji EU, vztrajali pa smo pri pravici do sklanjanja po nacionalnih pravilih, kjer se končnice pripenjajo na koren besede.

Vlada je sprejetje kompromisa (ki ga je podprl tudi odbor za evropske zadeve slovenskega parlamenta) pospremila s pojasnilom, da beseda »euro« ne izhaja iz nobenega evropskega jezika in ni spremenljiva v nobenem jeziku, možno pa jo je pisati v različnih abecedah, da je neologizem in ne izhaja iz besede Evropa in da sklenjeni kompromis Sloveniji omogoča, da na podlagi korena eur- besedo sklanja in s tem tudi spoštuje slovenska jezikovna pravila⁷⁵. Torej: euro v poslovanju s tujino, evro pa doma⁷⁶. Analogija s kolonialno situacijo, kateri je bila diglosija uveljavljeno pravilo, je spet očitna: jezik domorodcev se je lahko brez problemov uporabljal na neformalnem nivoju, v privatnem okolju, med njimi samimi, v javni sferi pa je vladal zgolj jezik gospodarjev. Takšno prakso so navsezadnje nehote potrdili tudi slovenski poslanci v evropskem parlamentu, ko so decembra 2004 glede uporabe slovenščine v njem dajali izjave tipa *uporabljam slovenščino vedno, ko je to mogoče* ali pa *govorim slovensko, kadar se ponudi priložnost, teh pa ni veliko*. Zares torej lahko govorim o popolni enakopravnosti slovenščine z drugimi evropskimi jeziki, toda le – kot se je pogosto dodajalo v nekdanji vojski – *ako se drukčije ne naredi ...*

Naj sklenem: ozadje evroslovenskega diskurza je objektivistična in evolucionistična (»evolucionistična«) paradigma razvoja po meri politično-ekonomsko najmočnejših evropskih držav. Rečeno s parafrazo, »vse poti vodijo v Evropo«. Vstop Slovenije v EZ ni prikazan kot »subjektivna možnost«, ampak kot »objektivna nujnost«: to ni »izbira sedanjosti«, ampak »dejanje zgodovine«. To torej ni »najstvo«, ampak »dejstvo«, ne »stvar izbire«, ampak »izbruh neposrednosti«. *Zgodovina je stopila korak naprej*, je dejal slovenski predsednik⁷⁷, italijanski senator slovenskega rodu pa, da *zgodovina je res imponirala dogajanja, ljudje pa so ji pri tem pomagali*⁷⁸, predsednik SAZU, da *iz dela balkanske, manj raz-*

75 POP TV, 12. oktober 2004. Proti kompromisu vlade se je izrekla SNS, Slavistično društvo Slovenije pa je od vlade zahtevalo, da v vseh slovenskih besedilih uporablja le slovenski zapis in da v Bruslju doseže, da bo ime skupne valute na bankovcih zapisano večjezično, tudi v slovenščini.

76 Anketa med uporabniki POP TV 12. in 13. oktobra 2004 je pokazala, da večina respondentov podpira takšno rešitev: 59 odstotkov jih je menilo, »naj bo ime povsod enako« (torej euro), dvajset odstotkov, da »naj ostane tudi evro«, 19 odstotkom pa je »vseeno«. <http://z4ur.com/bin/polls.php?&page=3&start_page=2&act=next>, dostop 7. december 2004>.

77 Primorski dnevnik, 1. maj 2004, str. 10.

78 Ibid., str. 34.

vite komunistične države smo se prelevili v moderno, razvito demokratično državo, ki se pridružuje skupnosti najbolj razvitih in najbogatejših držav ...⁷⁹, tržaški župan pa, da danes doživljamo zgodovino⁸⁰. V brošuri SDS je omenjeno naše evropsko poslanstvo. Urednik Družine je bil v uvodniku 2. maja prepričan, da Evropa, kakršnakoli že je in bo, je nujnost, če hočemo ohranjati mir in solidarnost med narodi, če hočemo napredek, blagostanje ter dobro za nas in tiste, ki prihajajo za nami; prav takega mnenja je bil predsednik Slovenskega panevropskega gibanja, namreč da je združena Evropa nujnost⁸¹, v njej pa se Slovenija nima česa bati⁸².

Tiho priznavanje obstoja dveh ločenih entitet, Evrope in Slovenije, ki znova prihajata skupaj, saj da sta pravzaprav eno, je tipična značilnost vsake mitologije prehoda. Namerno fabriciranje nezadovoljnosti samih s sabo, nezadostnosti lastne preteklosti in sedanjosti, poudarjanje manka, hendikepiranosti, iskanje tistega »nekaj več«, česar da nimamo ali ne poznamo, kar nam lahko da le nekdo drug, namreč naravnost »sili«, »samoumevno napotuje« v spremembo. Občutek prehodnosti pa seveda omogoča in legitimira vsakršne oblastne strategije: vse naj se prenese, vse naj se potrpi, da le dosežemo želeni cilj, prehod na »višjo stopnjo«, v »novo stanje«. Kakor vsak mit tudi Evropa deluje kot popolna, zaokrožena tvorba, kot posvečeno občestvo, novi *sacrum*, mitski panteon s tem, da vanjo namenjenim državam ali regijam ustvarja in generira izvorni manko. Vse prizadevanje Slovenije (in drugih kandidatk) je bilo v času prehoda usmerjeno prav na mrzlično odpravljanje te(h) pomanjkljivosti, to pa se je lahko dovršilo zgolj z *vstopom* v novo skupnost.

Napačno pa bi bilo iskati središče tovrstnega metadiskurza le v politično-birokratskih strukturah EZ: slovenski javnosti je bil ta mit serviran predvsem izza naših govorniških odrov in v naših medijih. Analizirani primeri ne kažejo le tega, da smo bili tako predstavljeni drugje in od drugih – še mnogo huje je, da so nas tako predstavljali naši domači novi mitski apologeti (oziroma apologeti mitskega Novega); ne le, da je bilo to dobesedno ponavljanje za »velikim vzorom« – ampak predvsem tvorjenje lastnih konstruktov, katerih značilnosti so bile naravnost neverjetno mazohistično samopomilovanje, pomešano s skoraj popolnim zgodovinskim

79 Družina, 2. maj 2004, str. 5.

80 Primorski dnevnik, 1. maj 2004, str. 46.

81 Slovence in Slovenci v Evropski uniji, Urad Vlade RS za informiranje, 2002.

82 Primorski dnevnik, 1. maj 2004, str. 27.

black-outom. Takšno posipanje s pepelom je pravzaprav pomenilo prostovoljno vdajo temu novemu evrocentričnemu metadiskurzu, njegovi obsceni igri na vse ali nič; manko narodov, ki so namenjeni v *Evropo*, je dejansko prednost, *joker* mitotvorcev te zgodbe, zadeva njihovega pretkanega uma in zgodovinske amnezije naslovnikov tega mita; ekskluzivnost *Evrope* se utemeljuje z defetistično mentaliteto *nas zamudnikov*, njen triumfalizem gradi na občutku odmaknjenosti, zaplankanosti in majhnosti tistih, ki *stopajo vanjo* (glej Velikonja, 2003, 40–42).

III. EULDORADO – VSEBINE NOVEGA EVROCENTRIZMA

*Po nebu so raztresene sijoče zvezde iz zlata,
najlepša pa je zvezdica, najdražja nam, Slovenija.
V daljavi svetle sestrice jo k sebi tiho vabijo:
le pridi, pridi k nam zvečer, vse dni na tebe čakamo!
Slovenija med zvezdami stoletja že svoj dom ima,
Slovenija v prihodnosti na novo spet naj zablesti!*

*Od Triglava pa do morja lepota je raztresena,
na tisoče marljivih rok, a usak mehak je kot otrok.
Stoletni sen smo sanjali, na svoji zemlji ga našli,
zdaj z drugimi bi združeni ga radi vsi uživali.
Slovenija med zvezdami...*

Kvintet Dori, *Slovenija med zvezdami*, istoimenski album, 2002

KAJ IN KAKŠNA JE EVROPA?

Prva izmed pogosto uporabljenih besed, ko je govor o *Evropi*, je seveda **PRILožNOST**. O njej eksplicitno govori-ta predsednik vlade v uvodnem tekstu brošurice *EU je tu!*: *Vodič za nove državljane Unije*⁸³ (*naša priložnost in zgodovinska zaveza*) in njegov irski kolega, predsedujoči EZ (*širitev bo prinesla nove priložnosti za vse članice Unije*)⁸⁴. Isto trdi ena izmed kandidatk LDS in DESUS na evropskih volitvah v propagandni brošuri: da je *Evropa priložnost za vse*, njena kolegica iz SDS pa, da *EU nam ponuja priložnost, da lastno identiteto še bolj okrepimo*. V strankarskem glasilu SLS *Evropski odmev* njun kolega kandidat za evropskega poslanca prav tako piše, da *ustvarjamo tudi nove priložnosti za gospodarski razvoj*. Zveza za tehnično kulturo Slovenije je v sodelovanju z Zvezo društev upokojencev Slovenije in Evropske unije izdala zgibanko z naslovom *Evropska unija – priložnost tudi za starejše* (to je bil program predavanj, konferenc, okroglih miz ipd.).

Tako v političnem kot ekonomskem diskurzu se *priložnosti* praviloma dodaja pomembno pojasnilo, da je to (*razvoj, blaginjo, uspehe* ipd.) mogoče doseči, če bomo dovolj pripravljeni (*Pokažimo, kaj znamo!* in *Vstopamo v nov svet, vse pa je odvisno od nas samih*, trdita kandidata ZSLD v svojih predstavitev), *nihče nas ne bo ujčkal, od nas pričakujejo samo tvorno sodelovanje, kar pomeni trdo in resno delo*⁸⁵. Na

83 Izdali sta jo Delegacija Evropske komisije v RS in Urad Vlade RS za informiranje leta 2004.

84 *Delo*, 30. april 2004, str. 5.

85 *Goriška*, maj 2004, str. 2.

to opozarjata tudi predsednik države (*Ne prihajamo k pogrnjeni mizi, ki le čaka, da kdo prisede. Veliko trdega dela je pred nami. Veliko izživov ... in Kot doslej nam tudi v prihodnje ne bo nihče ničesar podaril. Vse je odvisno od nas.*)⁸⁶ in Urad Vlade RS za informiranje (*Evropska unija nikakor ni obljubljena dežela in poleg številnih koristi ... se bodo sčasoma pokazale tudi slabe strani. Vendar je treba poudariti, da vključitev v Evropsko unijo ponuja predvsem možnosti in priložnosti, od nas samih pa je odvisno, ali in kako jih bomo uresničili.*)⁸⁷.

Predsednik parlamenta je bil prepričan, da se *bo treba zanesti na lastno ustvarjalnost, znanje in odličnosti. EU daje možnosti in priložnosti, koliko jih bo Slovenija izkoristila, pa je odvisno od nje same*⁸⁸, predsednik Konfederacije sindikatov 90 (KS90) pa, da *stopamo v trdo evropsko stvarnost (...)* *hkрати pa prihaja čas novih priložnosti in možnosti*⁸⁹. Koristno bo, je zapisala ena izmed kandidatk LDS in DESUS na evropskih volitvah, da *nas bo evropski prepih, kot dobra kraška burja, ki s hribov pripiha do morja, samo še zjasnil in zvedril*; tudi predsednik vlade je omenil, da sedaj slovensko identiteto *zavestno postavljamo na evropski prepih*⁹⁰. Del tega diskurza so torej tudi »socialno-darvinistična« svarila v smislu *EU pri naša dobrim kopico priložnosti, slabim pa konkurenco in težave* (minister za evropske zadeve)⁹¹.

Drugi pogosto uporabljeni izraz novega evrocentrizma je bil PRIHODNOST: kot pravi ruska komparativistka Svetlana Boym (2001, 221), »za obrobne Evropejce (priseljence na to celino, za tiste izza železne zaves, za Evropejce brez evrov) kopnenje po Evropi nikoli ni bilo usmerjeno v preteklost, pač pa v prihodnost«. Predsednik vlade je zagotavljal, da *slovenska evropska zgodba je zgodba prihodnosti* in da nam omogoča *soodločati v sedanjosti in soustvarjati skupno prihodnost*, in končal navijaško: *Slovenija, naslednja etapa je naša*⁹²; predsednik parlamenta, da *gre za našo evropsko prihodnost*⁹³, predsednik države je govoril o *graditvi Evrope prihodnosti*⁹⁴; veleposlanik EZ v Sloveniji, da je *treba zagledati se v prihod-*

86 Primorski dnevnik, 1. maj 2004, str. 10, 25.

87 Slovenija v Evropski uniji? 178 odgovorov o vključevanju Slovenije v EU; Urad Vlade RS za informiranje; 2003, str. 33.

88 Delo, 30. april 2004, str. 2.

89 Primorski dnevnik, 1. maj 2004, str. 41.

90 EU je tu!: Vodič za nove državljane Unije; Delegacija Evropske komisije v RS in Urad Vlade RS za informiranje, 2004.

91 Slovenke in Slovenci v Evropski uniji; Urad Vlade RS za informiranje; 2002.

92 EU je tu!: Vodič za nove državljane Unije; Delegacija Evropske komisije v RS in Urad Vlade RS za informiranje, 2004.

93 Žurnal, 30. april 2004, str. 26.

94 Primorski dnevnik, 1. maj 2004, str. 10.

nost⁹⁵; goriški župan pa je bil prepričan, da bo *skupna prihodnost koristna vsem*⁹⁶. Papež si je želel, *Naj Evropa raste! Naj raste kot Evropa duha, na poti najboljšega iz lastne zgodovine, ki v svetosti najde svoj najvišji izraz*⁹⁷.

»Prihodništva« je bilo seveda veliko tudi v kampanji za volitve v evropski parlament: v strankarskih brošurah ZLSD (*Ta vizija prihodnje Evrope ustreza tudi interesom Slovenije;* pa *Evropa raste, rastimo z njo!* in, s tipkarsko napako, *Recimo ZA vrednotam evropske prihodnosti!*), LDS in DESUS (*spoprijem z izživi prihodnosti*) itn. Pojem *prihodnosti* je precej pogost v propagandnem diskurzu SDS (*evropska prihodnost Slovenije; zgradimo Slovenk in Slovencev vredno prihodnost; kandidati se zavzemajo za pripravljenost na skupne izžive evropske prihodnosti in za to, da smo sedaj enakopravno vključeni v oblikovanje skupne evropske prihodnosti*)⁹⁸. Uporabljeni sta celo preverjeni mitološki sintagmi o *prihodnji zlati dobi* in *varnih ognjiščih*: predsednik te stranke je pred vstopom v EZ in v volilni brošurici omenjal možnost, da *oblikujemo zlato dobo Slovencev* in da nam članstvo v Natu in EZ *zagotavlja varna ognjišča in možnosti za hitrejši gospodarski razvoj*⁹⁹.

Ta *prihodnost* se je mrzlično pričakovala, dobesedno odštevali so se dnevi do vstopa. Od tod uporaba »magičnih« besed *kmalu, še malo* ipd., ki so tudi sicer pogoste v vseh političnih mitologijah prehoda, revolucij in drugih velikih sprememb: *še nekaj dni, pa »bomo v Evropi«*, je nagovarjala bralce ena izmed urednic DZS v majski številki *Knjižne panorame DZS, Odštevajte z nami!*, so pozivali v *Dnevniku*. Na dejstvo, da smo *pet do dvanajstih*, je kazala podoba na poljski škatlici za vžigalice: nebo je *evropsko modro*, kazalca *poljsko rdeče-bela*, zvezde namesto števil *evropske rumene*, celoten motiv pa preletava rumen komet z napisom *Evropa*. Odštevalo se je v raznih medijih, recimo na sami naslovnici *Žurnala* v zgornjem desnem kotu, znotraj evropskega simbola rumenih zvezd na modri podlagi (*Še ... tednov*), *Večera* (pod evropsko zastavo je bila karikatura godca na harmoniko v ljudski noši, na njej napis *Še ... dni*) in varšavske *Gazete Wyborcze* na drugi strani. Na novogoriški občinski stavbi je bila nameščena ogromna ura, modra z obodom rumenih zvezd, in na njej je pisalo *Do vstopa v EU še ... dni*: torej napoved *novega, evropskega goriško-novogoriškega časa*. Na prireditvi

95 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 20.

96 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 31.

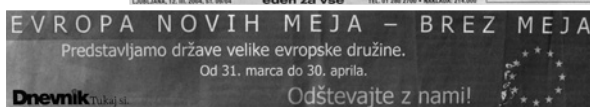
97 *Družina*, 2. maj 2004, str. 4.

98 Izrazito sklicevanje na *prihodnost* je bilo pogosto tudi v kampanji te stranke za parlamentarne volitve oktobra 2000 (glej Velikonja, 2001, 82).

99 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 27.

v Novi Gorici sta predsednik evropske komisije in slovenski premier skupaj odštevala zadnje sekunde *pred ...*, podobno pa je bilo tudi v vseh drugih devetih novih članicah.

... 6, 5, 4, 3, 2, 1, **EVROPA**

To nestrpno pričakovanje, čas *do*, so seveda izkoristila tudi razna podjetja v svoje namene: Interspar je na perspektivnih prehitelval čas z reklamami *Evropske cene nižje cene!* s pomembnim pripisom *Že sedaj!*: na njem je bila tudi nekakšna maskota valute evro, modri € z rumenimi očmi. Ljubljansko podjetje AMS je tedne pred vstopom propagiralo svoje sesalnike z vodnim filtrom z gesloma *Ne čakaj Evrope, ne čakaj na maj* in *Ne čakajte leta 2004, kupujte še danes po evropski ceni*.

Po vključitvi v EZ se je dimenzija prihodnosti v tem diskurzu umaknila prezentističnemu *ta trenutek, zdaj, odslej* in *novo: Zdaj gre zares ...*, je začel svoj nagovor predstavnik hipermarketa E. Leclerc; *odslej bodo drugače gledali na nas*, je dejal koprski župan¹⁰⁰, *Evropa zdaj!*, je pisalo v slovensko-avstrijski publikaciji¹⁰¹; *Zdaj*. je bil jedrnat poziv volivcem Nove Slovenije (N.si) na evropskih volitvah, podlaga je bila seveda modra, s komaj nakazanimi zvezdami. V skorajda vsa-

¹⁰⁰ Primorski dnevnik, 1. maj 2004, str. 46.

¹⁰¹ Dobro jutro, Evropska unija (STADTjournal, Dobro jutro), april 2004, str. 4.

EVROPOCENI

Center **rabljenih vozil**

Nove
evropske
cene!

**EVROPSKE CENE
NIŽJE CENE!**

ŽE SEDAJ!

SPAR

INTERSPAR

**V EVROPO
TUDI Z VEČ KOT**

**20%
NIŽJIMI
CENAMI**

**DISKONT
&
Trend**

lesnina

NIŽJA
CENA

fotelj A1

20.000

12.990

ledilnica LIM

Zott, 150 g

65.-

**KUPUJTE ŽE DANES
PO EVROPSKI CENI!**

NARUČITE SI SVOJ BREZPLAČNI KATALOG
ALI BREZPLAČNO PREZENTACIJO ŽE
DANES! TEL: 01/546 03 28

59.990 SIT

AMM d.o.o., Zadrška 107, 1000 Ljubljana

kem govoru ali predstavitvi je bil govor o *novi Evropi*: njena agenda naj bi bila *nova posebnost, nova ekonomija, novi odnosi* (italijanski evroparlamentarec)¹⁰², nastalo da bo *sožitje na novem evropskem obzorju* (tržaški umetnik, avtor mozaika med Novo Gorico in Gorico)¹⁰³, *Evropa, stara gospa, očitno postavlja nova pravila, pravzaprav moramo reči drugače, mi jih pišemo. Mi, svobodni in enakopravni narodi ...* (predsednik slovenske vlade)¹⁰⁴.

Z vključitvijo v EU naj bi postali SREDIŠČE nove skupnosti: naslov uvodnika *Žurnala* na predvečer širitve je bil *Popek Evropek*, naslovnica prvomajskega *Primorskega dnevnika* pa *Odslej skupaj v osrčju Evrope*, Slovenija naj bi bila *zemljepisno osrčje Evrope*¹⁰⁵ oziroma *v srcu Evrope*¹⁰⁶. Zunanji minister je bil prepričan, da se Slovenija *v resnici na neki način vrača v središče evropskega življenja, kjer je bila nekoč. Morda še bolj v središče, kot je bila nekoč*¹⁰⁷. Reklamna ponudba hipermarketa E. Leclerc je poudarjala *Moje srce bije v Sloveniji v srcu Evrope*; sklepní del priložnostnega teksta pa se je končal z željo, *da bo slovenska proizvodnja v Evropi še močnejša*¹⁰⁸! (Da pa naši vrli zahodni in severni sosedje ne bi izgubili prepričanja o lastni središčnosti, je deželna glavarka avstrijske Štajerske pohitela z izjavo, da *živimo v središču regije prihodnosti*¹⁰⁹; Austrian Business Agency je nastopala z geslom *Avstrija – Središče Evrope*; Goriška pokrajina naj bi prav tako bila *v središču nove Evrope*¹¹⁰; sama Gorica naj bi postala po desetletjih potisnjenosti *na obrobje*, tako je izjavil njen župan, *center Evrope*¹¹¹; tudi Trst naj bi se iz *obmejnega mesta* spremenil v *prestolnico območja* /tržaški župan/¹¹²; še več, cela dežela Furlanija - Julijska krajina naj bi postala

102 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 8.

103 *Ibid.*, str. 55.

104 *Ibid.*, 1. maj 2004, str. 12, 13.

105 *Družina*, 2. maj 2004, str. 8.

106 *Slovenija – Doma v Evropi – priložnostni potni list*; Urad Vlade RS za informiranje in Služba Vlade RS za evropske zadeve; 1998.

107 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 27.

108 Na eni izmed prireditev na meji v dneih vstopa je lokalni občinski svetnik bistro ugotovil, da je naš predsednik vlade *prav sredi Evrope (Ev Rop a) čeprav ne z najboljšim pomenom imena* <http://www.rkc.si/aktualno/EU_slovesnosti/jepca.html>, dostop 16. december 2004).

109 *Dobro jutro, Evropska unija (STADTjournal, Dobro jutro)*, april 2004, str. 3.

110 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 10.

111 *Ibid.*, str. 31. Podobno je trdil predsednik Goriške pokrajine, da *z ukinitvijo meje ne bomo več živeli na zapostavljenem obrobju, temveč v osrčju Evrope (Ibid., 33)*.

112 *Ibid.*, str. 12. Za papeža naj bi bila *duhovna prestolnica Evrope* znano špansko romarsko središče Santiago de Compostela, to formulacijo pa je v zadnjem aprilskem tednu po video sporočilu v priložnostnem nagovoru ponovil tudi predsednik evropske komisije, ko je pozdravil okoli tristo romarjev in štirideset škofov in duhovnikov v *duhovni prestolnici evropske enotnosti (Družina, 2. maj 2004, str. 9)*. Konec aprila je bil tam kongres *Evropska zveza: upanje in odgovornost. Razvoj združene Evrope s teološkega gledišča*.

središče Evrope /predsednik evropske komisije/¹¹³; oziroma, na tromeji med Italijo, Avstrijo in Slovenijo je trbiški župan dognal, da *Danes vemo, da tu bije srce nove Evrope*¹¹⁴.) Nova evropska umeščenost Slovenije je morala biti zaznamovana tudi v samem njenem jedru: v geometričnem središču (GE-oss) na Spodnji Slivni so teden dni po dnevu širitve EZ na priložnostni slovesnosti simbolično dvignili njeno zastavo in odkrili spominsko ploščo.

SLOVENIJA = SRCE EVROPE

Za *Evropo* so se zelo pogosto uporabljali domačijski sinonimi in korporativistični izrazi, kot so DOM, DOMOVINA, DRUŽINA in seveda NAŠOST in BRATSKOST ipd. Tako v volilni brošuri LDS in DESUS beremo o vstopanju v *skupen evropski dom*, v brošuri SDS o tem, da *moramo skupaj zgraditi dom sožitja in miru in da ohranimo Slovenijo kot prijazno domovino tudi v Evropi*, v brošuri SLS o *Evropi*, ki bo *postala naš prijetni dom*, slovenski govornik je med obiskom predsednika evropske komisije govoril o *novem, skupnem evropskem domu*¹¹⁵. Predsednik vlade je prav tako omenjal pomembnost dejstva *biti suveren in enakopraven del evropske družine*¹¹⁶, predsednik države, da *želimo biti konstruktivni člani družine razvitih držav*¹¹⁷, predsednik Zveze svobodnih sindikatov

113 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 8.

114 Tudi *Evropski urad* za izbor osebja vabi k izboru zaposlitve z besedami *Poklicna pot v srcu Evrope* oziroma *Živeti in delati v srcu Evrope*, to pa sta v tem primeru seveda Bruselj in Luksemburg (brošura EPSO, 2003).

115 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 3.

116 *EU je tu!*: *Vodič za nove državljane Unije*; Delegacija Evropske komisije v RS in Urad Vlade RS za informiranje, 2004.

117 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 25.

Slovenije je napovedal vstop v *veliko družino držav članic EU*¹¹⁸; podpredsednik Slovenskega panevropskega gibanja pa, da je treba še *naprej graditi skupni evropski dom na temelju krščanskih vrednot, ki nam morajo biti vsem skupaj tudi vodilo za Evropo prihodnosti*¹¹⁹. EZ naj bi bila *družina demokratičnih evropskih držav, ki si skupaj prizadevajo za mir in blaginjo*¹²⁰. Predsednik vrhovnega sodišča se je veselil dejstva, da *vstopamo v družino evropskih sodišč in v družino slovenskih sodišč sprejemamo Sodišče evropskih skupnosti* itn.

Geslo urada vlade RS za informiranje ob tej priložnosti je bilo *Slovenija – Doma v Evropi*, k »domačnosti« v novi družini pa naj bi spodbujala vrsta publikacij, kontaktnih naslovov in izobraževalnih, zabavnih in kontaktnih oddaj. Stike je bilo mogoče vzpostavljati po *evrofonu* 080 2002, storitvi *EUROPE DIRECT* 00 800 6789 1011, *evronabiralniku* z naslovom Tržaška 21, p.p.632, 1000 Ljubljana, po Sloveniji je potoval *evrobus* (potujoča knjižnica in informacijsko središče, na katerem *lahko dobite različne informacije o Evropski uniji in naših pripravah ter razlogih za vstop*), na voljo so bile *evrodopisnice*, naslovi *evrofon@gov.si*, *e@Evropa* (to je napovednik dogodkov v Sloveniji in Evropski uniji), *europa.eu.int*, *europa.eu.int/futurum/forum*, *european-convention.eu.int* in *evrosplet* <http://evropa.gov.si>, informacije pa so bile na voljo tudi v brezplačnih zloženkah, brošuricah in zbornikih *Slovenija v Evropski uniji?*, *Slovenke in Slovenci v Evropski uniji*, *Enotni programski dokument 2004–2006*, *Evropopotnica*, *Potep po Evropi* (ki da na zabaven način najmlajšim približa evropske države), *Panorama Evropske unije*, *Evropska unija na kratko*, *Brošura Center Evropa*, *Evro pred vrati*, *V Evropi brez meja* in v *Slovenija in Evropska unija o pogajanjih in njihovih posledicah* in v *radijski oddaji o EU z naslovom Rumeno na modrem*. Pri Slovenski tiskovni agenciji so že leta 2001 ustanovili uredništvo za *evropske zadeve*, na *siol.net* pa je bilo najti novice na strani *Doma v Evropi*.

Naprej z »domačijskimi in družinskimi temami«. Kandidatka LDS in DESUS je v predvolilni brošuri govorila o *evropski družini*, sprejeti da bomo v *25-člansko evropsko družino*¹²¹, šlo je za *pripadnost domovini v skupni Evropi* (deželna glavarka avstrijske Štajerske)¹²² oziroma za širitev *skupnega evropske-*

118 *Ibid.*, str. 41.

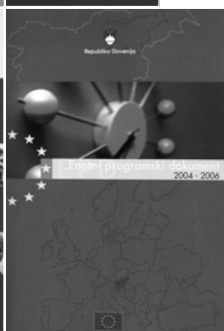
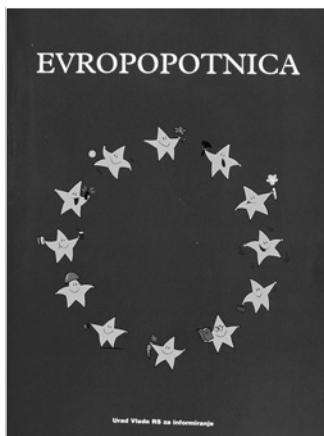
119 *Družina*, 2. maj 2004, str. 10.

120 Zgibanika in zemljevid *Panorama Evropske unije*, Urad za publikacije, Evropska komisija, 2003.

121 *Goriška*, maj 2004, str. 2.

122 *Dobro jutro*, *Evropska unija* (STADTjournal, *Dobro jutro*), april 2004, str. 3.

EVROPA ZA VSAKOGAR

ga doma tudi na Slovenijo¹²³. Torej: Slovenija postaja del evropske družine¹²⁴, postala je polnopravna članica velike evropske družine narodov (slovenski rimskokatoliški škofje)¹²⁵; ciklus člankov v *Dnevniku* je imel naslov *Predstavljamo države velike evropske družine* (marca in aprila 2004); stopamo v veliko družino enakopravnih evropskih narodov (novogoriški župan)¹²⁶, sedaj bomo tudi mi »njihovi«, torej člani družine (direktor Slovenske turistične organizacije)¹²⁷, šlo je za skupni evropski dom¹²⁸, zgolj skupen dom¹²⁹, *Evropska unija nas je sprejela za svoje*¹³⁰, oglas avstrijskega Shoppingcity Seiersberg je oznanjal, da smo postali del naše družine oziroma novi družinski člani. Pogosto so bile na svečanostih, v reklamnih sporočilih ipd. zastave članic evropske družine postavljene druga ob drugi, izstopala pa je evropska. Koprski rimskokatoliški škof je na praznik Marijinega vnebovzvetja leta 2004 zbranim slovenskim in italijanskim vernikom pojasnil, da so po vstopu še bolj »bratje in sestre«¹³¹.

ENAKOPRAVNOST je še ena izmed ključnih besed: *enakopravno* da smo vstopali, *enakopravno* da bomo soodločali v EZ itn. Predsednik države je bil prepričan: *Manjši narodi bodo sedeli za isto mizo z velikimi in v svojih vitalnih interesih ne bodo mogli biti preglasovani*¹³². *Združena Evropa* da je območje miru, enakopravnega sodelovanja, medsebojnega spoštovanja kulturnih razlik in solidarnostne povezanosti (slovenski rimskokatoliški škofje)¹³³; v pogajanjih da ima Slovenija *vlogo enakovrednega in konstruktivnega partnerja* (minister za evropske zadeve)¹³⁴. Protislovno pa je bilo, da se je pri tem ves čas uporabljala tudi beseda PRILAGAJANJE ali pa nujnost *doseganja evropske ravni* v čemer koli že (npr. *Slovensko prilaganje evropskemu pravnemu redu*¹³⁵). Predsednik Slovenskega panevropskega gibanja je bil še bolj neposreden: *Nova Evropa ni le političen ali gospodarski pojem, je nov pogled na svet. Prilagodimo se!*¹³⁶. Hm, najprej »vsi prilagodljivi«, šele potem »vsi enakopravni«?

123 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 6.

124 *Dobro jutro, Evropska unija* (STADTjournal, *Dobro jutro*), april 2004, str. 4.

125 *Družina*, 2. maj 2004, str. 3.

126 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 5.

127 *Dobro jutro, Evropska unija* (STADTjournal, *Dobro jutro*), april 2004, str. 4.

128 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 9.

129 *Družina*, 2. maj 2004, str. 7.

130 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 22.

131 *Delo*, 17. avgust 2004, str. 2.

132 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 10.

133 *Družina*, 2. maj 2004, str. 3.

134 *Slovenke in Slovenci v Evropski uniji*, Urad Vlade RS za informiranje, 2002.

135 *Slovenija in Evropska unija o pogajanjih in njihovih posledicah*, Urad Vlade RS za informiranje, 2003, str. 26.

136 *Slovenke in Slovenci v Evropski uniji*, Urad Vlade RS za informiranje, 2002.

Mit o skupnem izvoru kljub preteklim delitvam in težkim preizkušnjam, o skupni sedanjosti in o prihodnji skupni usodi je eden temeljnih v vsaki politični mitologiji. Stopali naj bi v *nov evropski svet* (tako je zapisano v volilni knjižici SDS), v *Evropo*, ki da je bila Slovencem še pred desetletjem videti kot *obljubljena dežela, slovenska »amerika«* 21. stoletja; oziroma, *Evropa je svet prihodnosti!* (oboje v brošurici SLS). Cilj je bil *uresničitev zgodovinske ideje o združeni, celoviti, svobodni, miroljubni in gospodarsko uspešni Evropi* (zunanji minister)¹³⁷. INTEGRIRANOST *združene Evrope*, ki da je *nenehno razvijajoča se, živa povezava držav*¹³⁸, *skupnost miru* (avstrijski kancler)¹³⁹ so izražale sintagme in besede, kot *socialna povezanost in povezuјmo se* (v volilni brošuri ZLSD), *varnost* (predsednik evropske komisije je zagotavljal, da bosta *razhajanje in negotovost v Evropi* zamenjali *stabilnost in varnost*¹⁴⁰), *skupnost* (med drugim veleposlanik EZ v Sloveniji)¹⁴¹, *partnerstvo* (mdr. tudi italijanski predsednik)¹⁴², *solidarnost, sodelovanje, strpnost, sožitje, dialog* (ki da je *evropski način reševanja problemov*, je izjavil visoki predstavnik EZ za skupno zunanjo in varnostno politiko konec septembra 2004 v Ljubljani), *spopadanje z izzivi* (*to je razburljiv, a tudi izjemno zahteven izziv*, je dejal veleposlanik EZ v Sloveniji¹⁴³), *varstvo manjšin* itn. Sindikalisti so bili prepričani, da so prav *delavci protagonisti evropskega združevanja*.¹⁴⁴ Prepoznavnejši kandidati na evropskih volitvah so poudarjali svoje *prijateljstvo* z drugimi evropskimi politikami, poznavanje dela v evropskih institucijah (to so ponavadi podkrepili s kakšnimi skupnimi posnetki npr. z evropskimi komisarji ali vodji poslanskih skupin) in mednarodne povezave svojih strank s sorodnimi (zlasti v evropskem parlamentu).

Eden od časopisnih naslovov je bil *Združeni v Evropi*¹⁴⁵; gradbena firma Kerakoll se je oglaševala z *Gradimo združeno Evropo*. Predsednik Slovenskega panevropskega gibanja je ugotavljal, da *sam danes ne moreš živeti, soodvisnost pa je velika* (ugotavljal pa je tudi, da je *povezati toliko različnosti v*

137 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 19.

138 *Slovenija in Evropska unija o pogajanjih in njihovih posledicah*, Urad Vlade RS za informiranje, 2003, str. 4.

139 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 13.

140 *EU je tu! : Vodič za nove državljane Unije*, Delegacija Evropske komisije v RS in Urad Vlade RS za informiranje, 2004.

141 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 20.

142 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 3.

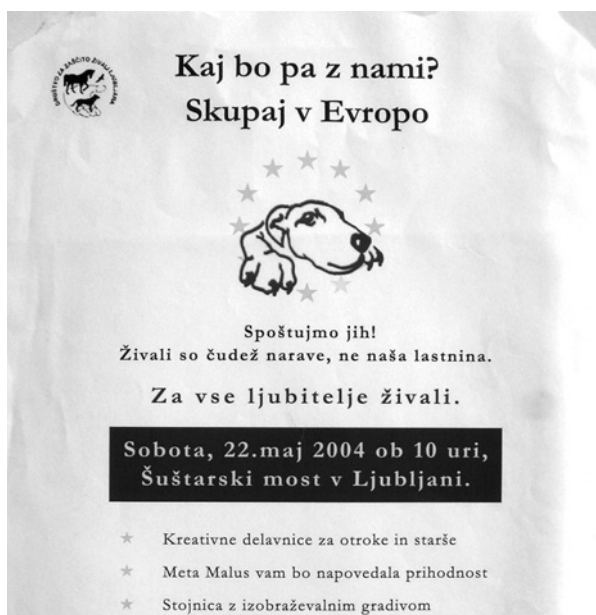
143 *Evropska unija odgovarja na vaša vprašanja*; Informacijski center Delegacije Evropske komisije v Sloveniji, Center Evropa, 2003.

144 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 41.

145 *Ibid.*, str. 3.

harmonično celoto lepo reči, a težko izvesti)¹⁴⁶. Cilj EU da je tudi zgraditi skupen evropski kulturni prostor, vendar ne na račun posamičnih nacionalnih kultur¹⁴⁷. Skoraj v vsakem govoru ali besedilu se je uporabljala tudi beseda *skupaj*: npr. na ogromni uri, ki je v Novi Gorici odštevala dneve do vstopa v EZ, je pisalo *Skupaj v Evropi*. Navsezadnje je tudi ljubljansko društvo za zaščito živali vabilo na svojo majsko prireditev s »skupnostnim« naslovom *Kaj bo pa z nami? Skupaj v Evropo ...*

EVROPA TUDI ZA ŽIVALI

Evropa naj bi združevala različnosti, kar je seveda značilna integristična maksima: v zgibanki in zemljevidu *Panorama Evropske unije* najdemo formulo *Evropejci, združeni v različnosti*, v praznični *Rzeszpospoliti* pa *enotnost v različnosti*. Dan Evrope (ki je 9. maja sklenil Teden EU 2004) je bil pod geslom *Združeni v različnosti*¹⁴⁸; *bistvo Evrope je ravno v njeni različnosti in medsebojnem bogatenju*, je dejal predsednik Slovenskega panevropskega gibanja¹⁴⁹; prebrali smo lahko

146 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 17.

147 Brošurica *Kultura v Evropski uniji*, Center Evropa.

148 V programu evropskega tedna so bili na sporedu filmski večeri, zabavni kviz z znanimi osebnostmi, tekmovanje v likovnem ustvarjanju in kulinarični užitki.

149 *Mladina*, 28. avgust 1999, str. 28.

tudi *Pol stoletja združevanja Evrope je pokazalo, da je celota večja kot vsota njenih delov*¹⁵⁰.

Novo povezanost Evrope so poudarjale tudi priložnostne akcije, igre in prireditve, ki so *simbolično povezoval*e evropske partikularnosti: npr. *Evropska železnica* v ljubljanskem Cityparku (maketa, ki bo vozila skozi vsa evropska mesta; tako so tudi v Cityparku *simbolično pospremili vstop Slovenije v Evropsko unijo*); akcija DrogerieMarkta z geslom *Pozdravljena, Evropa!*, v kateri *Prihranite 20 % pri vaših nakupih in zadenite potovanja v evropska mesta!*; hipermarketi Hypernova so v akciji *Evropsko kuhanje* 30. aprila in 1. maja omogočili degustacijo *evropskih kuhinj*¹⁵¹, seveda le članic EZ, peklo se je pecivo v obliki njene zastave, predviden je bil tudi otroški program; druga nagradna akcija tega trgovskega podjetja se je imenovala *Veliki vstop v Evropsko unijo!!!* Evropska komisija je v okviru razpisa *Kultura 2000* med drugimi projekti v Sloveniji z 110.000 evri podprla tudi projekt na temo kulturne dediščine z naslovom *Europe in Miniature, Evropa v malem*, ki ga je prijavil Arboretum Volčji Potok (z italijanskim, avstrijskim in nemškim soorganizatorjem). V času od aprila do septembra 2004 so organizirali razstave *miniaturnih modelov slav*nih evropskih zgradb, razstave *cvetličnih gred* v obliki zastav EZ in nekaterih kandidatk za članstvo, *slikarske delavnice* in otroški program z uricami evropskih pravljic in legend (glej <http://www.arboretum-vp.si/europeinminiature/predstavitev.htm>).

EVROPA TUDI ZA RASTLINE

150 Pascal Fontaine; *Europe in 12 lessons*; European Comission; 2004; str. 5.

151 Podoben »kulinarični sprehod« z naslovom *Iz loncev pridruženih članic* je najti tudi v *Družini*, 2. maj 2004, str. 10, 11.

EVROŠTAFETA MLADOSTI

Naprej. »Kdor ne teče (kolesari, frči, sadi ipd.), ni Evropej'c!«, bi lahko opisal prakso, pogosto v tovrstnih obredih novega bratenja in lajnjanja skupnostne retorike. Znova so tekli štafeto, tokrat *Štafeto miru* (na tromeji z Avstrijo in Italijo), oziroma *tek brez meja* (med Mežico in Vidro vasjo v Avstriji), podobne akcije so bile tudi druge. Mediji so poročali o ultramaratoncu Radovanu Skubicu Hilariju, ki si je za svoj naslednji tekaški podvig izbral Evropo: 16. aprila je začel svoj tek pod geslom *Pozdravljena Evropa v Evroparku Ruardi* v Zagorju, končal pa naj bi ga bil ravno na 1. maj in s tem postal *dobesedno prvi Slovenec, ki bo pritekel v Evropo* (dejansko v Bruselj). Nad Bovcem je petindvajset padalcev iz vseh članic EZ v zraku simbolično oblikovalo velikansko evropsko sonce, na zemlji pa so potem svečano dvignili zastave vseh članic. V slovesnosti na tromeji med Italijo, Avstrijo in Slovenijo so lokalni gasilci in gorski reševalci iz vseh treh držav z obarvanimi curki vode oblikovali vse tri državne zastave, in sicer tako, da so se curki v določni točki združili kot simbol evropskega združevanja¹⁵², tudi tam so padalci razvili zastave vseh treh držav. Pohodniki iz karavane združene Evrope so prehodili del slovensko-madžarske meje. Skupina povečini nemških študentov *Evropskega poslovnega programa* iz Münstra je z akcijo *Kolesarjenje za Evropo* (*Cycling for Europe*) avgusta 2004 hotela med drugim *proslaviti povečanje evropske družine* in tako so prevozili okoli tisočstokilometrsko pot skozi predvsem nove članice EZ (od Ljubljane skozi Zagreb, Budimpešto in Bratislavo, Dunaj, Krakov in Wrocław do Prage). Vzpostavljale so se *žive verige*¹⁵³, ob in po Muri pa so se v tistih dneh spustili kolesarji, motoristi, potapljači

152 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 12.

153 Včasih tudi neuspešno. Denimo za 2. maj je bila napovedana *Veriga ljudi prek Karavank* na prehodu Jepca, pa tudi *Sveta maša v treh jezikih, druženje pod geslom »Pozdravljen, sosed«*, vabilo pa se je glasilo *Sodeluj in postani pomemben člen tega edinstvenega dogodka!* Čeprav so organizatorji pričakovali okoli dvajset tisoč ljudi, jih je prišlo le nekaj sto, in verige jim ni uspelo skleniti.

in čolnarji. Med Radljami in Grossradlom sta župana zasačila spominsko lipo in kostanj, v krožnem križišču v Rožni dolini pri Novi Gorici pa *oljko miru* (ob tej priložnosti so v zrak zletele *desetine rumenih in modrih balončkov*).

Majska širitev pa da ni zadnja: na vrsti so sedaj nove države, ki si želijo postati *evropske*. Na novo »mostograditeljsko« pozicijo Slovenije je opozoril veleposlanik EZ v Sloveniji: prepoznana naj bi bila *tudi kot zelo pomemben most med Evropsko zvezo in državami jugovzhodne Evrope, ki bodo, upamo, prihodnje članice Evropske zveze*¹⁵⁴. Evrogostiteljsko in s tem pokroviteljsko stališče¹⁵⁵ je v slavnostnem govoru zavzel predsednik države do nekdanjih jugoslovanskih narodov, ki jim želi *čim uspešnejši razvoj, da bi se nam lahko tudi oni čimprej pridružili na evropski poti*. Tudi italijanski predsednik je bil prepričan, da imata Slovenija in Italija v EZ *skupno odgovornost, da na Balkanu spodbujata stabilnost, ki bo zasnovana na zavračanju nacionalističnih teženj, na spoštovanju človeka in kulturne različnosti in na pripravljenosti za sodelovanje med balkanskimi državami, ki se na demokratični poti približujejo Evropski uniji*¹⁵⁶. Visoki predstavnik Evropske zveze za skupno zunanjo in varnostno politiko je konec septembra 2004 v Ljubljani izjavil, da mora Slovenija v odnosu do drugih balkanskih držav *čutiti željo po vodenju in željo po kazanju poti v EU*, ter poudaril: *V tem smislu imate odgovornost do drugih držav, ki poskušajo narediti isto, kot ste naredili vi*.

Poleg tega »avantgardnega položaja« Slovenije pred Balkanom na poti v Evropo je bil v evroslovenskem diskurzu opazen tudi odmik od stigmatizacije Balkana, ki je veljala zadnjih petnajst let, in tudi njegove grozeče podobe (čeprav je – tako je dejal italijanski evroposlanec slovenskega rodu – slovenske evroskeptike šele umor srbskega premiera Đinđića marca 2003 prepričal, *da Balkan vendar ni tako daleč, kot bi hoteli*)¹⁵⁷ k bolj pragmatični podobi »interesne sfere« za Slovenijo, zlasti za njeno gospodarstvo. Kot ugotavlja Baskar (2003, 199), »Slovenci so se navadili jemati druge dele Jugoslavije za »svoje trge«¹⁵⁸. Predsednik Slovenskega panevropskega gibanja je to tudi naravnost priznal: *Popolnoma se strinjam, da je naša ponovna usmeritev na*

154 *Družina*, 2. maj 2004, str. 7.

155 Navsezadnje pa tudi gatekeepersko ob zaostritvah, kot je bil incident ob Dragonji konec septembra 2004, ko je slovenska politika – nenadoma, burno in zgolj za kratek čas – družno odpovedala podporo hrvaškemu približevanju ez.

156 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 10 in 3.

157 *Ibid.*, str. 32.

158 In nadaljuje: »slovenski povratek na bosanski, hrvaški in sedaj tudi srbski trg je bil hiter in zelo ambiciozen in so ga v teh državah kritizirali kot slovenski 'gospodarski imperializem'«.

te trge smiselna in za slovensko gospodarstvo pomembna. /.../ Tukaj smo kar nekako zakompleksani. Pravimo, komaj smo se izvlekli iz Balkana, poln kufer ga imamo, nikoli več nazaj. /.../ Upoštevajoč to, je treba popolnoma spremeniti tak odnos do Balkana. To je za nas prostor, kamor lahko interesno posegamo in imamo pri tem glede na druge velike prednosti¹⁵⁹. Podobno tudi razmišljajo v stranki Slovenija je naša (SJM), namreč Slovenija mora v okviru EU prevzeti vodilno vlogo v jugovzhodni Evropi in svojo diplomatsko mrežo organizirati kot servis slovenskemu gospodarstvu in znanosti v tujini¹⁶⁰.

Tudi spodnji javnomnenjski podatki kažejo na naraščajočo zadržanost do balkanofobnih argumentov v dominantnem diskurzu v obliki dileme iz časov osamosvajanja, *ali v Evropo ali nazaj na Balkan*. V tabeli so navedeni deleži odgovorov na trditev »Nevključevanje v EU nas lahko potisne nazaj na Balkan« (Toš idr. 1999, 723, Toš idr. 2004, 254, 368).

SJM	1997/1	2001/1	2002/1
»V CELOTI SE STRINJAM«			
IN »STRINJAM SE«	42,7 %	37 %	31,8 %
.....			
NITI STRINJAM NITI			
NE STRINJAM SE	17,9 %	16,4 %	19,8 %
.....			
»NE STRINJAM SE« IN			
»SPLOH SE NE STRINJAM«	28,2 %	36,2 %	37,4 %
.....			
NE VEM	11,1 %	10,4 %	11,1 %

Povezanost z Evropo je, kot je mogoče sklepati iz obravnavanih izjav, porok vsestranske USPEŠNOSTI (druge ključne besede v tem diskurzu so *blaginja, razvoj, zaupanje, pogum, ponos, mir, svoboda, soodločanje, brez meja, možnosti, razvoj, pot, cilj* ipd.). Tako je zapisano v volilni knjižici ZLSD (*Skupaj z vami bomo uspeli in krajše Uspeli bomo!*) in v knjižici SLS (*Pomembneje je, da bo kot članica gospodarsko uspešna, da bo razvoj hitrejši ... in DA za več gospodarske rasti, zaposlovanja in vlaganja v razvoj in raziskave*). Vlada je bila prepričana, da bo slovenskemu gospodarstvu *ustop v EU prinesel pomembne koristi*¹⁶¹, v brošurici Centra Evropa pa beremo, da *Slovensko*

¹⁵⁹ Mladina, 28. avgust 1999, str. 27.

¹⁶⁰ Mladina, 13. september 2004, str. 31.

¹⁶¹ Slovenija v Evropski uniji? 178 odgovorov o vključevanju Slovenije v EU, Urad Vlade RS za informiranje, 2003, str. 65.

gospodarstvo skorajšnji vstop Slovenije v EU v večini ocenjuje pozitivno in neproblematično¹⁶². Povezali smo se s svobodoljubnimi evropskimi narodi, je pribil predsednik vlade¹⁶³, to je območje miru, varnosti in zakonitosti¹⁶⁴. Krajše rečeno, prepričan sem, da bo ta širitev izreden uspeh (tako je dejal irski premier in predsedujoči EZ)¹⁶⁵.

EUKONOMIJA

Na kompatibilnost slovenskih in evropskih standardov kaže geslo akcije Dzs (za poslovne obrazce in računalniške programe) *EUsklajeni*. *Podjetniški evro paket* BankAustria Creditanstalt da bo še *kako olajšal poslovanje*. *Evropskost* se tudi finančno izplača, je cenejša. V dvostranskem perspektivu Lesnine, na katerem so ob vsakem artiklu male zastavice EZ z napisom *nižja cena*, je bilo naslovno sporočilo *V Evropo tudi z več kot 20 % nižjimi cenami*; podobno je oglaševal tudi

162 *Slovensko gospodarstvo v EU*. Podobno je zapisano tudi v *Slovenija in Evropska unija o pogajanjih in njihovih posledicah*, Urad Vlade RS za informiranje, 2003, str. 77.

163 *EU je tu!*: Vodič za nove državljane Unije; Delegacija Evropske komisije v RS in Urad Vlade RS za informiranje, 2004.

164 Zgibanka in zemljevid *Panorama Evropske unije*, Urad za publikacije, Evropska komisija, 2003.

165 *Delo*, 30. april 2004, str. 5.

Interspar v eni izmed svojih akcij, pa Poljske telekomunikacije, katerih telefonske storitve so se v prvih treh evropskih dneh ponujale 50 % cenejše zaradi vstopa v EZ; V maju v Evropo z novimi televizorji, digitalnimi fotoaparati in camcorderji –Možnost plačila na 15 obrokov brez obresti! sta propagirala pod rumenim zvezdnim nizom svoje izdelke severnoprimska Mega Center in Elektrocenter; podjetje Hartlauer je prav tako ponujalo za obveznim *Dobrodošli v EU!* seveda *Znižanje cen do – 50 %!*; in pa IKEA, ki je omogočalo dostavo pohištva odslej tudi v Slovenijo – v mesecu maju – 50 % ceneje!

Predstavniki Rimskokatoliške cerkve (in drugi, ki so oportunistično ponavljali njihove teze) so novi evrocentrični besednjak »obogatili« s pričakovanimi razsežnostmi: DUHOVNOSTJO, KRŠČANSKIMI KORENINAMI Evrope ipd. Slovenski rimskokatoliški škofje so v pastirskem pismu z zgovornim naslovom *Sol, kvas in luč nove Evrope* zatrdili, da njene temeljne vrednote so krščanskega izvora¹⁶⁶; za predsednika slovenske vlade smo dediči kulture in kultur, dediči duhovnega izročila, krščanske milosti in razsvetljskega razuma¹⁶⁷; N.si je zagovarjala tezo, da slovenski narod izhaja iz evropske krščanske in razsvetljske kulture (Šabič, Brglez, 2002, 74), Evropa da je na široko in globoko prežeta s krščanstvom¹⁶⁸, je krščanska celina (predsednik Panevropske unije)¹⁶⁹; Kristus pa upanje Evrope (geslo srednjeevropskega katoliškega shoda v Mariazellu/Marijinem Celju na avstrijskem Štajerskem 22. maja 2004). Eden izmed slovenskih škofov je bil prepričan, da »Evropa ekonomije in evra« mora postati in ostati »Evropa duha«¹⁷⁰. Tudi papež je pozdravil zблиževanje in sodelovanje med evropskimi narodi in državami, saj da je *to pot do njihovega duhovnega zблиžanja*¹⁷¹ oziroma da bo Evropa znova zadihala z obema pljučnima kriloma. Rimskokatoliška cerkev je ponujala h gradnji svetlu odprte Evrope edinstven prispevek: *model bistvene enotnosti v različnih oblikah izražanja v kulturi, zavest pripadanja svetovni skupnosti* ipd¹⁷². Njeni slovenski škofje so na naslovnici *Družine* 2. maja 2004 vstop pospremili z naslednjim odlomkom iz svojega pastirskega pisma.

166 In da Zgodovinsko gledano si Evrope ni mogoče misliti brez krščanstva. (...) Evropa brez krščanstva ne bi bila več Evropa. Kot radi pravijo nekateri evropski politiki, Evropa potrebuje dušo. (*Družina*, 2. maj 2004, str. 3). Glej tudi: Peter Kvaternik, *Pastoralni podurarki in spodbude v Posinodalni apostolski spodbudi papeža Janeza Pavla II. "Ecclesia in Europa"*, *Bogoslovni vestnik*, Letn. 64, 4/2004, Teološka fakulteta, Ljubljana, str. 649-661.

167 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 13.

168 *Družina*, 2. maj 2004, str. 2.

169 *Ibid.*, str. 5.

170 *Ibid.*, str. 4.

171 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 8

172 *Družina*, 2. maj 2004, str. 2, 3.

*Evropska duša
je krščanstvo samo.
Skupna krščanska
dediščina je torej
tudi skupna zaveza
in dolžnost,
da jo ohranimo*¹⁷³.

Naslednje tri ključne besede spadajo v repertoar vsakega mitskega diskurza: *vera, ljubezen, sanje*. Tega je bilo precej, kar še posebno bode v oči spričo dejstva, da naj bi bila vključitev v EZ – po vrsti, z njihovimi tolikokrat ponovljenimi nasprotki – *premišljena, trezna in zavestna odločitev*. Torej prvič, izrazito je bila podarjena *VERA* v to, kar nas čaka: eden od kandidatov *LDS* in *DESUS* na evropskih volitvah je v propagandni knjižici trdil: *Verjamem, da bomo v Evropi uspeli*. Tudi predsednik vlade – za tako »zavesten« in »racionalen« korak kot je vstop v EZ – kar precej veruje: *Verjamem v tesno sodelovanje članic Evropske unije ... in Verjamem, da jo bo* (slovensko identiteto, op. mv) *članstvo v Evropski uniji prav zaradi njenih temeljnih vrednot in načel še obogatilo z žlahtnostjo in patriotizmom*¹⁷⁴. Na priložnostnih lončkih – belih z modrimi zvezdami in imeni držav članic ali modrih z zlatimi zvezdami – je bil na sredi kratica *EU*, okoli nje pa zgoraj *In Europe We Trust* in spodaj *Verjame-mo v Evropo*. Govor je bil tudi o *evropski omami*¹⁷⁵. Vstop *doživljam*, je govoril intervjuvanec v lokalnem časopisu¹⁷⁶, *zelo intimno, odmaknjeno, tipajoče do stvari, ki so pred nami*. Po definiciji se veruje v nespoznavno in s tem so se očitno tolažili tudi v uradu vlade RS za informiranje: *Vendar taka je Evropska unija. Več ko veš o njej, več novih vprašanj se ti odpira*¹⁷⁷; in tudi minister za evropske zadeve je dejal: *na večno aktualno* (vprašanje, op. mv), *koliko bo vključitev v Evropsko unijo stala, še vedno ni odgovora*, in da je glede stroškov

173 Povedna je tudi Molitev tedna na zadnji strani iste številke Družine z naslovom *Poglej na Evropo: Gospod, prosimo te, poglej na Evropo. Ohrani staro celin v svoji močni očetovski roki. Pošlji svojega Duha in prenovi obličje zemlje, te evropske zemlje! Ti, Gospod, si vir resnice. Naj evropski voditelji gradijo nove oblike pravične vladavine v Evropi; naj skrbijo za dobro ljudstva, družin in skupnosti. (...) Ti, Gospod, si vir lepote. Pomagaj nam – evropskim narodom Vzhoda in Zahoda – rasti v medsebojnem zaupanju, da bomo vedno bolj edini v veri, upanju in ljubezni. Amen.*

174 *EU je tu!*: Vodič za nove državljane Unije, Delegacija Evropske komisije v RS in Urad Vlade RS za informiranje, 2004.

175 Goriška, maj 2004, str. 8.

176 *Ibid.*, str. 5.

177 *Slovenija v Evropski uniji? 178 odgovorov o vključevanju Slovenije v EU*, Urad Vlade RS za informiranje, 2003, str. 5.

oboje, vključitev v EZ ali razvoj Slovenije, če EZ ne bi bilo, *neizračunljivo, a nedvomno koristno*¹⁷⁸.

VERJAMEMO, TOREJ SMO EVROPEJCI!

Drugo »čustveno stanje« v tem novem evrocentričnem metadiskurzu, je bila LJUBEZEN, tudi »eurotika«. Slovenija je pokazala, če sprejemem interpretacijo Boymove (2002, 222), tipično vzhodnoevropski odnos do ideje *Evrope*: če je zahodnjaški »pravniški ali podjetniški«, je vzhodnjaški »čustven«, »ljubezenski« – »ne evro, ampak Eros je prevladoval v metaforah vzhodno-zahodnega srečevanja«¹⁷⁹. Izvedeli smo, da *zaenkrat med Evropsko unijo in Slovenijo cveti ljubezen*¹⁸⁰; na karikaturi *Dela Modri angel* iz tistih dni Amor (Kupid) zadene v hrbet z rumeno zvezdo (namesto s puščico) ljubezni »Janeza«, torej v narodno nošo oblečenega Slovenca¹⁸¹. Naprej, *Slovenija je »padla« na Evropo*, sem bral na naslovnici *Žurnal*¹⁸², bila je ljubezen na prvi pogled: zraven fotografija prikazuje *evrolepotico Antonino*, ki na fotelju, prekitem z evropsko zastavo, zleknjena na hrbtu zre v objektiv (tako *simbolno kaže na konec naporene poti*)¹⁸³. Podobnost z znano sliko Maksima Gasparija *Rodna gruda* ali *Lepa si naša domovina* (1932), s katere se gledalcu nasmiha bujna in gigantska »Slovenka«, ležeča na tipično urejeni slovenski krajini z gorami v ozadju in cerkvicami na gričkih

178 *Slovenija in Evropska unija o pogajanjih in njihovih posledicah*; Urad Vlade RS za informiranje; 2003; str. 3.

179 Dovolj povedna je karikatura, na kateri je poravnana četico – če parafraziram Marcuseja – *evrodimenzijskih ljudi*, ki strumno in predano korakajo pod ogromnim prapromom, na katerem je znak skupne valute € (Pascal Fontaine; *Evrope in 12 lessons*; European Comission; 2004; str. 34).

180 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 16.

181 *Delo*, 30. april 2004, naslovnica.

182 30. april 2004.

183 Motiv na hrbet zleknjenih deklin se je pojavil tudi v poljskem časopisju: očitno šivilje tovarne zastav so pozirale pred kamero, ležeče na eni *evropski* zastavi in pokrite z drugo ...

okoli in na sebi, se ponuja sama po sebi. Znova je bil torej uporabljen stari patriarhalni motiv (»moške«) aktivnosti in (»ženske«) pasivnosti: nove članice, med njimi Slovenija, kot »ženske« čakajo na svojega »moškega«. Toda drugače kakor v antičnem mitu, v katerem Zevs ugrabi prelestno feničansko kraljično Evropo, se tokrat nove »Evropejke« voljno vdajajo novi »višji sili« ...

E(U)ROS

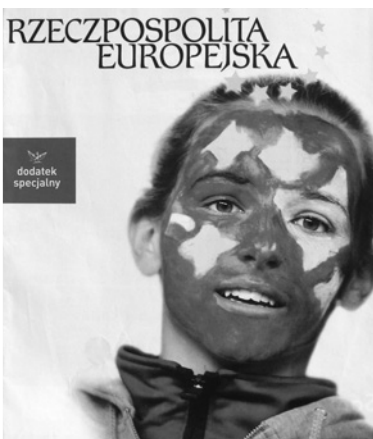

Srečo so izražali tudi fotografije in posnetki dogajanja ob vstopu, ki so jih objavljali v tisku in vizualnih medijih: na njih najdemo same nasmejane, vzradoščene obraze. Eden od vrhuncev takšnega diskurza »prisrčnosti« je bila akcija pisane družine institucij (Pošte Slovenija, Slovenske turistične organizacije, Radiotelevizije Slovenija, Dnevnika in še kakšnih dvajsetih drugih) *Zdravljica Evropi! Pošljimo 2 milijona razglednic*, za katere je bila seveda že plačana poštnina. Namen akcije je bil, da *Nazdravimo vsem narodom Ev-*

rope, pošljimo 2 milijona razglednic in odprimo srca prijateljem, znancem, sorodnikom in poslovnim partnerjem, s katerimi odselej gradimo skupno prihodnost¹⁸⁴. To so bili kompleti *Evro* od 1 do 8, v katerih je bilo po pet razglednic z različnimi slovenskimi znamenitostmi, vsi pa so imeli dodan še evropski krog z zvezdami in napis v očitno enakopravnejšem od enakopravnih evropskih jezikov *Slovenia, member since 2004*.

Novi evrocentrični diskurz se je tudi – kot v končni instanci vsak oblastni diskurz – dobesedno vpisal oziroma vtisnil v telo. Največji navdušenci so si – kot vsi pravi navijači – namreč na slavnostnih prireditvah poslikali dele telesa (cel obraz ali zgolj lica, torzo) z različnimi evromotivi, simboli in barvama.

EVROTELO

- In navsezadnje, tretjič, protagonistom širitve in na evrovolitvah tudi slovenskim strankam se je precej »sanjalo« o Evropi. O SANJAH je govoril predsednik vlade (z vstopom v EZ se nam odpirajo obzorja, o katerih so sanjale generacije naših prednikov)¹⁸⁵, zunanji minister (*Evropski sen*)¹⁸⁶, predsednik države (*sanje iz leta 1991 danes postajajo resničnost, in naše sanje gredo zdaj naprej, ter evropski razumniki so stoletja sanjali o združenji Evropi*)¹⁸⁷, prejšnji predsednik države (*uresničilo se je, kar smo sredi osemdesetih sanjali kot Evropo zadaj, tu,*
- 184 V sladkobnosti težko ponovljivo besedilo se nadaljuje takole: *Z našo Zdravljico povejmo, kaj mislimo in kako čutimo, s prekrasnimi motivi naše dežele pa pokažimo, kdo smo in od kod prihajamo ...*
- 185 *EU je tu!*: Vodič za nove državljane Unije; Delegacija Evropske komisije v rs in Urad Vlade rs za informiranje, 2004.
- 186 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 19.
- 187 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 10.

pri nas)¹⁸⁸ in predsednik evropske komisije (*uresničitev dolgo zasledovanih sanj*)¹⁸⁹. Isto je bilo mogoče najti tudi v volilnih brošurah SDS (*spreminjamo sanje v resničnost*), LDS in DESUS (*imamo vsi enake možnosti, da uresničimo svoje sanje*), ZLSD (*Evropa je bila naša vizija, ki je postala tudi resničnost*) in v majski številki *Knjižne panorame DZS (v novi, razširjeni Evropi bomo sanjali skupne cilje in zgodbe)*¹⁹⁰.

SIMBOLOGIJA IN OBREDJE VSTOPA V EVROPO

Sama zase je povedna netekstualna, simbolna podoba *Evrope*. Seveda simbolov ne razumem v kakšni izmed popularnih esencialističnih ali prvobitniških kategorij, ampak kot kulturno kontekstualne in zgodovinsko spremenljive. Z besedami Thomasa Luckmanna (1997, 116), »simboli so utelešenja neke druge realnosti v vsakdanjosti«; njihova družbena vloga pa je, da s to »drugo realnostjo« (so)ustvarjajo in potem predstavljajo tisto običajno realnost. Najprej o BARVAH »sezone 2004«, »pomladnem hitu«, in njuni kombinaciji. Modra barva pomeni v našem kulturnem okolju vzvišenost, neskončnost, ustvarjalno odmaknjenost, hladnost, resnico, premislek: torej simbolizira umetniškost in (božansko) modrost (kot barva neba oz. nebes, prebivališča bogov), poduhovljenost in razum¹⁹¹ (v negativnem smislu pa simbolizira tudi neživljenjskost in izumetničenost).

Tudi rumena barva nosi več kontradiktornih konotacij: je simbol božanskosti, odličnosti, zrelosti, plemenitosti, vladarskosti in papeškosti, večnosti in čistosti (kot barva zlata ali sonca); odseva tudi živahnost, pretiravanje, vzbujenost, ekstrovertiranost, ekscentričnost, je simbol bogastva in mogočnosti; v negativnem smislu (kot barva žolča, ki so mu pripisovali negativen vpliv na človekovo osebnost) pa simbolizira propadanje, ljubosumje, zavist, bolezen, sovraštvo, izdajstvo, laž, zlo in sramoto¹⁹². V likovnem smislu sta si barvi komplementarni: modra sodi med hladne, rumena pa je izredno topla; prva zapira prostor, druga ga odpira; prva s svojo mehko in globino omiljuje, druga

188 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 27.

189 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 8.

190 Vstop Slovenije v EZ je bil celo za župana italijanske Gorice *vrhunec sanj*, ki da jih je sanjal vse življenje (*Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 5).

191 To je bila barva tako grškega Zeusa, rimskega Jupitra, skandinavskega Odina, v krščanstvu Marije kot tudi srednjeveškega plemstva in kraljevskih dinastij (*modra kri, kraljevska modra, nebesno modra* barva). Glej tudi Kovačev, 1997, 48–56.

192 V evropskem srednjem veku je bila rumena stigmatizirajoča barva prostitutk, goljufov, krivoprišežnikov, izobčencev, nezakonskih mater, Judov ipd. Ti so morali v nekaterih obdobjih, nazadnje v Hitlerjevi Nemčiji in okupirani Evropi, nositi rumeno Davidovo zvezdo (glej npr. Kovačev, 1997, 57–66).

ostro seva, žari, poudarja, ustvarja napetost, je komunikativna¹⁹³. Po raziskavi iz zgodnjih devetdesetih je na lestvici najbolj priljubljenih barv med Slovenci modra barva na prvem mestu, rumena pa na sedmem (Kovačev, 1997, 120, 122). Njuna barvna kombinacija je torej kontrastna, skrajnosti povezujoča: na obravnavanem vizualnem gradivu so pogosto zadržano in umirjeno modro ozadje in izstopajoče, »bližajoče se«, žareče rumene podobe v ospredju (povečini jasno zvezde, pa tudi napisi, cene, podpisi kandidatov na volilnih brošurah ipd.).

Temeljni SIMBOLI Evropske zveze so zvezde, krog in število dvanajst. V krogu razporejene zvezde v našem kulturnem okolju simbolizirajo celovitost stvarstva kot povezovanja raznih elementov, njegovo skupno moč, pa tudi avratičnost (v tem primeru očitno »euratičnost«). Zvezde kot simbol sreče in izpolnitve in vir svetlobe so nasploh med najpogostejšimi državnimi, strankarskimi in vojaškimi simboli: prištevam jih lahko med t. i. ekspanzivne simbole (glej Velikonja, 2003, 36). V obravnavanem diskurzu nastopajo tudi kot nebesna telesa, zares (rumene) zvezde na (modrem) nebu: glej recimo razglednico ob *dnevu Evrope 2004* ali že omenjeni motiv na škatlici vžigalic. Čeprav se je nenehno ponavljalo, da te *evropske zvezde* ne simbolizirajo števila članic EZ, saj jih je le dvanajst in ne petnajst oziroma petindvajset, se je za nove članice pogosto uporabljal izraz *nove zvezde*: tako je bil naslov ciklusa *aktualno-informativnih* televizijskih oddaj (*Nove zvezde Evrope*), Slovenija da je *nova evropska zvezda*¹⁹⁴, videti da je *deset novih zvezd na evropskem nebu*¹⁹⁵, *evropsko zvezdo* da smo si *pripeli že med vojno*, kot del antifašistične koalicije (predsednik države¹⁹⁶) ipd.

Krog spada med najbolj primarne in hkrati konsistentne likovne oblike in kot tak v vsebinskem smislu simbolizira popolnost, homogenost, enotnost, dobesečno »zaokroženost« in stabilnost principa stvarstva, njegovo nedeljivost in neizdiferenciranost, večnost, neskončnost in cikličnost (v negativnem smislu pa tudi ujetost, zavezanost usodi, npr. *začarani krog*). Pogosto je sinonim za nebo, nebesa, transcendentalni svet pa tudi za razvojni in življenjski proces (*življenjski krog*, *kolo časa*, *kolo stvarstva* ipd.). Kot tak je eden temeljnih simbolov v zelo različnih kulturnih okoljih.

193 Pomenljivo je, da je uradni simbol akcije Urada Vlade RS za informiranje Slovenija – Doma v Evropi. tribarvna zvezda: evropski barvi sta modra in rumena, ki sta primarni, slovenska pa njuna mešanica, zelena, ki je iz njiju izhajajoča, sekundarna.

194 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 19.

195 *Goriška*, maj 2004, str. 2.

196 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 27.

Dvanajst je v indoevropskem mitološkem izročilu pomembno, popolno, srečno število: sodi med tistih nekaj, ki simbolizirajo vesoljni, božji red, ki (tako kot tudi sam krog) zaokrožajo stvarstvo. Pogosto je tako v ljudskih predstavah kot v teoloških in mitoloških konstrukcih (*dvanajst izraelskih rodov*, *dvanajst Jezusovih apostolov*, *dvanajst vitezov kralja Arturja*, *dvanajst jeruzalemskih vrat* itn.), v alkimiji in v merjenju časa (dvanajst ur, dvanajst mesecev v letu). Krščanska interpretacija, ponavljana tudi ob tej širitvi, je, da je to Marijin simbol. Nedefinirana žena iz *Razodetja* (12,1: *In prikazalo se je veliko znamenje na nebu: žena, obdana s soncem, in pod njenimi nogami mesec in na njeni glavi venec iz dvanajstih zvezd*) je kratko malo enačena z Marijo in pogosto je upodobljena prav na tak način¹⁹⁷.

Kakor koli, simbolika oboda dvanajstih zvezd implicira najmanj dvoje: prvič, da ta skupnost nima niti začetka niti konca, da je nekakšna kontinuiteta, v kateri ni niti dimenzije zunaj niti dimenzije znotraj, v kateri ni ne prvih ne zadnjih, marveč so vsi enaki, povezani v enem; in drugič, dopoljenost, časovno sklenjenost in vsebinsko urejenost. Rečeno s parafrazo, to je »mir«, ne pa »vojna zvezd«.

ZASTAVA Evropske zveze, ki uradno vselej visi poleg zastave članice, je narejena na principu kontrasta: »mehka« oblika v krog razporejenih zvezd »tople« (rumene) barve v »trdih« linijah pravokotnika »hladne« (modre) barve¹⁹⁸. Celotna kompozicija je oblikovno preprosta, jasna, geometrijsko čista in kot taka učinkovita, zapomnljiva, berljiva za vsakogar: »tople« zvezde na sredini »hladne« podlage, brez kakršnega koli teksta ali drugih (nacionalnih, kulturnih, zgodovinskih, verskih) partikularnosti. Krog zvezd sugerira njihovo dinamičnost, »ples«, pravokotna oblika ozadja pa statičnost. Zanimiva je primerjava z drugimi zastavami držav in mednarodnih organizacij: od vseh imajo samo rumenomodro kombinacijo le še štiri države¹⁹⁹, glede kompozicije pa so podobno »tehnično« preproste in simetrične povečini tiste nadnacionalnih organizacij (recimo zastava Organizacije združenih narodov, Rdečega križa, Nata), večnacionalne Švice in še nekaj držav²⁰⁰.

197 Glej recimo uvodni tekst v mesečno prilogo *Družine* Naša družina, maj 2004: *Z Marijo, Ženo z dvanajstimi zvezdami, vstopimo z upanjem prvi dan Marijinega meseca maja v Evropsko unijo*.

198 Primerjaj z analizo »totemističnih obredov«, katerih del je tudi simbolika ameriške zastave, v Marvin, Ingle, 1999.

199 Švedska, Kongo, Ukrajina in Kazahstan.

200 Maroka, Somalije, Bangladeša, Vietnama, Makedonije in Japonske.

OBKROŽENI Z EVROPO

V ekonomski propagandi ali ob raznih priložnostih so bili v sredini razpoznavnega znaka EZ zelo pogosto reklamna sporočila ali lastni simboli. Tu se najbolj kaže uvodoma razkrita logika, da si lahko *Evropo* prisvojiš za lastne potrebe tako, da v središče njenega simbola postaviš kar koli po svoji izbiri. Recimo: napis *nizke cen* ali pa *Citypark, nakupovalno središče Ljubljane*, *Mesto izpolnjenih želja* ali *Welcome* letalske družbe Austrian Airlines; simbol Marije²⁰¹; znak podjetja Vinag na etiketi vina Mariborčan; grb in napis 30

²⁰¹ Recimo kot del rumenega napisa na modri podlagi na odru slovesne maše na Brezjah 15. avgusta 2004.

let *Območne obrtne zbornice Maribor* itn. Na priložnostnem žigu Pošte Slovenija je na sredini *evropskega* zvezdnega kroga obris Slovenije, na reklami podjetja Kerakoll na Poljskem pa obris njihove države; Društvo za zaščito živali Ljubljana je tja postavilo sliko psa ... Na majski naslovnici poljske otroške katoliške revije *Niedzielny Maly Gość* tvorijo *evropske* zvezde obstret Mariji, naslova uvodnikov²⁰² pa sta *Ljubim Poljsko* (njihova zastava napol prekriva niz evropskih zvezd) in *Venec iz dvanajstih zvezd*. Na sredini *evropskega* kroga zvezd se je lahko pojavilo še marsikaj drugega, recimo bradavica dojke, obkrožena z rumenimi zvezdami na modro pobarvanem telesu.

Naslednja simbolna označevalca in hkrati instrumenta družbene kohezivnosti nove *evropske* identitete sta HIMNA *Oda radosti*, sklepni del Beethovnovе 9. *simfonije* (od leta 1972 oziroma 1986, ko se je dejansko začela uporabljati), in skupna DENARNA VALUTA *evro* (s simbolom €). Med simbole lahko štejem tudi *evropska* poimenovanja vseh pomembnejših institucij EZ in nasploh vsega, kar naj bi dišalo pa *evropskem*: *Evropski parlament*²⁰³, *Evropska komisija*, *Evropski svet*, *Evropsko sodišče*, *Svet Evropske unije*²⁰⁴, *Center Evropa*, *Evropska centralna banka*, *Evropski ekonomsko-socialni odbor*, *Evropska ekonomska in monetarna unija*, *Evropski pravni red*, *Evropsko računsko sodišče*, *Evropski pridružitveni sporazum*, *Evropska konvencija*, *Evropska investicijska banka*, *EUROPOL* (*Evropski policijski urad*), *Evropski carinski kodeks*, *Evropski invalidski forum*, *ESRR* (*Evropski sklad za regionalni razvoj*), *EURES* (*evropska podatkovna baza za iskalce zaposlitve*), *EPSO* (*Evropski urad za izbor osebja*), *Evrobarometer*, vojaške enote *Eurocorps*, *EUROSTAT* (*Statistični ura Evropskih skupnosti*), znak *CE* (*Communauté Européennes*), *EIS* (*European Information Service*), študijski programi *Eurotraining*, *Evropski programi mobilnosti*, *Evrotransplant*, vlak med Londonom in Parizom in Brusljem *Eurostar*, bojni helikopter *eurocopter*, donatorska iniciativa *Evropa donne*, *Evropski varuh človekovih pravic*, *evroobmočje* (območje evra kot plačilnega sredstva), *evrop-*

202 Str. 2 in 3. Na naslednjih straneh so predstavljene (seveda predvsem s krščanskega stališča) vse članice EZ, za prebivalce vsake posebej naj bi molila njihova »nacionalna« Marija zaščitnica (npr. za Slovence tista iz Ptujске gore). V reviji je tudi oglas za akcijo zbiranja 31 nalepk *evropskih* Mater Božjih. Podobno najdemo v praznični številki *Družine* (str. 4, 5): *Zavetniki in zavetnice Evrope ter držav članic EZ* naj bi bili *Sve-tilniki Evrope duha*: vseevropski so sv. Benedikt, sv. Brigita Švedska, sv. Katarina Sienska, sv. Ciril in Metod in sv. Terezija Benedikta od Križa, tem pa sledijo »nacionalni« (tako izvemo, da sta za Slovence Marija Pomagaj in sv. Jožef).

203 To naj bi bil *glas ljudstva* (zglobanka in zemljevid *Panorama Evropske unije*, Urad za publikacije, Evropska komisija, 2003).

204 To pa *glas držav članic* (*Ibid.*).

ski proračun, evropski potni listi, evroregija, evropska kartica zdravstvenega zavarovanja, eEvropa (projekt »Informacijska družba za vsakogar«), Uradni list Evropske unije, Evropska šola, Evropski usmerjevalni in jamstveni sklad, Evropski socialni sklad, Evropski sklad za regionalni razvoj, službe vlad za evropske zadeve, evropske hiše, Euro-info centri in Evropski dokumentacijski centri.

Naj nadaljujem s to »eupidemijo«: Mladinski orkester Evropske unije, Evropska prostovoljna služba, evropsko carinsko pravo, prireditvi Evropejec leta in Dnevi evropske kulturne dediščine, EYES – Evropsko leto učenja s športom (2004), Evropski urad za izbiro uslužbencev, Evropski kmetijski jamstveni in usmeritveni sklad, Evropski center za razvoj poklicnega izobraževanja, Evropski kulturni portal, Evropska znanstvena fundacija, Evropski novinarski center, Evropski socialni sklad, Evropski sklad za poklicno izobraževanje, šolski program Mladi za Evropo, Evropski sklad za izboljšanje življenjskih in delovnih razmer, Evropska agencija za okolje, program EuropeAid za kulturno sodelovanje z državami v razvoju, Evropska iniciativa za stabilnost, Neuropeans Networks, Evropski center za nadzor mamil in odvisnosti od mamil, Evropska pravosodna mreža, Eurojust (tožilska organizacija), EURATOM (raziskave jedrske energije), Eureka, Evromreža (mednarodna izmenjava mladih glasbenih talentov), Evropska agencija za evalvacijo medicinskih proizvodov, Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu, Evropska konvencija o čezmejni televiziji, tednik European Voice, New Europe Review (mesečnik ameriškega International Broadcasting Bureauja in Glasu Amerike), Evropska kulturna prestolnica, Evropski mesec kulture, oddaja Evropski magazin, Svet evropskih škofovskih konferenc, ERA (Evropsko raziskovalno območje), Evropski urad za boj proti goljufijam, Evropska kuharska knjiga (*The European Cookery*) itn. Huh, da ne pozabim na pasjo razstavo EURODOG in na Sporazum o varstvu netopirjev v Evropi EUROBATS.

Kot vsaka politična tvorba ima tudi Evropa svoj PRAZNIK, ROJSTNI DAN: dan Evrope je 9. maj, dan, ko je leta 1950 takratni francoski zunanji minister Robert Schuman, navdahnjen z idejami mdr. tudi francoskega politika Jeana Monneta, pojasnil svoj predlog za ustanovitev skupnega trga v industriji premoga in jekla (t. i. Schumanova deklaracija), kar se šteje za zametek povojne evropske integracije. Uradno je to postal praznik leta 1985²⁰⁵. Seveda so slovesnosti ob vstopu v EZ leta 2004 ta dan zasenčile: Ljubljana

205 V Varšavi so 8. maja 2004 organizirali posebno Schumanovo prireditev.

da bo *praznična ob vstopu v EU*, napoveduje aprilska številka brezplačne revije *Ljubljana Calling/Ljubljana vabi* v treh jezikih. Prireditve pod naslovom *Slovenija – Nova zvezda Evrope* so vključevale kulinarično ponudbo vseh – starih in novih – članic, plesne in glasbene prireditve za gledalce – to se je posebno rado poudarjalo! – *vseh starosti*, postavljene so bile informacijske točke. Pošta Slovenije je izdala priložnostno poštno znamko za 95 tolarjev, na kateri je zemljevid Evrope, čezenj zastave pristopnic znotraj evropskega ozvezdja, žig pa pojasnjuje, da je to *Združena Evropa*; in dopisnico, na kateri zeleni obris Slovenije na modri podlagi nadgrajuje enako ozvezdje, pripisano je seveda *Slovenija v EU*.

EVROPA PO POŠTI

Jasno, začetek nove skupnosti ima v vsaki politični mitologiji svoje USTANOVITELJE oziroma OČETE: to da so naši očetje – ustanovitelji Evrope, kot jim je rekel predsednik evropske komisije²⁰⁶, evropski očetje (evropski poslanec iz Italije slovenskega rodu)²⁰⁷, očetje prvih zametkov evropskega združevanja²⁰⁸, širitev da je rezultat vizije očetov Evrope, je bil prepričan podtajnik italijanskega zunanjega ministrstva²⁰⁹. Novi mitotvorci prištevajo mednje poleg omenjene dvojice še Richarda Coudenhove-Kalergija, Konrada Adenauerja, Winstona Churchilla in Alcida de Gasperija, simbol združene Evrope naj bi bila Mitterrand in Kohl, ki se držita za roko (italijanski senator slovenskega rodu)²¹⁰.

Če bi sklepal samo iz časopisnih prilog, televizijskih in radijskih oddaj, publikacij in tematskih števil raznih revij v tem času, bi lahko mislil, da se je šele spomladi 2004 na zemljevidu stare celine pojavilo deset novih držav. Članstvo v EZ je prineslo torej njihovo NOVO PROSTORSKO UMEMSTITEV: v *Evropo*. Kakor da jih prej ni bilo, so se v raznih medijih vrstili

206 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 5.

207 *Ibid.*, str. 32.

208 *Ibid.*, str. 34.

209 *Ibid.*, str. 26.

210 *Ibid.*, str. 26.

njihovi (žal pogosto stereotipizirani) opisi in zanimivosti, pa tudi natančni temeljni geografski, demografski, gospodarski ipd. podatki, značilnosti in seveda primerjave s Slovenijo (glej npr. *Evropsko knjižico*, ki je izšla kot priloga k tematski številki *Pila* januarja 2004). Na drugem kanalu *Radia Slovenija* je bila vsak teden na sporedu redna oddaja »Sredi Evrope« in njeno »vsebinsko izhodišče so zmeraj stične točke s Slovenijo, bodisi skupne lastnosti, podobnosti, ironizacija le-teh, stereotipne sorodnosti in podobno«²¹¹.

Začetek nove skupnosti potrebuje – po radikalnem prelomu s preteklostjo – tudi »mit rojstva« oziroma ustanovitveni mit, od katerega se začne ne le NOVA DOBA, pač pa tudi NOVO ŠTETJE ČASA. Po publikacijah in govorih se je *Evropa* oziroma *evropska integracija* začela med letoma 1945 in 1950, torej iz *genialne intuicije na koncu druge svetovne vojne* (podtajnik v italijanskem zunanjem ministrstvu)²¹². Tipično kronologijo najdemo v knjižici *Europe in 12 lessons*, vključuje pa zametke ideje, prvo združitvev, dopolnjevanje gospodarske integracije s političnimi in kulturnimi integracijami, nove širitve in institucionalne rešitve itn.²¹³ V večini teh tekstov se ponavljata teleološki formuli *koraki k...* ali *ključni datumi v ...*, pa tudi *odslej*²¹⁴ ali *od jutri*²¹⁵. Prvega maja da bodo *Evropejci dosegli prelomnico v evropski zgodovini*; to bo *začetek nove dobe miru in blaginje v vseh petindvajsetih državah* (irski premier in predsedujoči EZ)²¹⁶.

Tudi primat glede časa oziroma trenutka zadnje širitve EZ je bil pomemben: med Rimom in Luksemburgom se je razvnela manjša polemika, katera polnoč med 30. aprilom in 1. majem *bo prava: po rimskem času* (leta 1957 je bila prav tam podpisana *Rimska pogodba*, ustanovni akt skupnosti) ali *po luksemburškem času* (tam izhaja *Uradni list EZ*). Odveč je seveda pripomniti, da sta oba v istem časovnem pasu, srednjeevropskem. Takrat naj bi se torej vse začelo na novo, piše se *nov evropski čas* oziroma *naše belgijsko leto*²¹⁷ (eden izmed tipičnih časopisnih naslovov se glasi *Nova, evropska era turistične industrije*)²¹⁸. Očitno pa se znova učimo tudi črkovati, vsaj po skupnem naslovu šestdesetih kratkih prispevkov, ki so bili

211 Andrej Stopar, »Kako bo poselej EU odmevala v programih Radia Slovenija?«, *Medijska prežja*, 19/marec–april 2004, str. 29.

212 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 26.

213 Avtor je Pascal Fontaine; European Commission; 2004; str. 57-62.

214 Glej npr. tipični uvodni stavek članka o »Sloveniji v očeh tujih turistov«: *Doslej so Slovenci odkrivali svet, od letos tudi svet intenzivno odkriva Slovenijo* (*Delo*, Sobotna priloga, 21. avgust 2004, str. 14).

215 Npr. *Od jutri Tromeja nič več tromeja* (*Delo*, 30. april 2004, str. 7).

216 *Delo*, 30. april 2004, str. 5.

217 *Pil*, januar 2004, str. 8.

218 *Delo*, 30. april 2004, str. 5.

del najbolj poslušane dnevnoinformativne oddaje Druga jutranja kronika *Radia Slovenija: Evropska abeceda*.

Takšni konstrukti in samo OBREDJE VSTOPA so dosegli vrhunec na predvečer širitve, 30. aprila: v slavnostno ozaljšanih slovenskih mestnih središčih pa tudi na podeželju, na nekaterih mejnih prehodih in na turističnih točkah so nastopale plesne, gledališke in glasbene skupine, vrstile so se prireditve in proslave, pohodi, kresovanje, baklade, pokanje možnarjev, končevali so se razni natečaji, parade pihalnih orkestrrov, nastopi pop, etno in narodnozabavnih ansamblov, slovesne maše ipd.²¹⁹ Na planinskih vrhovih in postojankah so svečano razvijali slovenske in evropske zastave. Zbrane so nagovarjali najvišji slovenski politiki (v Ljubljani »slovenski« evropski komisar, županja idr.), obvezen slavnostni dekor so bili otroci (Na mejah z vsake strani enako število!), da ne omenjam združenih pevskih zborov, godb na pihala ipd.²²⁰ Člani Mladega foruma ZLSD so po slovenskih krajih trosili letake s simbolom Osvobodilne fronte in pripisom *Strpnost – temelj Evropske unije*. Opolnoči je v Ljubljani zadonela evropska himna, končalo se je z velikim ognjemtom in praznovanjem, dvignjena je bila *evropska* zastava²²¹. Obrežja Ljubljanice so bila prav za to priložnost osvetljena, *dobro kapljico* so že čez dan ponujali slovenski vinarji, ki so jih spremljali rokodelci in harmonikarji. Evropske zastave v trgovinah so kmalu pošle *kot sveže žemljice*, kar naj bi bil nedvomen dokaz, da smo jo *dobro sprejeli*. Najbolj neučakani so celo jeli lepiti modro-rumene evropske nalepke na stare registrske tablice svojih motornih vozil.

Že prejšnji večer, 29. aprila, je bila za celoten slovenski politični vrh, takratne in nekdanje poslance in župane in za diplomatski zbor v Sloveniji slovesna seja državnega zbora: slavnostni govornik je bil njegov predsednik, Rožmarinke so odigrale slovensko in evropsko himno, nastopali so še skupina Pinocchio, učenci ene izmed ljubljanskih glasbenih šol in Oto Pestner, izobesili so obe zastavi.

Na sam dan *evropske združitve* je bilo slovesno na mejnih prehodih z *evropskimi sosedami*; simbolično so odstranjevali ograje, dvigali zapornice in *evropsko* zastavo, družno prepevali *evropsko* himno ipd. Posebno še na Peči na tromeji z Avstri-

219 Impresivni spisek nekaterih prireditev, urejen po abecednem vrstnem redu prioritiziranih, je dostopen na <http://www.uvi.si/slo/koledar/obelezitev-vstopa/slovenija/slovenske-obcine/index.print.html> (dostop 21. avgust 2004).

220 Podobno je bilo tudi v drugih novih članicah: vrstile so se prireditve s simptomatičnimi imeni, kot so *Evropa brez meja*, *Sosedje brez meje* ali *Skupaj v Evropi*.

221 Proslava je bila tudi v prestolnici predsedujoče v EZ, Dublinu, v parku Phoenix: govore so imeli nekateri najvišji voditelji institucij EZ, sledili so slovesni obredi raznih veroizpovedi in slavnostni dvig zastav novih članic.

jo in Italijo (z udeležbo slovenskega premiera, avstrijskega kanclerja in – zaradi odsotnosti, baje bolezni italijanskega premiera – ministra za dežele, županov Kranjske Gore, Trbiža in Podkloštra in vrste drugih politikov), kjer so odkrili širitvi posvečeni spomenik, nastopal je tudi jeseniško-kranjskogorski pihalni orkester. Kakor je že bilo omenjeno, so slovenske in avstrijske občine na skrajnem zahodu skupne meje na pobudo društva *Pozdravljen, сосед* organizirale skupno prireditev, katere del so bili svečani nagovori in maša v treh jezikih.

Po poročanju medijev so na Koroškem iz petih slovenskih in štirih avstrijskih obmejnih občin simbolično ustanovili *Deželo pod Peco*, slovesno je bilo tudi na Holmcu; tam so opolnoči simbolično dvignili mejne zapornice, izobesili *evropsko* zastavo in zapeli *evropsko* himno, prav tako na mejnem prehodu Radelj, kjer je z udeležbo lokalnih politikov in duhovnikov dvojezični maši sledil kulturni spored. Praznovanje v Gornji Radgoni je trajalo od 9. ure zjutraj do 10. ure naslednjega dne, torej *simboličnih 25 ur za 25 držav članic EU, prvi evropski zajtrk* je bil ob zvokih budnice naprodaj za simbolična dva evra²²². Na Hodošu je bilo predvideno dviganje mlaja in balona, kulturni program z obeh strani meje in govora županov Hodoša in Bajansenya. Na slovensko-madžarsko-avstrijski tromeji je bilo prav tako veliko praznovanje s kresovanjem, ognjemetom, glasbenimi izvajalci, govori politikov in sklepno baklado do tromejnika.

V Tolminu so na ta dan prenesli slovesno sejo o praznovanju občinskega praznika (sicer je mesec dni pozneje), da se je časovno ujela z drugimi prireditvami (*»euntuziastični«* lokalni novinar je vzhičeno zapisal, da so *občinski praznik prenesli na ta zgodovinski dan*²²³, a to seveda ne drži). Na tamkajšnji glavni proslavi so govorili župani Tolmina, Čedadada in St. Georgena, peli so *Odo radosti*, organizirali koncerte, zabavni program, kresovanje, dviganje *evropske* zastave in ognjemet. Osrednja idrijska prireditev je imela naslov *Idrija Evropi – Vsi cvetovi bodočnosti so v semenu sedanjosti*, njen vrhunec pa je bilo razvitje *16-metrške zastave Evropske unije*, za kar so poskrbeli tamkajšnji drugošolci. Pri Matajurju sta somaševala videmski in koprski škof, potem sta bila pohod z baklami na vrh in kulturni program. Na neki vinogradniški kmetiji v Brdih je malo po polnoči iz stiskalnice pritekkel sok in iz njega je nastalo posebno vino, namenjeno *posebnim priložnostim*: torej, veselo *V EU s posebno kapljico*²²⁴!

222 *Delo*, 30. april 2004, str. 7.

223 *Goriška*, maj 2004, str. 2.

224 *Ibid.*, str. 3.

Po sklepu škofov so opolnoči doneli (ali pritrkavali) zvonovi v slovenskih rimskokatoliških cerkvah: tako so hoteli *poudariti krščanske korenine Evrope*²²⁵, v ljubljanski stolnici je bila *sveta maša za domovino*, pred mariborsko pa *evropsko slavje*. Ipd. ipd., da ne naštevam preveč: *skratka, vsepovsod se je kaj dogajalo*²²⁶.

Integracija – inspiracija!: vstop v EZ je očitno zelo presunil in navdahnil tudi nekatere umetnike in estradnike. Ljubljansko proslavo je s slikanjem v živo na platno velikega formata ovekovečil slikar Zmago Modic; slika je bila potem na ogled v ljubljanski mestni hiši. Oto Pestner je prav na dan vstopa izdal težko pričakovani album *Mati Evropa* (Dallas, 2004) z naslovno pesmijo tudi v angleščini, z verzi, kot npr. *V osrčju Evrope stoletja na svoji že zemlji, na večnem prepihu kot trden viharnik na vrhu planine stojimo, vsi lepših dni si zdaj želimo ...* Društvo likovnih umetnikov Maribor je avgusta tega leta na Ptuju razstavilo skupinski projekt avtorskih video zapisov, *posvečenih majski razširitvi Evropske unije na Slovenijo*, z zgovornim naslovom *Pozor zgodovina*. V Trstu je bila na ogled fotografska razstava *Tukaj Evropa*; avgusta v Ljubljani predstavitev mednarodne akcije poezije na plakatih, katere moto je bil *transformacije*, simbolizirala pa naj bi *proces preoblikovanja Evrope* (Slovenijo je zastopal Aleš Šteger); gostovanje festivala Vilenica na ljubljanskem gradu je bilo septembra pod naslovom *Pozdrav Evropi*. Tržaški pesnik in pisatelj Marko Kravos je temu na čast spisal pesem z naslovom *Aprilska revolucija*²²⁷.

Mesto nori:

*nihče več noče na delo,
v tovarne, pisarne.
Vsi studenčnico pijejo,
sončne žarke prigrizujejo,
s češnjami se kitijo
in oblačijo v veter.
Vsi legajo v travo
in se ljubijo,
ali plezajo na drevesa
in tiho zrejo na morje.
Pošte ne vedo kam s cvetjem,
po telefonih donijo le pesmi,
časopise tiskajo na mlade liste*

225 Družina, 2. maj 2004, str. 12.

226 Goriška, maj 2004, str. 2.

227 Str. 4.

*in politiki poslušajo,
kako čebele brenčijo.
Ta svet, tako noro pomlâjen,
je novi svet, neskončno odprt
in revolucionaren.
Vsak ga po malem živi in sanja
ta svet, tako čudovito pomladen.*

V Novi Gorici so bile uradne slovesnosti pod skupnim imenom *Skupaj v Evropi - Insieme in Europa*. Tam so tudi organizirali mednarodni gledališki festival *Mej(ni) fest*, ki naj bi *oznanil združitev dveh mest*, in razne *evropske* glasbene, kulturne in športne prireditve, razstave, sindikalne shode in okrogle mize²²⁸. Pred novogoriško občinsko stavbo so postavili *28 metrov visok mlaj*, iznajdljiv goriški trgovec je natiskal majice s skupnim napisom *EU* in štirimi manjšimi, v italijanskem, slovenskem, furlanskem in nemškem jeziku *Gorica – simbol nove Evrope*.

Osrednje uradne slovesnosti (ki da je imela *pomen osrednje evropske svečanosti*²²⁹) na *skupnem trgu* ob železniški postaji in otvoritve mozaika Franka Vecchieta²³⁰ na njegovi sredi sta se udeležila slovenski premier in predsednik evropske komisije, oba župana, predsednik slovenskega parlamenta, predsednik dežele Furlanije - Julijske krajine in okoli šeststo visokih diplomatov in pripadnikov političnega in javnega življenja, spremljalo pa jo je več sto novinarjev. *Ljudske množice* (razen po tisoč petsto na vsaki strani, ki jim je bil dovoljen vstop) so morale ostati na varni razdalji in strogo zavarovano dogajanje opazovati na velikih ekranih. Lokalni časopis je jedilniku svečanih gostov posvetil celo stran (*Kaj so ugledni gostje večerjali na Marku?*)²³¹, regijski pa »le« kakšno četrtino²³².

228 Omenjam izključno tiste z »magično« besedico *evro*, spisek je kljub temu zares dolg: planinski pohod *Po pobožjih planote v Evropo*, mednarodni nogometni turnir *Združena Evropa*, mednarodni nogometni turnir *EURO GO U-14 (S tisoč nogometaši v Evropo)*, je dogodek ovekovečil naslov v *Goriški*, maj 2004, str. 3), mednarodni atletski miting *Brez meja*, *Mednarodni odbojkarški turnir ob vstopu v EU*; okrogla miza o *izginjanju alternativ in Evropski uniji*, okrogla miza *Položaj dela in kapitala v Evropski uniji*, vpliv *širitve*, prilagajanja na nove razmere ali odpor in spremembe, *posledice globalizacije*, srečanje na temo *Vizija sodelovanja med slovenskimi in italijanskimi gledališči po vstopu Slovenije v EU*, predstavitev mednarodnega gledališkega projekta *Učenje Evrope*; razstava in podelitev priznanj *Evropa v šoli 2003–2004*, mednarodna učilnica in videokonferenca na temo *Mladi v EU*, športne in zabavne igre mladih brez meja *Pozdrav Evropi*; seminar *Širitev EU – delovanje in okrepitev sodelovanja esperanto organizacij v Sloveniji, Italiji, Avstriji in na Madžarskem*, multimedijska projekcija podvodnega sveta *Vodan za Evropo* itn. itn.

229 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 3.

230 Osnova tega mozaika je, po avtorjevih besedah, črni in beli granit, ki naj simbolizirata trdnost Evrope (*Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 55).

231 *Goriška*, maj 2004, str. 13.

232 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 7.

Po kulturnem programu umetnikov z obeh strani »izginjajoče meje«, ki so izvajali dela slovenskih in italijanskih avtorjev (med drugim so recitirali tudi navedeno pesem), so odkrili mozaik in sredi njega so se srečali župan, predsednik slovenskega parlamenta in – kot se za vsako pravo politično obredje spodobi – kopica otrok. Nato so zaigrali himni obeh držav in potem, opolnoči, še *evropsko*, po njej je bil ognjemet: *evropska »fešta«* se je nadaljevala do jutra in še v naslednjih dneh²³³. Slovenski in italijanski sindikalisti so na istem kraju priredili veliko skupno prvomajsko manifestacijo. Naslednje *jutro, prvo jutro, ko se je Slovenija prebudila kot enakopravna članica EU, so ljudi iz toplih postelj dvignili ubrani zvoki Goriškega pihalnega orkestra*, ki so mu lahko z *zanimanjem prisluhnil*²³⁴.

Ob tej priložnosti je novogoriški župan predsedniku evropske komisije simbolično podaril *kos nekdanjega mejnega zidka* (z očitnimi asociacijami na suvenirje iz podrtega *berlinskega zidu*)²³⁵. Ta je potem v knjigo častnih gostov lahko vzhičeno zapisal *Dolgo let sem čakal, da pade zadnji zid* in izjavil *Uspelo mi je, da sem dočakal, da bo ta zid padel*²³⁶, goriški župan omenja *padec »zidka«*²³⁷, predsednik italijanskega sindikata CGIL je govoril o tem, da *danes podiramo zadnji zid v Gorici*, predsednik drugega, UIL, da *danes padejo še zadnji simbolični zidovi*²³⁸, podtajnik na italijanskem zunanjem ministrstvu pa, da *pada zid, ki nas je hočeš nočeš delil*²³⁹. Edini problem, ki pa očitno ni motil mitotvorcev *podiranja zidov v Evropi*, je, da *zidu* v zadnjih desetletjih tam dejansko sploh ni bilo! Vsak Novogoričan ali Goričan, živeč ob že več kot trideset let imenovani *odprti meji/confine aperto*, ve povedati, da med mestoma zraven železniške postaje pred *padcem zidu* ni bilo nikakršnega *zidu*, ampak zgolj čisto navadna žična ograja na nizkem betonskem podstavku, podobna tistim, ki ločujejo vrtove med stanovanjskimi hišami.

Dodati je treba, da so celotno prireditev spremljali protesti skupin Nevidnih globalne Evrope, Dost'je, goriške

233 Prav ironično, naslednji dan je na tem trgu nastopil izvajalec, ki je mednarodno uspel prav z hibridizacijo balkanskih godb in sodobnih rock in pop standardov, Goran Bregović.

234 *Goriška*, maj 2004, str. 3. Huh, podobna, dobesedno »narodno–buditeljska« praksa gromkega promenadnega marširanja godbe na pihala na zgodnje prvomajsko jutro nas je »razveseljevala« že v časih *partijskega enotmja* ...

235 Podobno simbolično so pred leti, ob podpisovanju schengenskega sporazuma, podpisniki simbolično smeje »žagali« obmejno rampo, na katero so bile nalepljene zastave držav podpisnic.

236 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 6.

237 *Ibid.*, str. 31.

238 *Ibid.*, str. 41.

239 *Ibid.*, str. 26.

Mladinske iniciative, izbrisanih, Neposlušnih in raznih anarhističnih skupin z obeh strani meje, ki so opozarjali tudi na nevarnosti idealiziranja podobe EZ, na ksenofobijo in ekskluzivizem, zahtevali so resnično odpiranje meja, enakost za vse in na popravo nekdanjih krivic.

Nazaj v dominantni metadiskurz. Časopisni naslovi so bili v tem času v *evropsko* modro-rumeni barvi (recimo *Žurnal*, katerega naslov je običajno rdeče-bel). Usodnosta retorika je zvenela na vsakem koraku: vstop Slovenije v EZ namreč *ni zgolj dogodek tedna, temveč tudi meseca, leta in desetletja. Ali tudi stoletja, bo pokazal čas. Kmalu bo jasno ...*²⁴⁰ Predsednik evropske komisije je rekel, da *smo na pragu zgodovinskega trenutka, pomembnega za Slovenijo in Evropo kot celoto.*²⁴¹ Sinonimi za ta »eupohalno«²⁴² širitev so bili: *trenutek veselja in zaupanja* (italijanski predsednik)²⁴², *Veliki Pok*²⁴³, *Vstop* (torej z veliko začetnico)²⁴⁴, *najlepši dan v mojem političnem življenju* (predsednik evropske komisije)²⁴⁵, *izjemen zgodovinski dogodek* (predsednik SDS)²⁴⁶, *nedvomno zgodovinski evropski datum*²⁴⁷; *nov začetek* (direktor urada vlade RS za informiranje)²⁴⁸, *dan sreče*²⁴⁹, *evropski praznik*²⁵⁰, *združitev Evrope*²⁵¹, *veliko zadovoljstvo*²⁵², *začetek novega poglavja* (veleposlanik EZ v Sloveniji)²⁵³, *veliki dogodek za naš narod in domovino*²⁵⁴, *zgodovinski ter politični dosežek* (zunanjji minister)²⁵⁵, *širitev, ki je resnično zgodovinska* (minister za evropske zadeve)²⁵⁶ in *zgodovinski trenutek*²⁵⁷.

Simptomatično je bilo tudi samo ponazarjanje *vstopa v Evropo*. Nastala je, prvič, retorika izrekanja dobrodošlice starih članic oz. institucij, ki so z, drugič, gostiteljsko vehemenco paternalizirale »prišleke«, »nove evropske goste«²⁵⁸ v Evropi. Najprej o dobrodošlicah: eden izmed govornikov

240 *Žurnal*, 30. 4. 2004, str. 2.

241 *EU je tu! Vodič za nove državljane Unije*, Delegacija Evropske komisije v RS in Urad Vlade RS za informiranje, 2004.

242 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 3.

243 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 2.

244 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 4.

245 *Ibid.*, str. 3.

246 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 27.

247 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 40.

248 Slovenija v Evropski uniji? 178 odgovorov o vključevanju Slovenije v EU; Urad Vlade RS za informiranje; 2003, str. 5.

249 *Gazeta Wyborcza*, 30. april – 3. maj 2004, naslovnica.

250 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 5.

251 Oglas za firmo Vattenfall, *Rzeszpospolita*, 30. april – 3. maj 2004, zadnja stran praznične priloge.

252 Posebni dodatek *Rzeszpospolita Europejska*, 30. april – 3. maj 2004, str. 4.

253 *Družina*, 2. maj 2004, str. 7.

254 *Ibid.*, str. 12.

255 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 19.

256 *Dobro jutro*, *Evropska unija* (STADTjournal, *Dobro jutro*), april 2004, str. 3.

257 *Goriška*, maj 2004, str. 2.

na novogoriško-goriški slovesnosti, podtajnik na italijanskem zunanjem ministrstvu, je sosede pozdravil z *Slovenija, dobrodošla v Evropski uniji, dobrodošla Nova Gorica ...*²⁵⁸, trbiški župan z *Dobrodošla Slovenija v Evropi!*²⁵⁹, na drugi strani pa podobno tudi župan Gradca (Njegovo mesto *prisrčno pozdravlja svoje sosede!*) in Pliberčani, ki so ob širitvi EZ pripravili velik koncert z naslovom *Dobrodošli*. Občinske ali krajevne oblasti iz starih članic so sosednjim iz novih simbolično izročale *evropske* zastave.

Dobrodošlice novinkam so bile tudi v reklamah: belgijska finančna skupina KBC, ki deluje v bančništvu, zavarovalništvu in upravljanju premoženja in je največja tovrstna skupina v srednji Evropi (pri nas sodeluje s Skupino NLB), je bralcem tiskanih medijev od Slovenije do Baltika na predvečer širitve čestitala z besedami *Z jutrišnjim dnevom se bo Evropa razširila. Dobrodošli!* in *V skupini KBC smo veseli, da vas pozdravljamo v novi, razširjeni Evropski uniji*; na sliki pa je motiv dviganja *evropske* zastave. Goriško večnamensko podjetje IRIS Isontina izreka *dobrodošlico podjetjem za javne storitve, ki vstopajo v Evropsko unijo*, s seveda obveznim evrodekorjem (plapolajočim praporom *Evrope* in seznamom novih članic). Podobno *dobrodošlico Sloveniji v združeni Evropi izrekata slovenski zamejski banki* (to je, skupaj z odlomkom iz Prešernove *Zdravljice*, seveda zapisano znotraj *evropskega* zvezdnega oboda), pa tudi vodstvo Banca FriulAdria želi *Sloveniji dobrodošlico ob vstopu v Evropsko unijo*.

Navedel bom še nekaj primerov: *Prisrčno dobrodošli v novi Evropi* (avstrijski Shoppingcity Seiersberg), *klijantom iz Slovenije čestitamo ob vstopu v Evropsko unijo* (supermarket Dimeglio iz okolice Zgonika ob meji), *Dobrodošli V EU* (reklamni katalog podjetja Quelle, pravopisna napaka je v originalu), *Pozdravljen, сосед. Strankam iz Slovenije čestitamo ob vstopu v Evropsko unijo* (diskont iLDi iz Repentabra), *Welcome Slovenia!* in potem spodaj, z dve tretjini manjšimi črkami še *Dobrodošla Slovenija!* (graška visoka strokovna šola Campus oz pozdravlja)²⁶⁰, *Slovenija – dobrodošla v EU* (ena izmed prireditev na graškem sejmu 20. aprila 2004), *Dobrodošli v EU!* (firma Humanic), *Dobrodošli v novi EU!* (Gospodarska zbor-

258 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 5. Seveda je bil tudi temu ravno nasproten pogled, ko namreč Slovenija želi dobrodošlico *Evropi*: koprski župan je na priložnostnem govoru izjavil *Vrata so zdaj odprta, naš dom je danes tudi Evropa. Dobrodošla Evropa!* (*Ibid.*, 11).

259 *Ibid.*, str. 12.

260 Prav po leninsko imperativna (*Učiti se, učiti se in znova učiti se!*) je tudi njihova dikcija: spet, najprej v angleščini in potem v pol manjšem tisku tudi v slovenščini, *Neprestano mislite na jutri! Neprestano se učite za prihodnost! Neprestano delajte za novo Evropo!*

nica avstrijske Štajerske), *Dobrodošli v Evropski uniji* (Bank BPH), *Dobrodošla Slovenija!* (*To je voščilo Austrian Business Agency, ...*), *Nazdravljam državam vzhodne Evrope* (pridelovalec vina iz italijanskega dela Brd – Collia) ter *Dobrodošla Slovenija!* (urednik zamejske revije *Nedelja*, enako Banca di Cividale)²⁶¹. Banca Popolare FriulAdria ravno tako *pozdravlja vstop Slovenije v Evropsko unijo*, IKEA s *Švedska pozdravlja svojo novo sosedo Slovenijo!*, ki nam jo prinaša letošnji prvi maj, študenti goriške fakultete za mednarodne in diplomatske znanosti SID so novincem na goriški slovesnosti *zaželeli dobrodošlico v Evropi* itn. itn. Navsezadnje pa je dobrodošlico lastni državi zaželela *Srečka Evropa* Športne loterije Slovenije, ki se je propagirala z gesloma *Dobrodošli v skupni Evropi z najsvetlejšo zvezdo med srečkami – srečko Evropa* in *Za nov začetek – evro zadetek!*: dobitek 100 evrov čaka vsakogar, ki sestavi besedo EVROPA!

Evropa torej izreka dobrodošlico, Slovenija odzdravlja: *Dober dan Evropa!* (oglas ZLSD) in *Pozdrav Evropi* (naslov evropske priloge *Žurnala* in skupina slovenskih pevk in pevcev na slovesnosti na Peči), *Dobro jutro, Evropska unija* (naslovnica slovensko-avstrijskoštajerske publikacije *STADTjournala* in *Dobrega jutra*, natisnjena v slovenščini)²⁶². Ni torej naključje, da je predsednik evropske komisije v uvodnem nagovoru z naslovom *Spoštovani novi sodržavljeni Evropske unije* dvakrat omenil *priključitev* novih članic²⁶³, namestnik deželne glavarke avstrijske Štajerske pa *pridružitve* in *pristop*²⁶⁴. Pravzaprav so besede *pridruževanje*, *vključevanje* in *pristop* uporabljali že ves čas (*Evropski sporazum o pridružitvi, Strategija za vključevanje v Evropsko unijo, pristopna pogajanja*). Na drugi strani pa so nove članice uporabljale prijaznejše in bolj emancipirane izraze, kot so *približevanje*, *vstopanje* in *članstvo* (npr. *Vstopili smo v Evropsko unijo*²⁶⁵). Tudi referendumsko vprašanje 23. marca 2003 v Sloveniji je vsebovalo formulacijo *postati članica (Ali se strinjate, da Republika Slovenija postane članica Evropske unije (EU)?)*.

In drugič, najbolj se je paternalizem Evrope do novink pokazal na samih simboličnih upodobitvah *priključitve/vstopa*, recimo na naslovnici brošurice *EU je tu! Vodič za nove državljane Unije*. Na njej stoji predsednik evropske ko-

261 *Družina*, 2. maj 2004, str. 11, *Primorski dnevnik*, 2. maj 2004, str. 44.

262 Tudi oglas za omenjeno *Schumanovo prireditev* v Varšavi je vabil z *Dober dan, Evropa*.

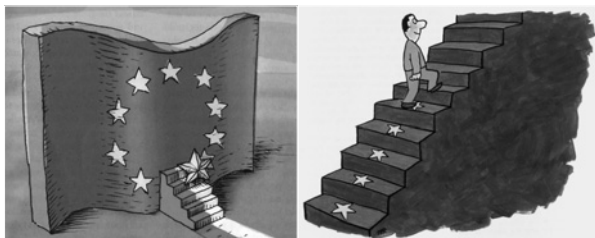
263 *EU je tu! Vodič za nove državljane Unije*; Delegacija Evropske komisije v RS in Urad Vlade RS za informiranje, 2004.

264 *Dobro jutro, Evropska unija* (*STADTjournal, Dobro jutro*), april 2004, str. 4. To je pravzaprav *pristop*, je ugotovila tudi županja Spielfelda (ibid., str. 23).

265 *Goriška*, maj 2004, naslovnica.

misije, sodobno klasično oblečen, nosi kravato z evropskim motivom z razširjenimi rokami in pričakuje dekline in fanta v tradicionalni, slovenski narodni noši, s slovensko zastavo v roki, ki se mu bližata; okoli njih so razporejeni kamere in občinstvo, ki naklonjeno spremlja ta dogodek. Nasploh je ta dvojnost – stereotipno, kmečko ali narodno oblečeni »Ruritanci«, »skorajda-že-Evropejci« stopajo h klasično oblečenemu »staremu Evropejcu« – pogosta v vsej desetletnici. Takšno promocijo z regresijo v folkloristični videz izpred poldruega stoletja si je v Bruslju privoščilo tamkajšnje slovensko veleposlaništvo: znameniti kip »lulajočega dečka« v novi, slovenski narodni preobleki so dan pred slovesnim dogodkom lahko občudovali²⁶⁶ domačini in turisti. V ta namen so razdelili letake 90.000 gospodinjstvom, *happening* so dopolnili nastopa folklornega ansambla in komornega zbora ljubljanske glasbene akademije in obvezna *pokušina slovenskih dobrot*, vse skupaj pa je kot v kakšni nadrealistični groteski dopolnil omenjeni zagorski ultramaratonec, ki je po poročanju medijev ravno takrat prihitel v Bruselj (in izročil slovensko zastavo nekemu evroposlancu, komisarju za raziskave pa simbol njegove občine).

PER ASPERA AD ASTRA

²⁶⁶ Delo, 30. april 2004, str. 3.

Pogost je tudi motiv »vzpona«²⁶⁷: če nas, rečeno z Archibaldom Josephom Croninom, »zvezde gledajo z neba«, se je treba k njim povzpeti! Na naslovnici knjižice *Slovenija v Evropski uniji*?²⁶⁸ se mora prihodnji *Evropejec* povzpeti na lestev, da lahko prispeva svojo *novo* malo rumeno zvezdico v krog starih velikih rumenih zvezd. Karikatura iz enega izmed varšavskih študentskih časopisov tudi prikazuje »poljsko stopnišče«, na katero se je treba povzpeti, da bi dosegli evropski zvezdni obod²⁶⁹. Slovensko zunanje ministrstvo je izdalo publikacijo o *slovenski poti v EU* z naslovom *Vzpon med evropske zvezde*. Na eni izmed karikatur v knjižici *Europe in 12 lessons* (str. 7) se moški – ki je videti precej robotsko, z rokami ob telesu in začaranim pogledom – vzpenja po modrem stopnišču in za samo pušča sledove v obliki rumenih zvezd. *Novi Evropejci* so torej prikazani kot v tradicionalna oblačila odeti pritepenci, ki se morajo šele »povzpeti« v klub odličnih.

Za kar pa so hvaležni, kot se je – med mnogimi podobnimi – glasil slogan športne megatrgovine Decathlon, ki je ob vstopu znižala cene: *Hvala ti, Evropa*. Dan po uspešnem referendumu na Poljskem junija 2003 – ki je bil sicer do konca negotov – so na naslovnica dnevnikov objavljali zahvale evropske komisije Poljakom za ugoden rezultat *Dobrodošla in hvala ti, Poljska!*, eden izmed poljskih komentatorjev je vrnil kurtoazijo s *Hvala ti, Bruselj*?²⁷⁰. Na naslovnici praznične priloge poljskega dnevnika *Rzeczpospolita* je naravnost mitska slika: pred družino z dvema otrokoma, ki so slikani v hrbet, uradno oblečen moški s poslovnim kovčkom v roki (zraven njega je tudi zadržano, v kostim oblečena ženska z mapo pod roko) odgrinja modro zaveso s komaj nasnovanimi belimi zvezdami, ki odpira dolgo cesto v nekakšno urejeno travnato ravnico z visokimi drevesi in jasnim nebom z oblaki, razvrščenimi v evropsko obliko: to da je *Naša Evropa*?²⁷¹. Podobno je tudi v knjižici *Europe in 12 lessons* (str. 3); nasmevano dekle odgrinja težke modre zaveso z rumeni zvezdami

267 Vzpon, pohod na vrh, osvajanje višav je nasploh del mitološkega repertoarja vsake nove mitologije, recimo v nacionalnih (nacionalni vzpon, rast nacionalne identitete ipd.), in to se je v srednjeevropskem prostoru simbolično manifestiralo zlasti v obliki vzponov na še neosvojene gorske vršace, zlasti pred planinci »nasprotnega« naroda (glej Šavrovo primerjalno analizo »alpske kulture slovenstva«, 2004). Podobne elemente najdemo tudi v teoloških konstruktih (vzpon k bogu, k Resnici ipd.).

268 Isto tudi na str. 35. Glej tudi Pascal Fontaine; *Europe in 12 lessons*; European Commission; 2004; str. 24.

269 *Gazeta studencka*, 15. april 2004, str. 6.

270 PAP, 8. junij 2003.

271 Evropa »iz oblakov« je tudi na razglednici z naslovom *Generacija da!*, ki vabi na evropski referendum junija 2003. *Nebeškost Evrope* torej, ki jo lahko postavimo ob bok drugim *nebeškim* skupnostim iz zakladnic nacionalnih mitologij (npr. *nebeška Srbija*).

in tako se odstira pogled na sončno krajino »tam onstran«. Na naslovnici *praznične Gazete Wyborcze* je prav tako povedna karikatura: ponosno, dendijevsko zravnani »Evropejec« samozavestno pozdravlja po postavi nižjega, nesproščenege, rahlo pripognjenega »prišleka« z *Well, come*. Torej, *Evropa* ne prihaja naproti, ampak *nas* prijazno pričakuje in priključuje, medtem ko smo *mi* naivno prepričani, da se srečujemo kot prijatelji in enakopravni partnerji.

EULDORADO

Vključitev v *Evropo* naj bi prinesla sprostitev, osvoboditev, na to asociira pogosti motiv spuščeni balonov: recimo balonarskega tekmovanja v Krakovu v dneh vstopa v EZ pod naslovom *Nebo odprte Evrope*; rumeno-modri balon se dviga proti modro-rumeni evropski zastavi. Podobno je bilo v oglaševalski akciji DrogerieMarkta, v kateri med baloni v barvah zastav nekaterih novih članic opazimo tudi *evropskega*, modrega z zvezdami.

EUROPE IS IN THE AIR

Vstop oziroma *priključitev* je bil še poudarjen oziroma nadgrajen z upodobitvijo, ki svari, da ne bomo mogli čez državno mejo, če bomo ostali zunaj *Evrope*. Članstvo v EZ naj bi *odpravilo meje* (kar seveda ni popolnoma res, saj mejne kontrole ostanejo do popolne vključitve v schengenski sistem): drugi, *državljeni nečlanice EU* pa bodo ostali na mejah. Takšno logiko prikazujejo karikature v brošuricah *EU je tu!*: *Vodič za nove državljane Unije in Slovenija v Evropski uniji?* (v drugi se dvakrat omenja celo, pazite na sintagmo, »vdor tujcev«!)²⁷² in poljski letak za referendum junija 2003: na prvi strani je, ob pozivu *Glasujte za!* upodobljena družina, ki se v poravnani vrsti odpravlja na referendum: ponosni in mirni oče s poljsko zastavo v roki in z zaprtimi očmi, prav takšna mati z evropsko zastavo, zaskrbljenega dedka široko odprtih oči pa tja potiska vnuk. Na drugi strani pa je situacija »zaprte meje«: Poljaki stojijo pred mejo, zaprto z zapornico, policist si ogleduje njihove dokumente, in očitajo si, da *ta meja bi lahko bila odprta* ... Dalje, mejna rampa med EU in HR je karikirana kot strog in jezen obraz policista²⁷³.

Dnevno časopisje je *zgodovinsko dogajanje* konec aprila in na začetku maja 2004 počastilo z *evropskimi prilogami*²⁷⁴, s *posebnimi številkami*, tudi brezplačnimi, z nagradnimi križankami z vsebino in naslovi tipa *Glavna mesta novih članic EU* ali z gesli v njih *Nove članice Evropske unije*. Glavna nagrada za pravilno rešeno križanko v glasilu SLS je bila brezplačna ekskurzija z *obiskom poslanca SLS v Evropskem*

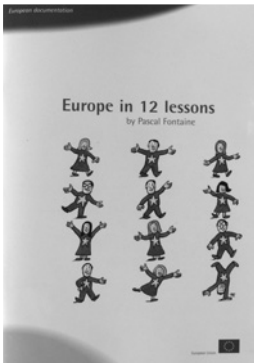
272 Str. 39 in 90, 91.

273 *Pil*, januar 2004, str. 17.

274 Na *Delu* so se pohvalili, da so slavnostno številko takrat prvič natisnili na novi rotaciji, *vso v barvah*.

Časopisi in razne publikacije so objavljali nekakšne »hitre tečaje preživetja« v EZ (z naslovi tipa *Kako Evropska unija deluje?*, *Zakaj v Evropsko unijo?*, *Vse, kar ste vedno želeli vprašati ... ali Nekaj napotkov za življenje v novi skupnosti po 1. maju*). Center Evropa in Informacijski center delegacije evropske komisije v Sloveniji sta tako izdala tanko brošuro z naslovom *Evropska unija odgovarja na vaša vprašanja* (2003), v kateri je nanizanih okoli 25 najpogostejših vprašanj o delovanju EZ (v stilu *Zakaj se Evropska unija širi*, *Na katerih področjih bo Slovenija morala prenesti del svojih suverenih pravic na Evropsko unijo*, *Koliko nas bo stalo članstvo v EU?* in seveda *Bo slovenščina v Evropski uniji enakopravna z drugimi evropskimi jeziki?*); nanje so odgovarjali kar avtorji sami, najpogosteje v enem stavku.

HITRI TEČAJ EVROPE

Da bi bil tovrstni evrocentričen metadiskurz zares učinkovit, je bilo treba misliti tudi na generacijsko dimenzijo. Posebna pozornost je bila namenjena najmlajšim: zanje je urad vlade RS za informiranje izdal (in od leta 2000 že petkrat ponatisnil!) posebno publikacijo z naslovom *Evropopotnica*, ki da jim bo *približala Evropsko unijo* in vsako izmed njenih članic (nagovor je zelo neposreden: *Zate je Unija pomembna, ker bo vplivala na tvoje življenje, saj boste ti in tvoji prijatelji tisti, ki boste v njej živeli, se šolali in hodili v službo*)²⁷⁵. Na vsaki strani so tudi nekaj nalog, kakšna križanka, igra povezovanja pojmov, labirint, dopolnjevanje, pobarvanje ali vprašanja (navajam le nekatera: *Kaj je to direktiva?*, *Kdo je idejni oče evropskega združevanja?*, *Ali bi ti ali kateri od tvojih*

sošolcev in sošolk znal zaigrati/zapeti Odo radosti?, Katere pogoje mora izpolnjevati posamezna država za članstvo v EU?, Pobarvaj države, ki mejijo na EU., V čem se kažejo prednosti notranjega trga Evropske unije?, Obkroži tiste države, ki so včlanjene tako v EU kot NATO.), na priloženi poli so pravilni odgovori nanje, na koncu pa še slovarček najpomembnejših izrazov. Grafična podoba knjižice je sicer vedra, privlačna, barvita, njena rdeča (hm, pravzaprav rumena) nit so »razigrane« evropske zvezdice. Potem, evropske države so bile na kratko predstavljene tudi na platnicah šolskih zvezkov. V mesečni prilogi *Družine*²⁷⁶ pa je bil najmlajšim v zgodbici *Pri Mariji smo povsod doma* vstop Slovenije v EZ predstavljen takole: mati na koncu Mojci pojasni, da bomo v Evropi *skupaj delali za dobro in se vsi tudi imeli dobro*. Ta jo vpraša nazaj:

»Tako kot pri Mariji?«

»Tako nekako, ja,« se je mama zamislila in se spomnila dvanajstih zvezd z zastave združene Evrope, zvezd, ki so vzete iz zvezdnega venca okoli Marijine glave. Bog nam daj srečo, je zaprosila in pobožala Mojco po glavi.

MARIJINA EVROPA

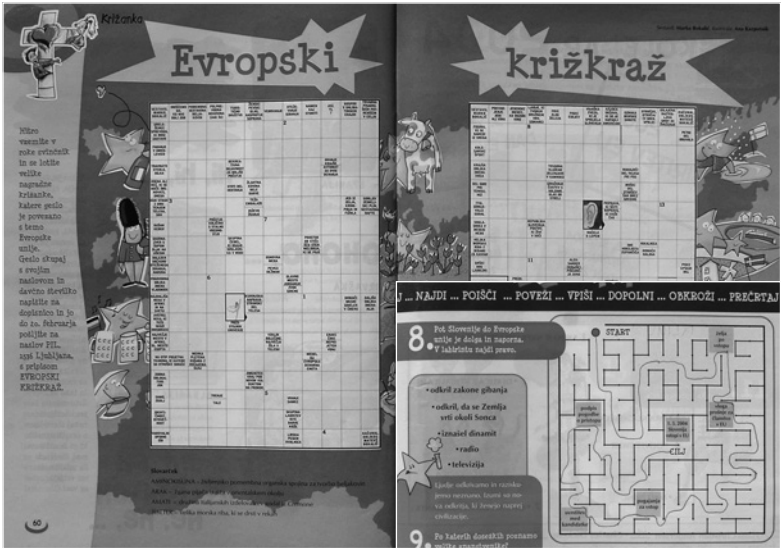

Za učenci nižjih razredov osnovne šole so bili na vrsti tisti iz višjih. Tematska številka *Pila* januarja 2004 je imela naslov *Evropsko popotovanje*. Tudi tu je bila metoda prepričevanja interaktivna: recimo test *Evropa, prihajam!* (za najbolj vedežne naj bi veljalo: *Z mislimi si že davno v Bruslju, tako da niti tebi ni več jasno, zakaj sploh še čakamo z vstopom*

276 *Naša družina*, maj 2004, str. 18.

v *Evropsko unijo*)²⁷⁷, *EU zanke in uganke*, priložene nalepke je bilo treba nalepiti na zemljevide, zraven so bila navodila za brskanje za tovrstnimi informacijami na spletu, pa vprašanja in odgovori o EZ z naslovom *EU – kdaj, kaj, kako, zakaj?*²⁷⁸, dopolnjevanke, rebusi, križanka *Evropski križkraj* ipd. V labirintu je bilo treba najti pravo pot *Slovenije do Evropske unije*, ki je *dolga in naporna*: prva postaja v labirintu je želja *po vstopu*, za njo *vloga prošnje za članstvo v EZ*, za to *pogajanja za vstop in uvrstitev med kandidatke*, predzadnja postaja je *podpis pogodbe o pristopu*, cilj pa je *1. 5. 2004 Slovenija vstopi v EU*²⁷⁹. Predstavljeni so bili razni *Evropski projekti*, ki so spodbujali sodelovanje z osnovnimi šolami iz EZ na športnem, kulturnem, umetniškem, izobraževalnem in seveda tudi kulinaricnem področju (katerega končni izdelek je *kuharska knjiga receptov tradicionalnih jedi iz vseh dežel z besedili ljudskih pesmi*)²⁸⁰.

EUGANKARSKI KOTIČEK

277 Pil, januar 2004, str. 7.

278 Vprašanja se npr. glasio *Bomo v Sloveniji po vstopu v EU še vedno govorili slovensko in katere jezike bomo še potrebovali za sporazumevanje?*, *Bomo po vstopu v EU imeli slovensko ali evropsko državljanstvo?*, *Bomo Slovenci ali Evropejci?*, *Bomo še potrebovali potne liste?*, *Kateri so simboli EU?* itn. (Pil, januar 2004, str. 16–19).

279 Pil, januar 2004, str. 49.

280 Ibid., str. 24.

Temu je sledil nagovor dijakom in študentom. V njim namenjenih časopisnih prilogah in oddajah so se vrstile predstavitve EZ, predvsem njihovih novih članic, pojasnjevanje prednosti vstopa vanjo, ankete in kvizi z naslovi tipa *Kaj se bo spremenilo po današnjem dnevu?*, *Kaj pričakuješ od vstopa v EU?* ali *Koliko si Evropejec?*, o tem se je govorilo v kontaktni oddaji Jasno in glasno ipd. V majski brezplačni mesečni reviji Dela Maturant&ka so objavili rezultate ankete med 45 (!) respondenti: na vprašanje, *Kako se počutiš kot Evropejec/ka?* jih je odgovorilo isto kot prej 53 odstotkov, *strah me je* 33 odstotkov, *navdušenih* pa jih je bilo le šest odstotkov. Že aprilaska anketa med novogoriškimi dijaki in študenti je pokazala večjo treznost kakor v dominantnem diskurzu: na vprašanje, ali *nestrpno pričakujejo vstop Slovenije v Unijo*, je trdilno odgovorilo le osem odstotkov, nikalno pa 62 odstotkov²⁸¹. Tej ciljni publiku je bil namenjen tudi priročnik z zgovornim naslovom: *Evropa – naša preteklost in sedanost*²⁸².

Podobne »interaktivnosti«, kakršno najdemo v omenjenih medijih, se je domislila tudi LDS, ki je aprila 2004 v zgibanki *Kako lahko izboljšamo Slovenijo v naslednjih desetih letih* vabila k nekakšni »prostovoljni anketi«: zainteresirani naj bi odgovarjali na ducat klišejskih vprašanj, vezanih na vstop v EZ, tipa *Že veste, kje boste pričakali polnoč pred 1. majem, tradicionalnim praznikom dela in zgodovinskim dnevom vstopa Slovenije v Evropsko unijo?* ali *Katere tri vrednote vam najprej pridejo na misel, če omenim Evropo?* in takoj, na prejšnje nanašajoče se naslednje vprašanje *Kaj pa Slovenija? Po čem želite, da bi nas Evropa najbolj poznala čez deset let?*

SAMO EVROPA

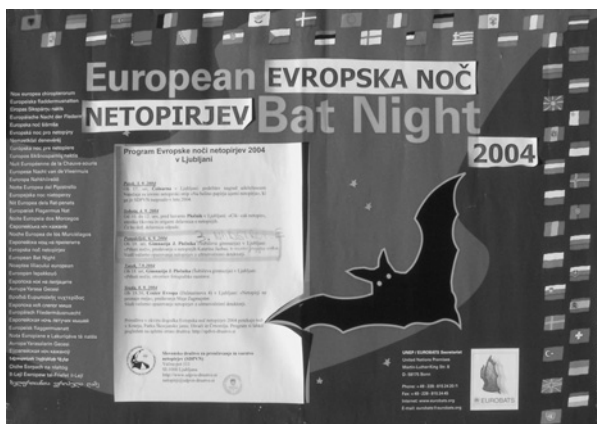
Uvodna razlaga, da se za obsesivnim ponavljanjem *Evropa*, *evropski*, *evropsko primerljiv* ipd. skriva njena dejanska izvorna praznost, se najbolj kaže tam, kjer se niti ne poskuša pojasniti, kaj to pravzaprav pomeni. V novem evrocentričnem metadiskurzu se pogosto ni niti identificiralo, kaj *Evropa* sploh je, kakšne značilnosti ima, kakšno je njeno »bistvo«, zakaj je npr. značilnost ali izdelek, človek, dosežek, kar koli, prav *evropski*. V nekaterih trgovinah so bili izbrani artikli označeni z zastavicami EZ in opremljeni z gesli, kot *evropske cene*, samo to. Ni se pojasnjevalo, kaj naj bi pravzaprav to pomenilo: da bili ti izdelki cenejši, da so bile

²⁸¹ *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 56.

²⁸² Avtorica je Martina Boden, izšel je pri Mladinski knjigi, Ljubljana, 2004.

edino te cene take kot drugod *po Evropi*, da so to *vseevropski* artikli, da je to *evropska* prodajna akcija, praznik ali kaj podobnega? Tipični primer je bilo npr. oglaševanje izdelkov v prodajni mreži Interspar, za katere da so veljale *evropske cene*: geslo akcije, tudi na reklamnem materialu, je bilo *Skupaj v Evropo*. Ali pa Avtohiše Moste – Centra rabljenih vozil, na katerem je bilo geslo *Nove evropske cene!* Podobno je z gorivom *eurosuper* in *evrodiesel*, na črpalkah Petrola sta naprodaj *kurilno olje in plin evropske kakovosti*. Podobno je bilo na paketih fotokopirnega papirja s preprosto oznako €, z *Evrokreditom* Nove Ljubljanske banke, zavarovalnica Generali pa je ponujala *novi evropski naložbeni življenjski zavarovanji* z imenoma *Eurostock* in *Eurosafe*. Pekarna Grosuplje je zamislila *Evro štručko*, ki da je *popotnica v Evropo* (s seboj naj bi jo vzeli *med lepote Slovenije ali na najbolj oddaljene koticke skupne Evrope, saj je prava popotnica*). Sicer pa je Pivovarna Union že sredi devetdesetih propagirala pivo *v novi, evropski steklenici* (ki je bila od očitno *neevropske* drugačna po ožjem vratu...).

PRAZNIK NETOPIRJEV

Podobno je bilo tudi z imeni raznih prireditelj, ki so očitno morale vsebovati ime *Evropa* ali pridevnik *evropski*. Na starem ljubljanskem mejnem prehodu je bil septembra 2004 v organizaciji občin Tržič in Borovlje drugič *Evropski ples brez meja*. Na Mednarodnem obrtnem sejmu v Celju septembra 2004 sta bila na ogled *Evropa in svet*. Po Sloveniji že šest let prirejajo izobraževalno-informativne aktivnosti (fotografske razstave, organizirane delavnice, pre-

davanja) *Evropska noč netopirjev*, njihov namen je varstvo v Evropi živečih netopirjev; v tem projektu sodeluje tudi Center Evropa.

Samo da je *evro!* *Evropa* je inspirirala vizualno oglaševanje in oblikovanje celostnih podob; to se je recimo kazalo v obliki »utrinka« (»eutrinka«?) rumenih evropskih zvezd (npr. na reklami za Poslovni register Slovenije; na naslovnici aprilske številke glasila ljubljanskega nakupovalnega središča Citypark; v logotipu *Euro Handball 2004*, evropskega prvenstva v rokometu v Sloveniji; na naslovnici albuma Kvinteta Dori *Slovenija med zvezdami*, prav tako tudi Mesečnikov; v znaku firme Esimit; štiri evropske zvezde prečkajo belo-rdeči obris Poljske v uradnem znaku propagandne akcije *Poljska v Evropski zvezi* v letih pred vključitvijo; na avtobusih podjetja Izletnik Celje; na naslovnici CD-ROM *Centuries of Europe – A Chronology of our Times*²⁸³; na drugi strani omenjene Knjižne panorame DZS; v reklami podjetja KIA Motors; zvezdice se kot oblak dima dvigajo iz pipe na karikaturi predsednika stranke SJN; najti ga je bilo mogoče na naslovnica knjig in publikacij o evropskih temah²⁸⁴; na tablah ob gradbiščih, na katerih dela sofinancira EZ, npr. v češkem Frydek-Mistku; na panojih, ki vabijo na atletski miting Aly@Atletika avgusta 2004; osem zvezd je najti v evropskem obodu na škatlah obutve Pat Calvin *Euro Polo*; na plakatu za *Evropsko noč netopirjev* Slovenskega društva za proučevanje in varstvo netopirjev) ali zgolj kot posamezne rumene zvezdice (npr. v znaku Centra Evropa ali vlaka *Eurostar*; v znaku avstrijske zvezne dežele Dolnja Avstrija; na prodajnih mestih kurilnega olja in plina pri Petrolu; v simbolu ZLSD, na zadnjih evropskih volitvah tudi v logotipih SLS in N.si, na zadnjih parlamentarnih volitvah – tokrat v rumeno-zelenem odtenku – v logotipu LDS). Cel krog rumenih zvezdic pa se je pojavljal znotraj kakšnega drugega simbola (npr. modrega srca, ki je simbol poslanske skupine Evropske ljudske stranke in Evropskih demokratov).

Modro-rumena je bila spomladi 2004 modna, trendovska barvna kombinacija, to je očitno iz teh primerov: MXI Delovodnik – elektronsko vodenje pošte oziroma dokumentov ljubljanskega podjetja MXI Planet, logotip Dnevov po-

283 The Learning Company, Velika Britanija, 2000.

284 Npr. Za *Evropo Roberta Schumana* (Mohorjeva družba, Ljubljana-Celje, 2004), *Kulturna politika v Sloveniji* (FDV, Zbirka Teorija in praksa, Ljubljana, 1997), *Časopis za kritiko znanosti* pa je izdal tematsko številko *Evropski mesec kulture* (let. xxv, št. 184, Ljubljana, 1997).

ezijske in vinarne Medana 2004 in katalog telegramov LX Pošte Slovenija. V oglaševanju je bilo pogosto tudi upodabljanje dvanajstih kakršnih koli znakov v krogu na modri podlagi (npr. slovenska reklama za BankAustria Creditanstalt, za Verbund – Austrian Power Trading, za Telekom Slovenije poleti 2004, znak Air Theatra v Bovcu 1. maja, podobno tudi za Bank ВРН). Zanimivo, modrozvezdnata obsedenost in evroretorika v ekonomskem oglaševanju sta bili povečini kratkotrajni: po zgodovinskem dogodku sta skorajda hipoma prenehali. Ta »hit sezone« so hitro zamenjale nove »ključne besede« (poletje, počitnice itn.) in motivi (najpogosteje dopust, morje in poletni športi).

SLOVENSKA EUROMANIJA

Euromanija gesel, sloganov in popustov je torej na Slovenskem hitro minila, imena pa so in bodo ostala: *Euroton* je ljubljansko podjetje za oblačila, tekstilne izdelke in avtomobilske rezervne dele, njegov znak pa je sestavljen iz modrega imena podjetja in petih rumenih zvezdic nad njim. *Europa* je ena izmed ljubljanskih avtošol, *Euro* je slovenska prevajalska agencija iz Maribora, ustanovljena leta 1996, ki da *prevaja v in iz 32 evropskih in izvenevropskih jezikov* (njen znak je sestavljen iz njenega imena v modrem in desetih rumenih zvezdic okoli njega). *Evrooptik* ponuja očala za čitanje, *Euro-schlapa* obutev, *Evropski slovar* na CD ROM vsebuje osem jezikov, *Evrolas* je frizerski salon v Mariboru, *Eurošola* je zasebna gimnazija v Ljubljani, *Euromix* so baje *najboljši merilniki vlage*, *Eurotours* je turistična agencija in restavracija *Eurorest*, kopalnice so naprodaj v podjetju *Eurosan*, slovenska kulinarična ponudba na dan vstopa v Gornji Radgoni pa na *Evro tržnici* itn. Mednarodna planinska pot *Via Alpina* naj bi bila *evropska alpska ogrlica*. V *evropski Sloveniji* so tudi podjetja *Euro-zoom*, *Euro climbers*, *Evromojster*, *Evro avto*, *Evrotek*, *Eurotime*, *Eurokop*, *Eurowork*, *Eurotrans*, *Eurotaxi*, *Evroplakat*, *Evroinvest*, *Europark* (v Mariboru in Zagorju), *Euro tekstil*, *Eurograditelj*, *Euroadria*, *Euronet* in nenazadnje, burek in kebab sta naprodaj v ljubljanskem lokalu *Euro Balkan*²⁸⁵.

KAJ EVROPA NI?

V situaciji, ko so bile vse pomembnejše slovenske stranke in institucije *za*, ko so imeli slovenski mediji v debati o EZ – na to opozarjata Šabič in Brglez (2002, 80) – »nevtralnno vlogo«, ko je bilo »pomanjkanje kritičnega diskurza«, »uravnoveženih informacij«, ko pravzaprav ni bilo »prave razprave«, je to »skoraj po definiciji izločilo vse pomembnejše poskuse kritičnega analiziranja prednosti/slabosti članstva v EZ«. Prav ta obsedenost z *evropskostjo*, *Evropo* je nujno sprožila nasprotna mnenja. Tukaj se ne bom ukvarjal s konservativnim »narodnobrambovskim« evroskepticismom, ki ga je npr. pred parlamentarnimi volitvami leta 2000 razglasala Slovenska nacionalna stranka, skrajno desničarskim na

285 Spet *flashback* na situacijo izpred desetletij, v čas obsedenosti s predpono *Jugo*: *Jugotehnika*, *Jugoplastika*, *Jugobanka*, *Jugoton*, avtomobili *Yugo*, *Jugolinija*, *Jugofarmacija*, *Jugodent* itn.

Hrvaškem²⁸⁶, z »narodnjaško-katoliškim« evroskepticizmom na Poljskem (recimo v Lepperjevi *Samoobroni*, v konservativnih katoliških skupinah, npr. okoli razvpitega Rydzkovega *Radia Maryja*) ali z »insidersko-ekskluzivističnim« v Avstriji in Italiji²⁸⁷. Bolj me zanimajo samo ironiziranje, pervertiranje takšnega diskurza, semiološka gverila, preobračanje smisla s pretiravanjem v sami Sloveniji. Tipična primera sta iz slovenske t. i. »balkanske subkulture«: prvi je bedž, ki spominja na avtomobilsko nalepko za mednarodno oznako države, na katerem je napis *I ja BIH u Evropu* znotraj evropske – tokrat – elipse; na drugem bedžu pa znotraj evropskega kroga zvezd piše *EVROČEFUR*. Tednik *Mladina* je bil v antipropagandnem smislu še posebno vztrajen: omenim naj, recimo, predlog za slovensko evropsko himno v *Mladini* št. 448 s komentarjem na sliki *Kdor ne kima, ni Slovenc*, ali modificirani znak *EZ*: znotraj »zvezdnatega kroga« je velik napis *AU*²⁸⁸!

Subvertirana uporaba nove evrosimbologije je bila pogosta tudi v drugih (sub)kulturnih in umetniških dejavnostih in medijih: gostujoča mehiška politična umetnica Minerva Cuevas je oblikovala plakata, enega s slovenskim in drugega z angleškim napisom *Koliko časa traja vožnja do NATO?* oziroma *How long does it take to get to NATO?* Na njima je na modri podlagi namesto dvanajstih rumenih zvezd dvanajst znakov *Nata* (podobno modifikacijo najdem tudi v nekem drugem primeru, tam sta znotraj znaka *EZ* vojaško letalo in v ozadju znak *Nata*); neki ljubljanski grafit (pomenljivo, ob reklami za avtošolo Evropa) se glasi *EU? NE HVA* (manjkajoči zlog *LA!* je bil kasneje prezidan, op. mv); znak nove evropske valute je vključen v naslov zgoščenke *€vil Cult* (v kateri so zbrani dokumentarni posnetki o demonstracijah in raznih akcijah antiglobalističnih, anarhističnih in antimilitarističnih skupin na Slovenskem v letih 2001 in 2002, recimo *Qatarza*, *May Days* ipd.); bend *Anavrin* si

286 Željko Galeković, vodja stranke hrvaških veteranov, je na nekem neoustaškem zborovanju izjavil, da je *Treba odločno reči ne potiskanju v neko Euroslavijo! Komajda smo se rešili ene zvezde, kako pa se bomo dvanajstih ali še več*. Kontroverzni publicist Zoran Vukman je v *Hrvatskom listu* izjavil, *Bog je pregan iz Bruslja, pregan je iz EU!* (citirano v *Feral Tribune*, 9. julija 2004, 8. stran priloge). Proslavil se je že marca istega leta z ugotovitvijo, da se je *masonska EU odrekla Boga*. Dalje, literarni teoretik in akademik Dubravko Jelčić pravi, da *če je EU naša neizbežnost, potem še sreča, da v njo stopamo kot Hrvaška, ne pa kot Jugoslavija* (V intervjuju »Nitko se još nije odvažio reći istinu hrvatskom narodu«, *Hrvatsko slovo*, 9. julija 2004, str. 6).

287 Na prireditvi v Novi Gorici in Gorici so italijanski desničarji provokativno nosili evropske zastave s črnim trakom. Protidemonstracijo je pripravila stranka Nacionalno zavezništvo, katere članici sta nekaj dni kasneje na nadvozu čez avtocesto v Bertokih razobesili transparent z rumenim napisom *Evropa ima ceno: Spoštovanje do Italijanov*.

288 *Mladina*, 23. avgust 1999, str. 3

KRYTIKA NOVEGA EVROCENTRIZMA

FAMI KRAKOWSKA PIWNICA
ARTYSTYCZNO-MUZYCZNA

"Europa da się lubić"

30 GORÓDIA LIPKA 2004
WSPOMNIENIA Z MINIONEJ EPOKI

DJ BREWA MIX
POWIEDZIAŁEM... maj 2004

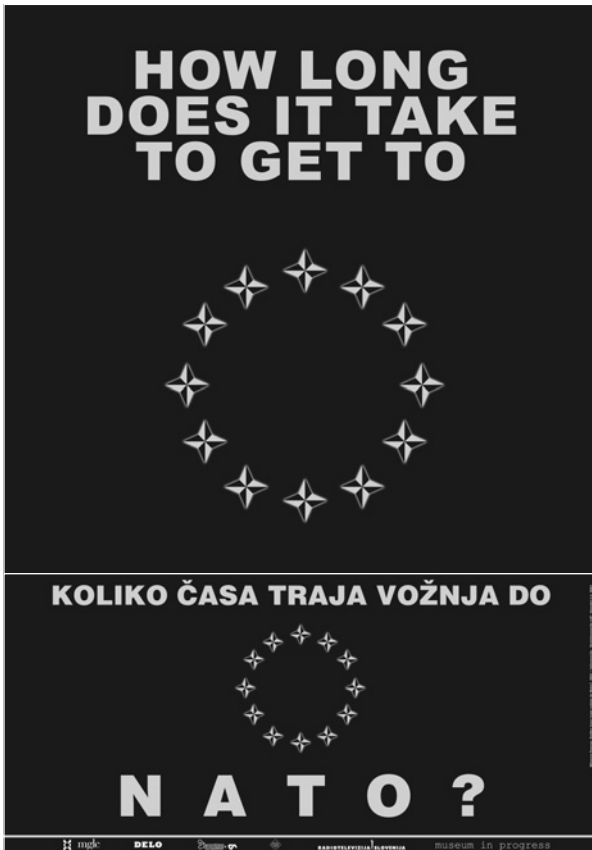
SRODY KARAOKE PO WOWERAM PIATEN DJ BREWA ZAPRASZA
FAUST rynek główny 6 / wejście od ulicy ślaskiej / tel. 423 83 00

HIT SPORT CENTER 30.04.2004

GARLGOX
VALENTINO
LATO & BUSHWACKA!
UMEK
JAMES BUSHKIN
MARKO NASTIC
SHARK
EDDY THE FISH
EUROPA

je na majhne nalepke v tem času dodal »Euro«; »zvezdni obod« EZ je bil na raznih panojih na demonstracijah bodisi prečrtan, bodisi so bili na njegovi sredini različni znaki ali napisi (recimo NO ali AU), bodisi v drugih barvah (recimo na vabilu v enega izmed krakovskih alternativnih klubov, kjer je bil na »avantgardistično« oblikovanem rdeče-črno-belem plakatu *evropski obod bel na črni podlagi*). Na vabilu na *Festival združene Evrope* oziroma na *Svit Evrope* z naslovom *EURORA* v Šempetru pri Gorici na predvečer širitve najdemo znotraj *evropskega ozvezdja* znani kolosalni socrealistični kip Vere Ignatijevne Muhine *Industrijski delavec in kmetica s kolektivne farme* (1937) ipd. Grafit v Ljubljani citira verz iz Kosovelove *Ekstaze smrti, tisočkrat mrtev evropski človek*, temu pa dodaja *Ne EU!*

KRITIKA NOVEGA EVROCENZTRIZMA

IV. EUGOIZEM - RAZSEŽNOSTI NOVEGA EVROCENTRIZMA

Juhej, Evropa je že tu, smo 'čivkali' letos 1. maja, ko nas je, Slovenijo, kot drobno mlado 'piščice' skrila pod svoje široko krilo, kjer je lepo, toplo, varno in hkrati vse tako strogo, vse po direktivah in uredbah! (...) Nas boš rešila naših bolečin, nacionalnih travm: sprave, neenotnosti, politične in ideološke razklanosti? Ali nas boš še bolj sprla? Boš naš razsodnik? Nam boš ukazala, da 'naj se imamo radi, naj bomo že enkrat pridni in naj se nehamo kregat med sabo'? Ah, Evropa, takšna si kot 'bivša juga', bomo rekli, ker nam Evropska unija ne bo mogla pomagati!

Podpornik liste SLS na evropskih volitvah junija 2004, v njihovem glasilu

Posebno zanimivo pri vsem skupaj je, da slovenske javnosti – drugače kakor v nekaterih drugih državah kandidatkah – za *Evropo* niti ne bi bilo treba zelo prepričevati. Že od zgodnjih faz *približevanja* je bilo popolnoma jasno, da je bitka vnaprej dobljena, da so vsakršni večji naporji v tem smislu nepotrebni. Na vprašanje »Ali bi Sloveniji koristilo, če bi postala članica Evropske unije?«, so anketiranci v zadnjih desetih letih odgovarjali takole (Toš idr. 1999, 420, 484, 638, 718, 858, Toš idr. 2004, 251, 366, 466, 496).

SJM	KORISTILO BI JI	NE BI JI KORISTILO	NE VEM, B. O.
1994/4 ²⁸⁹	65,1%	5,7 %	5,1%
1995/1	54,8%	20,6%	24,6%
1996/1	57,5%	14,5%	28,0%
1997/1	57,0 %	15,2%	27,8%
1998/2	52,4%	22,3%	25,3%
2001/1	49,2%	21,7%	29,1%
2002/1	48,6%	19,5%	31,9%
2003/1	77,8%	11,1%	11,1%
2003/2	73,6%	12,6%	13,8%

Delež njej naklonjenih je torej po upadanju narasel na trdne tri četrtine v referendumskem letu, delež nenaklonjenih pa se je gibal ravno nasprotno, leta 2003 je le malo presegel desetino. Izid referendumu 23. marca 2003 tako ni bil niti za hip negotov: spomnimo se, ob šestdesetodstotni

²⁸⁹ Zgolj v tem primeru so anketiranci v opaznem deležu izbrali tudi odgovor *nikoli nisem slišal za Evropsko unijo* – zanj se je opredelilo 24,1%.

volilni udeležbi je dobrih 89 odstotkov volilcev glasovalo za, deset odstotkov pa *proti*²⁹⁰.

Zato je obravnavani novi dominantni evrocentrični metadiskurz na Slovenskem še posebno iritanten. Nekako bi ga še razumel, če bi večina slovenskih državljanov nasprotovala Evropi ali bila do nje ravnodušna. Zakaj in čemu torej takšno »navijanje« za *Evropo*, »evrofanatični« pritiski, takšno »eunoumje«, tako ostra dikcija in sistematično lotevanje, tako emocionalna (»eumocionalna«?) nabitost sporočil? Zakaj pravzaprav ihtavo »prepričevanje prepričanih«? Ali so bili res potrebni tako izjemen angažma in porabljeni resursi? Način, kako je bilo to izpeljano – to kažejo obravnavane propagandne akcije, retorika, upodobitve oziroma ves metadiskurz novega evrocentrizma –, žal napeljuje na sklep, da široka politična akcija očitno ni bila mogoča brez naravnost populističnih in primitivističnih elementov.

S tem seveda nočem trditi, da pristojne institucije, ki jih tudi vseskozi omenjam, niso zagotavljale tudi dobrih in uporabnih informacij, podatkov, predvsem o samem delovanju ustanov EZ, njeni strukturi, možnostih, ki jih vstop vanjo prinaša raznim kategorijam prebivalstva, in da ni bilo treznih mnenj in javno izraženih kritičnih premislekov in pomislekov nekaterih slovenskih intelektualcev. Odlična pobuda je bila tudi *Modra zbirka – Delajmo Evropo*, v kateri je Založba *cf. v zadnjih letih izdala prevode del avtorjev, kot so Umberto Eco, Franco Cardini, Gisela Bock, Jack Goody, Hagen Schulze in drugih priznanih družboslovcev o raznih evropskih temah. Poudarjam še enkrat, pričujoča študija je osredotočena zgolj na dominantni metadiskurz, ne pa na vse druge: žal pa je teh drugačnih, širših pogledov primanjkovalo v njem samem.

Navedeni – videni, prebrani in slišani – primeri kažejo, da je bilo razmerje med takšnimi uravnoteženimi, kompleksnimi in tudi kritičnimi mnenji in novim dominantnim evrocentričnim diskurzom precej v prid drugemu. V njem je bilo najti vsega: milo rečeno, od prostodušnih (globoko)neumnosti do preračunanega zavajanja, od cir-

290 Rezultati so seveda pričakovani glede na že prejšnjo široko in intenzivno vključenost Slovenije v evropska dogajanja in procese, od kulturnih do gospodarskih: navsezadnje gresta že nekaj zadnjih let okoli dve tretjini slovenskega izvoza v države EZ, 15 odstotkov pa v države nekdanje Jugoslavije. Na to, da se po zgodovinskem dnevu tako rekoč ni kaj dosti spremenilo, kažejo tudi mnenja uporabnikov POP TV s konca septembra in z začetka oktobra 2004. Na vprašanje »Ali so se življenjske razmere po vstopu Slovenije v Evropsko unijo za vas kaj spremenile?« je 61 odstotkov vprašanih odgovorilo z »ne«, 28 odstotkov z »da, na slabše« in le devet odstotkov z »da, na boljše« <http://24ur.com/naslovnica/interaktivno/ankete/polls_p1.php?Nrp=0, dostop 4. oktober 2004>.

kusantskega pretiravanja in cenene demagogije do dognane ofenzivnosti akcij na način *agitpropa*, od *šnelkurz* razlag, kaj pravzaprav *Evropa* je²⁹¹, do infantilne simbolike in obredja prehoda. Neverjetno: toliko vsega tega v tako kratkem času tako temeljito pripravljenega, tako vsestransko podprtega in tako povsod na gosto posejanega pravzaprav težko najdeš! Večkrat me je v analiziranju gradiva spreletelo »Pa saj to ni res!«, »So se šli 'EZ za telebane' ali kaj?«, ali »To se mu je verjetno zareklo ...«: tudi po nekajkrat zapored sem prebral kakšno izjavo in odlomek, da bi se prepričal, ali je bil res kdo, predvsem na tako odgovornem položaju in izobražen, zmožen dognati in javno izraziti kaj takega.

V mnogih primerih bi se dalo to *Evropo* relativizirati z doslednim razumevanjem tega samega evrocentričnega diskurza: npr. kaj je z obljubljenim *odpiranjem meja*, saj moramo na njih državljani novih članic še vedno čakati in se legitimirati²⁹²; ali s *prostim pretokom delovne sile*, a za novince šele po *prehodnem obdobju*; z *enakopravnostjo evropskih jezikov*, a ne na plačilnih sredstvih in tudi v dejanskem delovanju *evropskih* institucij; kaj je s *skupno prihodnostjo*, v katero očitno gremo z različnimi hitrostmi; z *enotno zunanjo politiko*, ki pa se hipoma sesuje pri vsakem pravem izzivu, kot so vojne v nekdanji Jugoslaviji, v Iraku ipd.?

Prepričan sem, da bi se slovensko vključevanje v EZ in delovanje te skupnosti dalo razložiti precej bolj mirno, argumentirano, informativno in si tako pridobiti dodatno podporo (če že obstoječa ni zadostovala). EZ bi bilo treba vseskozi kritično predstavljati in nenehno preverjati kot pragmatično in spreminjajočo se družbeno konstrukcijo, kot prizorišče spopadanja mnogih interesov, historičnih partikularizmov in težko kompatibilnih vizij prihodnosti, raznih velikosti in moči njenih članic, njihove tihe sebičnosti in njihovega glasnega taktiziranja – in ne kot nekakšno mitološko tvorbo, končno instanco oziroma absolutno (hm, »*eub*olutno«) točko zgodovinskega razvoja, kakor je videti v evrocentričnem metadiskurzu. *Evropo* je dejansko treba jemati kot nekaj konstitutivno heterogenega; kot izpogajano različnost, ne kot namišljeno enotnost; kontekstualno, ne pa esencialistično. Kot zvezo, katere dialektični elementi so tako delitve in antagonizmi kot strategije njihovih celitev in usklajevanj, tako notranjosti kot zunanosti. Kot »nenehno

291 Tak tipičen primer sta naslov in tudi vsebina knjižice *Europe in 12 lessons* Pascala Fontaina (European Commission; 2004), ki je nasledila njegovo prejšnjo, *Europe in 10 points*.

292 S tem v zvezi je simptomatično zamotan od naslovov v časopisu *Dnevnik* (29. marec 2004, naslovnica): *Evropa novih meja – brez meja*.

spreminjajoči se koncept, ki premešča in preobrača svoj pomen« (Boym, 2001, 225). Kot zvezo z več kontingenčnimi možnostmi razvoja, več mogočimi konstrukcijami, legitimnostmi, vrednotami in navsezadnje vključevanji, ne pa kot navznoter enotno in navzven zaprto trdnjavo.

Toda »eurupcij« novega evrocentrizma se ne da kratko malo odpraviti le kot »nedolžno besedičenje«, »naivnost začetka«, »razumljivo navdušenje«, »praznično vročico«, kakor bi najprej pomislil. To ni bil nikakršen iracionalen ali infantilni diskurz, poln ponesrečenih primerjav in zgrešenih analogij – čeprav je sprva videti tak. Krivde zanj se ne da zmanjšati v smislu *cosi fan tutti*, »če so drugod pretiravali z evropopulizmom, pa dajmo še mi«. Nasprotno, to je bila dobro preiščena in konsistentna, povezujoča hegemonška paradigma in je takšno »navdušenje«, »naivnost«, »spontane občutke« šele proizvedla. Obravnavani »euforični« metadiskurz je strukturno skoraj do črke, tona ali poslednje solze sreče enak vsem dosedanjim mitološkimi prehodom in novim mitskim samoumestitvam Slovencev v zadnjem stoletju (od tistih v habsburški in karadjordjevičevski monarhiji, v jugoslovanskem socialističnem režimu, *končno le samostojni slovenski državi* do sedaj *znotraj Evrope*): lojalnost novi skupnosti se pri nosilcih dominantnega diskurza izraža na ponižen, vajeniški način; samopomilovanje se odrešuje z obsesivnim dokazovanjem pravšnosti in izpolnjevanjem muhaste volje in kapric novega središča, od katerega se pričakujejo izrazi pohvale naši pridnosti; na shizofren način se mešata občutka manjvrednosti do *Zahoda, razvitega sveta, Evrope* in večvrednosti do *Balkana, Vzhoda* itn.

V novem evrocentrizmu tako najdemo »železni repertoar« vsake politične mitologije in simbologije, tudi tiste slovenske nacionalne: *prehod iz kaosa v kozmos, novo središče stvarstva, zlato dobo, ustanovnike, velike preizkušnje, novo štetje časa, skupno vizijo* itn. Tudi popolna mobilizacija vseh političnih in družbenih sil za dosego enega cilja, usklajene in sistematične propagandne aktivnosti – sindrom skupinskega odštevanja, saditve dreves, postavljanja spomenikov, usodnostne retorike, novih predpon in obveznih pridevnikov, množičnih prireditvev, veljakov med smejočimi se in z zastavicami mahajočimi otroki, štafetnih tekov – *so déjà vu*, ničkolikokrat videni, slišani, doživeti. Vsakič je bilo preveč, vsakič tudi s praznim upanjem, da zadnjič.

Uveljavitev takšnega metadiskurza na Slovenskem se mi ne zdi toliko problematična zaradi brezpogojnega sledništva in samoumevne poslušnosti njegovih tukajšnjih za-

govornikov in nosilcev: prejšnja dva odstavka kažeta, da to žal ni nič posebno novega. Previdnost in zadržanost bi morali biti upravičeni že zaradi številnih izkušenj iz prejšnjih večnacionalnih političnih skupnosti (Avstrije, Avstro-Ogrske in obeh Jugoslavij), vsake s svojo mero in tipom avtoritarizma. A bolj kot to me skrbi dvojje: prvič, kakšne delitve navzven, nova izključevanja lahko prinese takšna konstrukcija *Evrope*. In drugič, kaj se znotraj nje same pozablja, izgublja, izginja, kaj je v sami njeni bleščeči strukturi nekritično spregledano, katere so – če parafraziram »astronomski« *evropski* metadiskurz – »ugasle zvezde«, »neosvetljeni planeti«, »črne luknje« tega novega *evropskega ozvezdja*.

Torej, prvi sklop vprašanj je o tem, kdo bo novi »Drugi« tej *Evropi*, kdo bo »Še-ne-Evropa«, »Neevropa«, »Pod-evropa« oziroma »Nikolievropa«? Kakšno bo torej novo »evropeželjno preddverje«, naslednje v vrsti za proces *vključevanje v Evropo za – ali pod? – vsako ceno?* Koliko Evrope se zgubi vsakič, ko na njenih tleh nastane izbrana družčina *Nove Evrope*? Kakšen bo nadaljnji proces antagonistične dihotomizacije, kako trdne bodo nove meje, če vemo, da je bila *Evropa* »vedno obsedena z lastnimi mejami, notranjimi in zunanjimi« (Boym, 2001, 226)? Krajše, proti komu bo ta obnovljena diferencirana enotnost sedaj usmerjena²⁹³? »Mit o Evropi je lesketajoča se zgodba o vrednotah, kot so svoboda, demokracija, blaginja, solidarnost, sodobna tehnologija in predvsem visoka kultura« (Puntscher Riekmann, 1997, 65) – njena pozitivnost pa se gradi z antagonistično negacijo vsega drugega²⁹⁴. Vsakršno identiteto seveda jemljem v relacijskem smislu, kot diskurzivno razmerje, razliko, kot nekaj nestalnega, frakturiranega. *Evropa* (tako kot druge tu obravnavane entitete, *Slovenija*, *Balkan*, *Zahod*, *Vzhod*) se nenehno nanovo opredeljuje in kot taka poganja razlike z okoljem. Kot univerzalna, vse totalizirajoča forma bo trajala vse dotlej, dokler bodo njeni naslovniki obsesivno polnili njen pomanjkljivi smisel in generirali razlike z okoljem.

V bipolarni konstrukciji in percepciji stvarnosti je druga identiteta »negativni nasprotje prve«: »razmerje vsakega elementa v sistemu ekvivalenc do elementov drugega sistema je lahko zgolj razmerje opozicije« (Laclau, Mouffe, 1987,

293 Novo enotenje namreč vedno poganja nove delitve: npr. Winston Churchill je v Fultonu marca 1946 v istem znamenitem govoru omenil dejstvo, da svetovna varnost zahteva novo enotnost Evrope, iz katere nobena država ne sme biti izločena za stalno, ter hkrati napovedal železno zaveso med Szczecinom in Trstom.

294 Denimo homogenizacija zahodne Evrope je »potekala per negationem: ne toliko skozi opredelitev tega, kaj je, ampak skozi določitev meje in s tem identifikacijo tega, kar ni« (Debeljak, 2004, 29).

111)²⁹⁵. Drugače rečeno: kategorija protislovja »ustreza formuli 'A - ne-A': realnost obeh členov je izčrpana z njunim medsebojnim razmerjem« (*Ibid.*, 104). Soočenje prvega z drugim šele omogoči prvemu, da z zanikanjem sploh zaživi: eden ne more brez drugega. Takšna ekskluzivistična strategija doseže, da med njima ni mogoča komunikacija, sprava: da obstaja le binarni dvojec *Evropa – Neevropa*²⁹⁶. Oziroma, dobesedno, dva zemeljska pola na isti celini, seveda hierarhično razporejena: razlika ustvarja delitev na boljše in slabše, višje in nižje, prave in neprave, pomembne in nepomembne. V obravnavanem novem evrocentričnem metadiskurzu velja tako za *neevropski* del evropske celine natančno isto, kar Said (1996, 258) ugotavlja za nedefinirani Orient v očeh Zahoda, ki da ga označujejo njegova »nedotaknjena ločenost /.../, njegova ekscentričnost, njegova zaostalost, njegova molčeča brezbržnost, njegova ženska penetrabilnost, njegova apatična prilagodljivost«. »Teze o orientalski zaostalosti, izrojenosti in neenakosti z Zahodom« (*Ibid.*, 259) se vrnejo v Evropo samo, seveda v tisto, ki še ni *Evropa*.

Ta metadiskurz pravzaprav vrača evropsko kolonialno situacijo – kolonializem se je seveda vedno predstavljal kot altruistična misija *kultiviranja* in *civiliziranja*, *evropeiziranja*, *razsvetljevanja*, *reševanja iz barbarstva* - v samo (Vzhodno) Evropo. Ta je videti tako kakor nekoč Orient: »kot prizorišče, ki zahteva zahodno pozornost, obnovo, celo odrešitev. Orient je obstajal kot kraj. Ločen od glavnega toka evropskega razvoja v znanosti, umetnosti in trgovini.« (Said, 1996, 258). Ponovila se je torej tipična kolonialna situacija *evropeiziranja* Neevropejcev, za katere je odločilen prav »magičen« stik z *Evropo*. A zanjo ne gre obsojati le arogantnosti kolonialistov samih, ampak tudi – oziroma predvsem – servilnost koloniziranih, ki diskurzu novih gospodarjev sledijo *slepo kot gosi v meglo*²⁹⁷! Spomnimo se, o *evropeiziranju* *Balkana* je govoril francoski zunanji minister Hubert Vedrin leta 1999 (Drace-

295 Z drugimi besedami, »antagonizem in izključevanje sta konstitutivna za vsakršno identiteto« (Laclau, 1996, 52) oziroma »nasprotujoči si strani zahtevata navzočnost, in obenem medsebojno izključljivost: vsaka od njiju je tako pogoj možnosti kot pogoj nemožnosti druge« (*Ibid.*, 8).

296 V hudi konkurenci izstopajočih stupidnosti obravnavanega metadiskurza navajam (z vsemi pravopisnimi in stilskimi dosežki vred) tipični primer iz junijske, volilne številke glasila *Evropski odmev* Slovenske ljudske stranke (SLS): podpornik liste se v posiljeno humornem slogu boji evropskih direktiv in uredb, češ *Uf, Evropa, ravno tega smo se bali: evropskega reda! Saj smo se čudovito harmonizirali ..., a kaj, ko je tako težko biti dosleden in korekten, če si »zrasel na Balkanu«! A so le sanje biti evropski, ne samo pri denarju, temveč tudi v duhu, tudi sedaj, ko na »nostalgični jugu« spet žvrgolijo tiste »zlatne«, naši duši tako prijetne »biznis« melodije?*

297 To je citat znanega svarila Stjepana Radića na seji Narodnega sveta Države Slovencev, Hrvatov in Srbov teden dni pred ustanovitvijo Kraljevine.

Francis, 1999, 127); isti izraz je uporabil tudi njegov nekdanji slovenski kolega v zvezi s sosednjo Hrvaško; nekdanji hrvaški predsednik je septembra 1995 izjavil, da Hrvaška sprejema *nalogo evropeiziranja* bosanskohercegovskih Muslimanov; navsezadnje pa tudi urednik slovenskega tednika piše o *dokončni evropeizaciji Slovenije*²⁹⁸. Glavni problem »euniverzalizacije« oziroma »euangelizacije« novih (in prihodnjih) članic EZ je, da se briše lastni obstoj v Evropi, da ga lahko nove, *evroelite* znova spravljajo v *Evropo*; da se gradijo namišljeni zidovi, da jih potem lahko podira; da se omalovažuje vse in vsakdo *od prej* ali *onstran*, da bi se laže poudarili odličnost sedanosti in neizogibnost prihodnosti.

In drugič, novi hegemonski evrocentrični metadiskurz pozablja tudi na kompleksno preteklost stare celine, njene potlačene epizode in nevšečne plati, zgodovino delitev in izločevanj znotraj nje same. Vsemu temu se je poskušalo izogniti z obsesivnim ponavljanjem vedno iste progresistične evrocentrične paradigme v smislu »zgodovinske kontinuitete« *antika-krščanstvo-renesansa-razsvetljenstvo-meščanske revolucije-kapitalizem*, teleološko usmerjene k *ponovno združeni Evropi*²⁹⁹.

Takšne enostranske projekcije in problematične periodizacije novega evrocentrizma je mogoče zavriniti najmanj na treh nivojih. Najprej, vsakršne stadialne sheme zgodovine Evrope so nesmiselne in neuporabne, saj so bile vedno spisane *a posteriori*, za nazaj, linearno in v njenem središču. Po njih je videti, da je »edino Evropa količkaj prava zgodovinska celota, ki izhaja iz grško-rimskih in judovsko-krščanskih korenin, in ki ima skupni občutek lastne identitete nasproti drugemu svetu«: iz tega da izhaja, »da je ideja Evrope nadaljevanje helenizma, latinskega sveta in krščanstva« (Lewis, 1975, 100), ne pa tudi drugih in starejših kulturnih virov in sosednjih vplivov.

Naprej, takšna enostranska redukcija evropske zgodovine se tudi ne da ubraniti z običajnim sprenevedanjem, češ genocidi, vojne, preganjanje, izkoriščanje ipd. so bili zgolj odkloni, aberacije, *faux pas* v evropski zgodovini (za takšno opravičevanje je bilo vse to kratko malo nekaj, kar se je v Evropi zgolj »izrodilo«). In navsezadnje, enosmernega *razvoja*

298 *Žurnal*, 30. april 2004, str. 2.

299 Primerjaj s kronologijo Slovenije, ki se začne okrog leta 620, se po *Brižinskih spomenikih* in Trubarju in Ilirskih provincah ali Prešernu in programu Zedinjene Slovenije osredotoči na 20. stoletje: ustanovitev Države SHS, upor in zmaga nad nacifašizmom, plebiscit in razglasitev samostojnosti, mednarodno priznanje, podpis in verificiranje pridružitvenega sporazuma z EZ in začetek pogajanj. (*Slovenija – Doma v Evropi – priložnostni potni list*; Urad Vlade RS za informiranje in Služba Vlade RS za evropske zadeve; 1998).

Evrope se ne da opravičiti niti z manj napačnimi, vseeno pa zgolj polovičnimi »prizemljitvami« oziroma »dezavuiranji« evropske preteklosti v smislu »oboje je evropsko«, »oboje je nastalo v Evropi«: npr. »fašizem je prav tako evropski kot renesansa«, »geti za Jude, Rome, imigrante in druge obrobneže so prav tako evropski kakor sodobne steklene palače ali Notre Dame«, »inkvizicija in gulagi prav tako kot razsvetljenstvo«, »politični, verski in kolonialni totalitarizmi so izum Evrope tako kot industrijska revolucija« (po tej interpretaciji so se »slabe stvari« v Evropi kratko malo »rodile«, tako kakor so se v njej »rodile« tudi »dobre«).

Treba pa je narediti še korak naprej, še zaostri, opozoriti na izrinjeno in pozabljeno: ravno nasprotno, vsako evropsko združevanje je vedno potekalo z novimi izključevanji, vsaka nova Evropa je nastala z zavračanjem nove Neevrope³⁰⁰; sovražnost do vsega neevropskega in posledično njegova podreditev je del same konstrukcije evropskosti (njeni sinonimi naj bi bili *mir*, *prijateljstvo* in *sodelovanje*³⁰¹, njene prednosti pa izraba *znanja*, *intelekta* in *ustvarjalnosti*³⁰²); v samem jedru tvorbe evropskih nacionalnih držav so všteti – v običajnih interpretacijah sicer potisnjeni – etnično, kulturno in versko čiščenje, nasilno nacionalno homogeniziranje, asimilacija in prisilna preseljevanja (*bogastvo Evrope*, *med drugimi njena raznoličnost*, *drugačnost* in *večkulturnost*³⁰³ se pojavi šele potem, ko se je ta v stoletnih procesih čiščenja in asimiliranja nacionalno, versko, politično in kulturno razdelila); *odkrievanje*, koloniziranje in zasužnjevanje neevropskega sveta je na tihem vkalkulirano v temelje evropskih »osvobodiljskih« projektov, kot so renesansa, humanizem in pozneje razsvetljenstvo; sistematično obubožanje tretjega sveta narašča hkrati z naraščanjem blaginje Evrope in nasploh svetovnega centra; vsestransko poenotevanje in standardiziranje po evropskih merilih na vseh področjih je tiha resnica za velikimi besedami tipa *kultivirati moramo bogastvo naše različnosti*, *kajti Evropa je skupnost manjšin*³⁰⁴; resnica trditev tipa *Evropa*

300 S tega stališča sta simptomatična pripisa na dva jumbo-plakata ZLSD pred volitvami v evropski parlament pod geslom *V Evropi za dobro Slovenije!* ob Tržaški cesti v Ljubljani: prvi je *Brez BIH!*, drugi pa *Brez Bosancev!* »Neevropejci« so v naših medijih tudi sicer pogosto opisani z neverjetno grobostjo. Zgolj za primer: po pisanju novinarja osrednjega slovenskega dnevnika se *po Portorožu plazijo mesnati Rusi s svojimi ozaljšanimi priležnicami* (*Delo*, Sobotna priloga, 21. avgust 2004, str. 14). Glej analizo primerov tudi v Velikonja, 2002.

301 *Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 25.

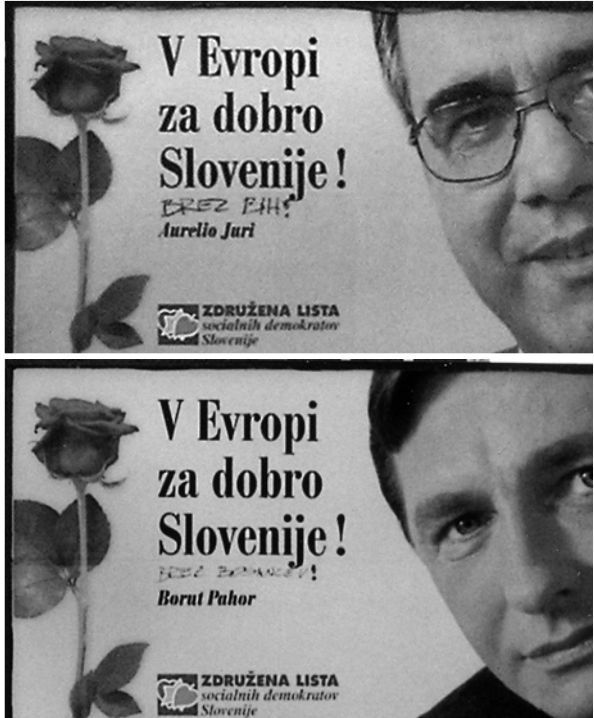
302 Brošurica *Mobilnost v Evropi znanja*, Center Evropa, 2003.

303 *Ibid.*, 2003.

304 Ali Evrope, ki da mora biti *kraj* *izmenjav*, *kulturnega soočenja* in *vrednotenja različnosti*, kot je bil prepričan predsednik Evropske komisije (*Primorski dnevnik*, 1. maj 2004, str. 8, 9).

je ponosna na svojo dolgo tradicijo sprejemanja tujcev in na humanitarno pripravljenost zagotavljati beguncem zatočišče³⁰⁵ je vnovično razraščanje ksenofobije, nestrpnosti do manjšin, schengensko zapiranje meja, ekskluzivizmi in gospodarska sebičnost v tej Evropi.

EVROPA BREZ ...

Novi evrocentrizem se z (n)evrotičnim bežanjem v konstrukcije – uvodoma omenjenega freudovskega »fantazijskega sveta« – Evrope po mojem izogiba bistvenim dilemam in vprašanjem, ki bi si jih morali zavedati in si jih zastavljati vsi, ki smo v njej, in tudi tisti *na poti* vanjo. Na primer, koliko je vsestranska različnost prednost in koliko slabost, sarkastično rečeno, »Združenih težav Evrope«? Koliko različnosti in uni-

305 Ali pa bogate dediščine vrednot, kot so zagovarjanje človekovih pravic, družbene solidarnosti, svobodnega podjetništva, pravične delitve sadov ekonomske rasti, pravice do varstva okolja, spoštovanja kulturne, jezikovne in verske različnosti in usklajenega povezovanja tradicije in napredka (Pascal Fontaine; *Europe in 12 lessons*; European Comission; 2004; str. 6, 47).

ficiranja («eunificiranja») lahko prenese? Kako krivičen je, po padcu *berlinskega zidu*, novi *schengenski*, kateri bo naslednji? Ali so državljani EZ dejansko (tudi) *Evropejci* ali jim za vse skupaj ni dosti mar, na to je navsezadnje opozorila tudi (ne)udeležba na zadnjih volitvah v evropski parlament, zlasti v nekaterih novih članicah in spodletela referendum o evropski ustavi? V – realno gledano – koliko hitrostih se *Evropa* lahko giblje, kdo je v leri, kdo vozi vzvratno? Ali je to dejansko *Evropa* ali bi bilo bolj smiselno govoriti v množini, o Evropah ali o Evropi Evrop? Da ponovim razpito Kissingerjevo vprašanje iz sedemdesetih, aktualno še po tridesetih letih, *Če hočem govoriti z Evropo, komu naj telefoniram? Se Evropa povezuje iz notranjih razlogov ali se »vrača k sebi«, da bi si znova pridobila vlogo v mednarodni skupnosti, kot ugotavlja Puntsher Riekmann (1997, 63)? Če velja drugo, kakšno stališče naj zavzame v mednarodnih krizah, kakršne so bile vojne na Balkanu, Kavkazu, Bližnjem in Srednjem vzhodu, pri zares bistvenih problemih, kakršni so svetovna revščina, migracije, onesnaževanje okolja? Ali pa je ta »suvereni jaz Evrope danes že dekonstruiran« (Young, 1993, 17), nepreklicno?*

V. EUREKA –
SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE

*run with me baby, let your hair down
through every station, through every town
run with me baby, let's make a stand
from peepshow to disco, from Spain to Camber Sands*

*europe is our playground, London is our town,
so run with me baby now*
Suede, Europe is Our Playground, album Trash, 1996

BASKAR, BOJAN

(2003): Within or Without? Changing Attitudes Towards the Balkans in Slovenia; *Ethnologica Balkanica*; Vol. 7; München-Sofija; str. 195–206.

BHABHA, HOMI

(2003): O mimikriji in človeku: ambivalenca kolonialnega diskurza; *Literatura*; let. xv, št. 143–144, maj/junij; Ljubljana; str. 103–114.

BOYM, SVETLANA

(2001): *The Future of Nostalgia*; Basic Books; New York.

DERRIDA, JACQUES

(1990): *Bela mitologija; Bratstvo-Jedinstvo*; Novi Sad.

DEBELJAK, ALEŠ

(2004): *Evropa brez Evropejcev*; Založba Sophia; Ljubljana.

DRACE-FRANCIS, ALEX

(1999): *The Prehistory of a Neologism: »South-Eastern Europe«*; *Balkanologie*; Volume III, Numero 2, Décembre; Pariz; str. 117–127.

FREUD, SIGMUND

(1987): *Metapsihološki spisi*; šKUC, Filozofska fakulteta; Ljubljana.

HUYSSSEN, ANDREAS

(1995): *Twilight Memories – Marking Time in a Culture of Amnesia*; Routledge; New York and London.

JEFFS, NIKOLAI

(2003): *Od postkolonializma do postsocializma*; Literatura; let. xv, št. 143–144, maj/junij; Ljubljana; str. 80–102.

KOVAČEV, ASJA NINA

(1997): *Govorica barv*; Prešernova družba; Vrba.

LACLAU, ERNESTO

(1979): *Politics and Ideology in Marxist Theory*; Verso; London.

(1996): *Emancipation(s)*; Verso; London, New York.

LACLAU, ERNESTO, MOUFFE, CHANTAL

(1987): *Hegemonija in socialistična strategija – K radikalni demokratični politiki*; Partizanska knjiga; Ljubljana.

LAPLANCHE, J., PONTALIS, J.-B.

(1992): *Rječnik psihoanalize*; August Cesarec, Naprijed; Zagreb.

LEWIS, BERNARD

(1975): *History – Remembered, Recovered, Invented*; Princeton University Press; Princeton.

LUCKMANN, THOMAS

(1997): *Nevidna religija*; Knjižna zbirka Krt; Ljubljana.

MARVIN, CAROLYN (IN INGLE, DAVID W.)

(1999): *Blood Sacrifice and the Nation – Totem Rituals and the American Flag*; Cambridge University Press; Cambridge, New York, Melbourne.

MASTNAK, TOMAŽ

(1998): *Evropa med evolucijo in evtanazijo*; Studia humanitatis – Apes; Ljubljana.

PROPP, VLADIMIR

(1982): *Morfologija bajke*; Prosveta; Beograd.

PUNTSCHER RIEKMANN, SONJA

(1997): *The Myth of European Union*; v: *Myths and Nationhood* (ur. Geoffrey Hosking, George Schopflin); Hurst & Company and School of Slavonic and East European Studies, University of London; London; str. 60–71.

SAID, EDWARD W.

(1996): *Orientalizem – Zahodnjaški pogledi na Orient*; ISH – *Studia humanitatis*; Ljubljana.

ŠABIČ, ZLATKO, BRGLEZ, MILAN

(2002): *The National Identity of Post-Communist Small States in the Process of Accession to the European Union: the Case of Slovenia*; *Communist and Post-Communist Studies*; Elsevier Science Ltd.; No. 35; str. 67–84.

ŠAVER, BOŠTJAN

(2004): *Planinske podobe slovenstva in kulturni pomen Triglava*; magistrsko delo; Fakulteta za družbene vede; Ljubljana.

TISMANEANU, VLADIMIR

(1998): *Fantasies of Salvation – Democracy, Nationalism and Myth in Post-Communist Europe*; Princeton University Press; New Jersey.

TOŠ, NIKO (IDR.)

(1999): *Vrednote v prehodu II. – Slovensko javno mnenje 1990–1998*; *Dokumenti SJM*; Ljubljana.

(2004): *Vrednote v prehodu III. – Slovensko javno mnenje 1999–2004*; *Dokumenti SJM*; Ljubljana.

VELIKONJA, MITJA

(2001): *Omladni nagovori s predvolilnih plakatov*; v: *Mit o zmagi leveice – Mediji in politika med volitvami 2000 v Sloveniji* (ur. Brankica Petković); *Mirovni inštitut*; Ljubljana; str. 78–89.

(2002): *'Ex-home': 'Balkan culture' in Slovenia after 1991*; v: *The Balkan in Focus – Cultural Boundaries in Europe*; (ur. Barbara Törnquist-Plewa, Sanimir Resic); *Nordic Academic Press*; Lund; str. 189–207. (slovenska različica: Velikonja, M. (2002): *Bivši domači*:

Balkanska kultura na Slovenskem po letu 1991; Bal
Canis; Ljubljana-Beograd; Št. 3; str. 80–86.)
(2003): Mitografije sedanjosti – Študije primerov sodob-
nih političnih mitologij; Študentska založba; Ljubljana.

YOUNG, ROBERT

(1993): *White Mythologies: Writing History and the
West*; Routledge; London, New York.